

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра кримінального права



КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Практичні заняття

Навчально-методичний посібник

За загальною редакцією
Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцова

Одеса
«Астропринт»
2022

УДК 343(477) (075.8)
К82

*Серія «Сила права * Power of Law» заснована у 2017 році*

Посібник охоплює всі теми, передбачені навчальним планом, із загальної частини кримінального права. Він допоможе студентам у стислий термін за допомогою викладача та самостійно отримати знання та практичні навички, які дозволять їм правильно застосовувати кримінальний закон у правоохоронній практиці та правильно кваліфікувати кримінальні правопорушення.

Призначено для студентів денної, заочної форм навчання та другої вищої освіти за спеціальністю «Право».

Автори:

Анастасія Яківна Берш — кандидат юридичних наук, доцент;
Вероніка Петрівна Кедик — кандидат юридичних наук, доцент;
Едуард Едуардович Кузьмін — кандидат юридичних наук, доцент;
Наталія Анатоліївна Мирошниченко — кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри, заслужений юрист України;
Євген Львович Стрельцов — доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;
Олена Вікторівна Тавлуй — кандидат юридичних наук, доцент;
Олена Миколаївна Шостак — кандидат юридичних наук, доцент

Передмова **Є. Л. Стрельцов**

Відповідальні редактори **Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцов**

Рецензенти:

О. М. Литвинов, доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, зав. кафедри кримінального права та кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ;
О. А. Чуваков, доктор юридичних наук, професор, зав. кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені Мечникова

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 17 травня 2022 р.)

ISBN 978–966–927–873–9

© Берш А. Я., Кедик В. П.,
Кузьмін Е. Е. та ін., 2022

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

National University “Odesa Law Academy”

Department of Criminal Law



CRIMINAL LAW OF UKRAINE: GENERAL PART

Practical classes

Scientific-methodological manual

Resp. ed.

N. A. Myroshnychenko, Ye. L. Streltsov

Odesa
“Astroprint”
2022

Series “Power of Law” was established in 2017

The manual includes all topics of the General Part of Criminal Law provided for by the curriculum. It will help students in a short time independently, as well as with the help of a teacher acquire knowledge and practical skills that will allow to correctly apply the criminal law in law enforcement practice and correctly qualify criminal offenses.

The manual is designed for students of full-time, part-time study and second higher education applicants in the specialty “Law”.

Authors:

Anastasia Yakivna Bersh — PhD in Law, associate professor;
Veronika Petrivna Kedik — PhD in Law, associate professor;
Kuzmin Eduard Eduardovich — PhD in Law, associate professor;
Nataliya Anatoliivna Myroshnychenko — PhD in Law, associate professor, professor of the department, honored lawyer of Ukraine;
Yevhen Lvovich Streltsov — LLD, Doctor of Theology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine;
Olena Viktorivna Tavluy — PhD in Law, associate professor;
Olena Mykolayivna Shostak — PhD in Law, associate professor

Preface of **Ye. L. Streltsov**

Reviewers:

O. M. Lytvynov, LLD, professor, honored worker of education of Ukraine, Head of Criminal Law and Criminology Department of the Kharkiv National University of Internal Affairs;
O. A. Chuvakov, LLD, professor, Head of the Criminal Law, Criminal Procedure and Forensic science Department of the Odesa National University n.a. I. I. Mechnikov

Recommended for publishing by the educational and methodological council of the National University “Odesa Law Academy” (*protocol No. 3 dated May 17, 2022*)

<i>Передмова</i>	9
<i>Тема 1</i> ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ. НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	15
<i>Тема 2</i> КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН	22
<i>Тема 3</i> ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЙОГО ВИДИ	30
<i>Тема 4</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ. СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ ТА ВИДИ	38
<i>Тема 5</i> ОБ’ЄКТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	45
<i>Тема 6</i> ОБ’ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	53
<i>Тема 7</i> СУБ’ЄКТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	62
<i>Тема 8</i> СУБ’ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	70
<i>Тема 9</i> СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	78
<i>Тема 10</i> СПІВУЧАСТЬ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	87

<i>Тема 11</i>	
МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	96
<i>Тема 12</i>	
ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ	104
<i>Тема 13</i>	
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ . . .	113
<i>Тема 14</i>	
ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ, МЕТА ТА ВИДИ ПОКАРАННЯ . . .	123
<i>Тема 15</i>	
ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ	132
<i>Тема 16</i>	
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ. СУДИМІСТЬ ТА ЇЇ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ	145
<i>Тема 17</i>	
ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ	157
<i>Тема 18</i>	
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ	166
<i>Тема 19</i>	
ЗМІНИ ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ВНЕСЕНІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ СТАНОМ	176
<i>Рекомендована література</i>	183
<i>Тематика курсових робіт з курсу «Кримінальне право України. Загальна частина» (денна/заочна форма навчання)</i>	187
<i>Перелік питань до заліку з навчальної дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина»</i>	192
<i>Перелік питань до екзамену з навчальної дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина»</i>	210
<i>Післямова</i>	218

Contents

<i>Preface</i>	9
<i>Topic 1</i> CONCEPTS, TASKS, FUNCTIONS, PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW. CRIMINAL LAW SYSTEM OF UKRAINE. THE SCIENCE OF CRIMINAL LAW	15
<i>Topic 2</i> CRIMINAL LAW	22
<i>Topic 3</i> CONCEPT OF A CRIMINAL OFFENSE AND ITS TYPES	30
<i>Topic 4</i> CRIMINAL LIABILITY AND ITS GROUNDS. COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE, ITS ELEMENTS AND TYPES	38
<i>Topic 5</i> OBJECT OF THE COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE	45
<i>Topic 6</i> THE OBJECTIVE SIDE OF THE COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE	53
<i>Topic 7</i> SUBJECT OF THE COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE	62
<i>Topic 8</i> THE SUBJECTIVE SIDE OF THE COMPOSITION OF A CRIMINAL OFFENSE	72
<i>Topic 9</i> STAGES FOR THE COMMISSION OF A CRIMINAL OFFENCE	78
<i>Topic 10</i> OMPLICITY IN THE COMMISSION OF A CRIMINAL OFFENCE	87

<i>Topic 11</i>	
MULTIPLICITY OF CRIMINAL OFFENSES	96
<i>Topic 12</i>	
CIRCUMSTANCES EXCLUDING THE CRIMINAL WRONGFULNESS OF AN OFFENSE	104
<i>Topic 13</i>	
EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY	113
<i>Topic 14</i>	
CONCEPT OF PUNISHMENT, PURPOSE AND TYPES OF PUNISHMENT	123
<i>Topic 15</i>	
THE IMPOSITION OF PUNISHMENT	132
<i>Topic 16</i>	
EXEMPTION FROM PUNISHMENT AND SERVING OF A SENTENCE. CONVICTION AND ITS LEGAL CONSEQUENCES	145
<i>Topic 17</i>	
OTHER CRIMINAL LEGAL MEASURES	157
<i>Topic 18</i>	
FEATURES OF CRIMINAL LIABILITY AND PUNISHMENT OF MINORS	166
<i>Topic 19</i>	
CHANGES TO THE GENERAL PART OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE IN CONNECTION WITH THE INTRODUCTION OF MARTIAL LAW	176
<i>Recommended literature</i>	183
<i>Topics of the term paper on the academic discipline “Criminal Law of Ukraine. General part” (full-time / part-time study)</i>	187
<i>The list of questions for the credit in the academic discipline “Criminal Law of Ukraine. General part”</i>	192
<i>The list of questions for the exam in the academic discipline “Criminal law of Ukraine. General part”</i>	210
<i>Afterword</i>	218

Кримінальне право — одна з основних галузей юриспруденції, яка має багатовікову історію, регламентує проблеми кримінально-правової протидії протиправним, суспільно небезпечним діям. Кримінальне право має свою систему, яка відображає його внутрішню структуру, яка побудована на певних принципах і включає в себе Загальну та Особливу частини. Загальна частина кримінального права містить кримінально-правові норми, які визначають завдання, підстави кримінальної відповідальності та інші основні інститути кримінального права, та складається з 17 розділів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни з Загальної частини кримінального права студенти повинні знати: поняття, місце та роль кримінального права в українській правовій системі; основні положення цієї частини; сутність та зміст основних понять, категорій, інститутів Загальної частини кримінального права.

Вони також повинні вміти: оперувати кримінально-правовими поняттями та категоріями; аналізувати, тлумачити та правильно застосовувати норми Загальної частини кримінального права; аналізувати фактичні обставини та кримінально-правові відносини, що виникають у зв'язку з ними; приймати рішення у точній відповідності до кримінального законодавства; давати кваліфіковані юридичні висновки та консультації з питань Загальної частини кримінального права.

Це має надати навички: роботи з кримінальним законодавством та нормативними актами суміжних галузей права; аналізу кримінально-правових явищ, кримінально-правових норм та кримінально-правових відносин; аналізу практики застосування кримінально-правових норм; первісного вирішення кримінально-правових проблем та колізій; реалізації норм Загальної частини кримінального права, застосування загальних та спеціальних правил кваліфікації кримінального правопорушення та призначення покарання тощо.

Саме це необхідно враховувати при формуванні у студентів професійних та професійно-спеціалізованих компетенцій, спрямованих на набуття вищевказаних умінь та навичок, необхідних для майбутньої успішної практичної діяльності. При цьому сучасні освітні технології передбачають збільшення практико-орієнтованих видів занять, що організовуються в різних формах, у тому числі за допо-

могою проведення практичного заняття. Саме на це спрямований цей навчально-методичний посібник, призначений саме для проведення практичних занять із Загальної частини кримінального права під керівництвом викладача¹. Основним методом проведення таких занять є вирішення завдань (казусів). Розгляд завдань у студентській аудиторії дозволяє наблизити навчальне заняття до умов діяльності правоохоронних органів. Це сприяє кращому засвоєнню студентами теоретичних положень кримінального права, набуттю ними навичок застосування кримінального закону, дозволяє підготувати їх до майбутньої практичної діяльності.

Тому на практичних заняттях допустимі постановка та обговорення історичних та теоретичних питань, пов'язаних із застосуванням кримінального закону при вирішенні завдань. З'ясування приводів і підстав криміналізації чи декриміналізації тієї чи іншої дії, розуміння сенсу змін і доповнень у кримінально-правову норму сприяє розвитку юридично грамотного мислення, осмисленого розуміння ролі й значення науки кримінального права.

Навчально-методичний посібник складено з урахуванням структури та положень діючого Кримінального кодексу України, містить завдання (казуси) з основних тем навчального курсу, переліки літератури, що рекомендується, необхідної для вивчення питань кримінального права. Такі завдання (казуси) достатньо часто мають вираження у формі тестів.

Фабули, рекомендовані для вирішення казусів взяті переважно з матеріалів конкретних кримінальних справ, але з метою їх використання у навчальному процесі зміст деяких завдань уточнено. Умови завдань відбивають як типові ситуації у практичній діяльності органів досудового та судового слідства. Зміст багатьох пропонованих казусів передбачає більш поглиблене осмислення кримінально-правових категорій чи інститутів, уважне вивчення та засвоєння теоретичних положень кримінального права, вимагає тлумачення сенсу кримінального закону, дозволяє виявити існуючі проблеми у конструкціях та змістовних характеристиках кримінально-правових норм, що також може бути передумовою майбутнього дослідження у рамках курсової чи іншої наукової роботи.

¹ Конспекти лекцій із Загальної частини кримінального права викладені у виданні : Кримінальне право України. Загальна частина. Тексти лекцій : навчально-методичний посібник / авт. А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ці] ; за заг. ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцова. — Одеса : Астропринт, 2022. 328 с/

Поточний контроль:

- вхідне тестування навчальної дисципліни (вхідний контроль) проводиться на першому практичному занятті;
 - опитування на практичних заняттях;
 - оцінювання підготовлених доповідей;
 - вирішення конкретних життєвих ситуацій (аналіз законодавчих актів, матеріалів практики, задачі, казуси), на що звертається постійна увага;
 - проведення загального контрольного модульного опитування.
- Підсумковий контроль:
- залік;
 - іспит.

*завідувач кафедри кримінального права НУ «ОЮА»,
доктор юрид. наук, доктор теології, професор,
член-кореспондент Національної академії правових
наук України, заслужений діяч науки і техніки України
Є. Л. Стрельцов*

Preface

Criminal law is one of the main branches of jurisprudence, which has a centuries-old history, and regulates the problems of criminal legal counter-action to illegal, socially dangerous actions. Criminal law has its own system, which reflects its internal structure, which is built on certain principles and includes General and Special parts. The General part of the criminal law contains criminal law norms that define tasks, grounds of criminal liability, punishment, its types and other basic institutions of criminal law, and consists of 17 chapters.

As a result of studying the academic discipline “General part of criminal law”, students should know: the concept, place and role of criminal law in the Ukrainian legal system; the main provisions of this part of the criminal law; essence and content of the main concepts, categories, institutions of the General part of criminal law.

Students should also be able to: operate criminal law concepts and categories; analyze, interpret and correctly apply the norms of the General part of criminal law; analyze the actual circumstances and criminal-legal relations arising in connection with them; make decisions in exact accordance with the criminal legislation; give qualified legal opinions and advice on issues of the General part of criminal law.

This should provide further skills: work with criminal legislation and regulatory acts of related fields of law; analysis of criminal-legal phenomena, criminal-legal norms and criminal-legal relations; analysis of the practice of applying criminal law norms; initial resolution of criminal legal problems and conflicts; implementation of the norms of the General part of the criminal law, application of general and special rules of qualification of a criminal offense and punishment, etc.

This is what must be taken into account when forming students’ general professional and professional-specialized competencies aimed at acquiring the above-mentioned abilities and skills necessary for future successful practical activities. At the same time, modern educational technologies provide for an increase in practice-oriented types of classes, organized in various forms, including through practical classes. This is what this scientific-methodological manual is aimed at, designed specifically for conducting practical classes on the General part of criminal law under the guidance of

tutor¹. The main method of conducting such classes is solving tasks (case study). Consideration of practical tasks in the student classroom allows you to bring the educational session closer to the conditions of practical activity on the application of criminal law. This contributes to students’ better assimilation of the theoretical provisions of criminal law, their acquisition of skills in the application of criminal law, and allows them to be prepared for legal practice.

Therefore, in practical classes, it is permissible to pose and discuss historical and theoretical questions related to the application of criminal law when solving problems. Elucidation of reasons and grounds for criminalization or decriminalization of this or that action, understanding the meaning of amendments and additions to the criminal law norm contributes to the development of professional legal thinking, understanding the role and significance of the criminal law science.

This scientific-methodological manual was compiled taking into account the structure and provisions of the current Criminal Code of Ukraine, contains tasks (case studies) on the main topics of the training course, recommended bibliography, necessary for studying criminal law issues. Such tasks (case studies) are quite often presented in the form of tests.

Plots recommended for case solving are taken mainly from the materials of specific criminal cases. For the purpose of their use in the educational process, the content of some tasks has been clarified. The conditions of the tasks are reflected as typical situations in the practical activity of pre-trial and judicial authorities. The contents of many of the proposed cases involves a more in-depth understanding of criminal law categories or institutions, careful study and assimilation of theoretical provisions of criminal law, requires interpretation of the meaning of the criminal law, allows to identify existing problems in the constructions and substantive characteristics of criminal law norms, which can also be a prerequisite for the future research as part of a course or other scientific work.

Current control includes:

- enrollment testing (control) on the academic discipline is conducted at the first practical session;
- questioning at practical classes;
- evaluation of drafted reports;

¹ The first book from this series: **Criminal Law of Ukraine. General Part.** Lecture textbook: scientific-methodological manual / N. A. Myroshnychenko, Ye. L. Streltsov, A. Ya. Bersh, V. P. Kedyk, O. V. Tavlui [and other]; resp. ed. N. A. Myroshnychenko, Ye. L. Streltsov; NU OLA. — Odesa: Astroprint, 2022. — 328 p.

- solving specific life situations (analysis of legislative acts, materials of practice, problems, case study), to which constant attention is drawn;
- conducting general control module questioning.

Final control:

- credit test;
- exam.

This manual was prepared by teaching staff of the Criminal Law Department of the National University “Odesa Law Academy”. In December 2022, National University “Odesa Law Academy” celebrated its 25th anniversary since foundation. Criminal Law Department also celebrated this event. All this shows that despite the very difficult times we face today, the state of war in Ukraine, the many restrictions and difficulties we are experiencing, we understand that the future of Ukraine, the quality of its legal community, in many ways also depends on the level of education of young lawyers who will “tomorrow” start their various legal careers. This is what inspires us to fulfill our professional duties. After all, it has long been known that “Scientia immortalis est” (science is immortal).

*Head of the Criminal Law Department of the National University “OLA”,
Scientific secretary of the southern regional center
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
LLD, Doctor of Theology, Professor,
member of the Working Group on the Development
of Criminal Law of the Commission on Legal Reform
under the President of Ukraine,
member of the Scientific Advisory Council under
the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine
Ye. L. Streltsov*

Тема 1

ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ. НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

1. Поняття кримінального права, його завдання та функції.
2. Принципи кримінального права.
3. Система кримінального права.
4. Взаємозв'язок кримінального права з іншими галузями права.
5. Наука кримінального права.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Бабиніна К. С. Кримінальне право України в православному вимірі (стан, динаміка та перспективи) : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Бабиніна Катерина Станіславівна. — Одеса, 2016. — 216 с.
2. Балобанова Д. О. Теорія криміналізації : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Д. О. Балобанова ; кер. роботи В. О. Туляков ; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2007. — 17 с.
3. Балобанова Д. О. Динаміка кримінального права: доктринальні положення : монографія / Д. О. Балобанова ; Нац. ун.-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Фенікс, 2020. — 356 с.

4. Берзін П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3 т. Т. 1 : Загальні засади / П. С. Берзін. — Київ : Дакор, 2018. — 404 с.
5. Бойченко В. П. Кримінально-правова охорона суспільної моралі в Україні: антропологічний вимір : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Бойченко Віталій Петрович. — Одеса, 2021. — 235 с.
6. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / Дудоров О. О., Хавронюк М. І. ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. — Київ : Ваїте, 2014. — 944 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — Харків : Право, 2015. — 528 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — Вид. п'яте, доп. та перероб. — Х. : Одісей, 2009. — 328 с.
10. Кузембаєв О. С. Джерела кримінально-правового регулювання в Україні: доктринальні аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Кузембаєв Олександр Сергійович. — Одеса, 2017. — 305 с.
11. Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України» : лекції / М. І. Панов. — Харків : Право, 2015. — 104 с.
12. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. — Київ : Юрінком Інтер, 2013. — 711 с.
13. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. Л. Фріс. — Вид. 3-тє, доп. і перероб. — Одеса : Фенікс, 2018. — 394 с.

Додаткова література

1. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України: поняття, види / П. П. Андрушко // Адвокат. — 2011. — № 6—8.
2. Гришук В. К. Поняття, предмет, методи, завдання, функції, система, джерела та принципи українського кримінального права : навч. посіб. / В. К. Гришук. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. — 88 с.

3. Житний О. О. Глобалізація та функції кримінального права України (окремі питання) / О. О. Житний // Вісник Кримінологічної асоціації України. — 2014. — № 6. — С. 45—53.
4. Колос М. І. Українське кримінальне право: походження, розвиток і сучасність : монографія / М. І. Колос. — Київ : Освіта України, 2019. — 836 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк ; вст. слово О. О. Дудорова. — Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Освіта України, 2016. — 236 с.
6. Кримінальне право. Загальна частина : підруч. / за ред. А. С. Бєніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. — К. : Істина, 2011.
7. Панов М. І. Вступ до курсу «Кримінальне право України» : лекція / М. І. Панов // Право України. — 2011. — № 9. — С. 321—342.
8. Словник Загальної частини кримінального права України / авт.-упоряд. С. Ф. Денисов, М. В. Пузиревський. — Чернівці : Десна Поліграф, 2018. — 535 с.
9. Стрельцов Є. Л. Діагностичний довідник з кримінального законодавства: зміст та спрямованість / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2020. — № 38, 25 вересня — 1 жовтня. — С. 12—16; № 39, 2—8 жовтня. — С. 14—18.
10. Стрельцов Є. Л. Кримінальне законодавство: «гільйотина» чи «масаажний прилад» — пошук компромісу / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2020. — № 47, 27 листопада — 3 грудня. — С. 12—16; № 48, 4—10 грудня. — С. 14—18; № 49, 11—17 грудня. — С. 13—17.
11. Стрельцов Є. Л. Що проголошують кримінальні кодекси: свої цілі, свої завдання або взагалі (деякі авторські висновки) / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2021. — № 3—4, 22 січня — 4 лютого. — С. 8—12; № 5, 5—11 лютого. — С. 11—15.
12. Стрельцов Є. Л. Кваліфікація — склад кримінального правопорушення — кримінально-правова норма: сумісне та роздільне / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2021. — № 13—15, 2—22 квітня. — С. 14—18.
13. Стрельцов Є. Л. Профілактичний потенціал кримінального законодавства: реальне та віртуальне / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2021. — № 18—19, 14—27 травня. — С. 16—18; № 20—21, 28 травня — 3 червня. — С. 10—14.
14. Стрельцов Є. Л. Кримінальне право України: датовані роздуми / Є. Л. Стрельцов // ЮВУ. — 2021. — № 37—38 (1365—1366), 17—

- 30 вересня. — С. 10—11; № 39 (1367), 1—7 жовтня. — С. 6—7; № 40 (1368), 8—14 жовтня. — С. 7.
15. Хавронюк М. І. Історія кримінального права європейських країн : монографія / М. І. Хавронюк. — К. : Істина, 2006. — 192 с.
16. Яремко Г. З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України : монографія / Г. З. Яремко ; за ред. В. О. Навроцького. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. — 432 с.
17. Яценко С. С. Основні питання Загальної частини кримінального права іноземних держав : навч. посіб. / С. С. Яценко. — К. : Дакор, 2013. — 168 с.

ТЕСТИ

1. Кримінальне право України — це:

- А) самостійна галузь правової системи України, сукупність кримінально-процесуальних норм, які регулюють діяльність органів досудового розслідування, прокуратури і суду, а також інших фізичних та юридичних осіб, що залучаються у сферу кримінального судочинства;
- Б) соціально-правова наука, яка вивчає закономірності злочинності, особу злочинця, причини й умови злочинності та її окремих видів, напрямки і заходи її запобігання;
- С) система юридичних норм, прийнятих Верховною Радою України, що визначають, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання та інші заходи кримінально-правового характеру можуть бути застосовані до осіб, що їх вчинили;
- Д) навчальна дисципліна, яка вивчає механізм вчинення кримінального правопорушення, визначає можливості отримання, дослідження і використання інформації про кримінальне правопорушення під час розслідування та розробляє для цього методи і засоби.

2. Предметом кримінального права є:

- А) регулювання діяльності органів та установ виконання покарань і тих суспільних відносин, які виникають у процесі виконання та відбування кримінальних покарань;

- Б) суспільні відносини, які виникають при вчиненні кримінального правопорушення між особою, яка його вчинила, та державою, від імені якої виступають відповідні органи, уповноважені здійснювати розслідування кримінального правопорушення та відправлення правосуддя у кримінальному провадженні;
- С) злочинність, особа злочинця, детермінант злочинності, а також система заходів запобігання злочинності;
- Д) суспільні відносини, які складаються під час досудового розслідування, судових проваджень у суді першої інстанції та з перегляду судових рішень, а також при виконанні судових рішень, у міжнародному співробітництві під час кримінального провадження.

3. Завданням кримінального права є:

- А) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду;
- Б) охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством;
- С) визначення принципів виконання кримінальних покарань, правового статусу засуджених, гарантій захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків;
- Д) охорона найважливіших суспільних відносин, а саме: прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

4. Охоронна функція кримінального права:

- А) полягає в охороні властивими кримінальному праву засобами тих суспільних відносин, що регулюються іншими галузями права;
- Б) сприяє формуванню правосвідомості та правової культури, що є одним з засобів запобігання кримінальним правопорушенням, зміцнення законності та правопорядку;

- С) полягає в наявності загрози покарання до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та в утриманні інших осіб від їх вчинення;
- Д) виявляється в регулюванні кримінально-правових відносин шляхом встановлення прав і обов'язків суб'єктів цих відносин.

5. Заборона застосування кримінального закону за аналогією традиційно пов'язується із принципом:

- А) особистого характеру відповідальності;
- В) диференціації кримінальної відповідальності;
- С) визначеності кримінально протиправного діяння законом;
- Д) винної відповідальності.

6. Загальна частина кримінального права не містить норми, які:

- А) присвячені особливостям кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх;
- В) закріплюють підставу кримінальної відповідальності, чинність кримінального закону в часі і просторі;
- С) визначають завдання, принципи та основні інститути кримінального права;
- Д) описують конкретні види кримінальних правопорушень та конкретні межі покарання, які можуть бути призначені за них.

7. Наука кримінального права полягає у дослідженні:

- А) злочинності, окремих її видів та конкретних злочинів, їх взаємодії з різними явищами й процесами, результативності застосованих заходів з боротьби з нею;
- В) чинного кримінального законодавства та практики його застосування, історичного та зарубіжного досвіду кримінально-правового регулювання;
- С) закономірностей злочинної діяльності та її відображення в джерелах інформації, які є основою для розробки засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінки й використання доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та попередження кримінальних правопорушень;
- Д) основних закономірностей процесу виконання та відбування кримінальних покарань і основних властивостей правового регулювання суспільних відносин у цій сфері.

Контрольні запитання

1. Поняття, предмет кримінального права.
2. Поняття, структура та види кримінальних правовідносин. Пояснити виникнення, зміну і припинення кримінальних правовідносин.
3. Метод та завдання кримінального права.
4. Система кримінального права. Сутність Загальної і Особливої частин кримінального права.
5. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права України
6. Наука кримінального права, її предмет, функції та завдання. Зв'язок науки кримінального права з іншими юридичними науками України.
7. Кримінальне право як навчальна дисципліна. Система курсу кримінального права.
8. Поняття, система та види принципів кримінального права.

**Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)**

1. Підготувати презентацію щодо основ формування та розвитку кримінального права України.
2. Підготувати реферат про розвиток принципів кримінального права в умовах демократичного суспільства.
3. Підготувати доповідь «Система сучасного кримінального права України».
4. Підготувати презентацію зв'язку кримінального права з іншими галузями права і науками.

Тема 2

КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН

1. Поняття, ознаки та значення кримінального закону.
2. Структура та система кримінального закону.
3. Поняття та структура кримінально-правової норми.
4. Поняття та значення тлумачення кримінального закону.
5. Види та засоби тлумачення.
6. Загальні положення щодо дії кримінального закону у часі. Зворотна сила кримінального закону. Дія проміжного закону у часі.
7. Принципи дії кримінального закону у просторі та за колом осіб.
8. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).

Задача № 1

Ч., який як особа без громадянства постійно проживав в Україні, поїхав до Румунії, де вчинив вбивство через необережність. Оскільки в Румунії не встигли притягти Ч. до кримінальної відповідальності й він повернувся в Україну, то правоохоронні органи Румунії звернулися до України з проханням про видачу Ч.

Варіант: Ч. був громадянином Молдови.

Чи може Ч. бути виданий в Румунію для притягнення до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2

Громадянин України Ш. гостював у родичів у Кракові, де в ресторані заподіяв громадянину Польщі умисне тяжке тілесне ушкодження. В Польщі він затриманий не був і повернувся додому.

Варіант: Ш. був громадянином Вірменії і вчинив у Кракові умисне вбивство, після чого повернувся до України.

За законодавством якої країни Ш. має притягатися до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 3

П., який не мав громадянства, відбув покарання за хуліганство і переїхав до України, де знову вчинив хуліганство, що супроводжувалось особливою зухвалістю. Дії П. було кваліфіковано за ч. 3 ст. 296 КК за ознакою попередньої судимості за таке кримінальне правопорушення (злочин). П. оскаржив вирок як такий, що суперечить по-

ложенням КК України про відповідальність за злочин, вчинений за межами України, Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакту про громадянські й політичні права.

Чи обґрунтована скарга П.? Відповідь мотивуйте.

Задача № 4

Г., який постійно проживав у Чернівцях, на власному автомобілі мандрував Австрією, де грубо порушив правила безпеки руху автотранспорту і вчинив наїзд на пішохода, смертельно травмувавши його. Суд Австрії засудив Г. до 5 років позбавлення волі.

Які правові наслідки в Україні тягне факт засудження Г. судом Австрії?

Задача № 5

Л. вчинив діяння, яке було криміналізоване через декілька днів.

Чи можна дії Л. вважати кримінальним правопорушенням? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 6

М. вчинив кримінальне правопорушення 30 серпня 2001 р.

Яким Кримінальним кодексом (в темпоральному аспекті) слід користуватися при вирішенні питання щодо притягнення М. до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших норма-

- тивно-правових актів) від 9 лютого 1999 р. // Офіційний вісник України. — 1999. — № 7. — Ст. 255.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 39. — Ст. 1662.

Основна література

1. Берзін П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник : у 3 т. Т. 1 : Загальні засади / П. С. Берзін. — Київ : Дакор, 2018. — 404 с.
2. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. — Київ : Ваїте, 2014. — 944 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін [та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — Харків : Право, 2015. — 528 с.
4. Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України» : лекції / М. І. Панов. — Харків : Право, 2015. — 104 с.
5. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. — Київ : Юрінком Інтер, 2013. — 711 с.
6. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. Л. Фріс. — Вид. 3-тє, доп. і перероб. — Одеса : Фенікс, 2018. — 248 с.

Додаткова література

1. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України: поняття, види / П. П. Андрушко // Адвокат. — 2011. — № 6—8.
2. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю. В. Баулін. — Київ : Атіка, 2004. — 296 с.
3. Борисов В. І. Законодавство про кримінальну відповідальність та його чинність у часі / В. І. Борисов // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. — 2003. — № 8. — С. 23—32.
4. Гришук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини / В. К. Гришук. — Хмельницький : Хмельницьк. ун-т управління і права, 2012. — 736 с.

5. Житний О. О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз) : монографія / О. О. Житний. — Харків : Одіссей, 2013. — 376 с.
6. Житний О. О. Глобалізація та функції кримінального права України (окремі питання) / О. О. Житний // Вісник Кримінологічної асоціації України. — 2014. — № 6. — С. 45—53.
7. Кедик В. П. Кримінально-правові наслідки засудження за межами країни в правових системах континентальної Європи / В. П. Кедик // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. — Одеса : Гельветика, 2020. — Т. 3. — С. 175—178.
8. Колос М. І. Українське кримінальне право: походження, розвиток і сучасність : монографія / М. І. Колос. — Київ : Освіта України, 2019. — 836 с.
9. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. — Харків : Одіссей, 2013. — 262 с.
10. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк ; вст. слово О. О. Дудорова. — Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Освіта України, 2016. — 236 с.
11. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 4-те вид., перероб. і доп. — Харків : Право, 2010. — 608 с.
12. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
13. Кримінальне право України. Судові прецеденти (1864—2007 рр.) / за ред. В. Т. Маляренка. — К. : Освіта України, 2008. — 1104 с.
14. Литвинов О. М. Концептуальна модель механізму реалізації кримінальної відповідальності : монографія / О. М. Литвинов, І. І. Митрофанов. — Харків : Золота миля, 2017. — 180 с.
15. Митрофанов И. И. Механизм реализации уголовной ответственности / И. И. Митрофанов. — Кременчуг : Щербатых А. В., 2011. — 616 с.
16. Моїсєєв О. І. Коло осіб, на яких поширюється кримінальна юрисдикція України відповідно до принципу громадянства / О. І. Моїсєєв // Життя і право. — 2005. — № 2. — С. 60—64.
17. Пономаренко Ю. А. Чинність і дія кримінального закону в часі : монографія / Ю. А. Пономаренко. — К. : Атіка, 2005. — 288 с.

18. Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) : навч. посіб. / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. — Київ : Центр учб. літ., 2015. — 312 с.
19. Словник Загальної частини кримінального права України / авт.-упоряд. С. Ф. Денисов, М. В. Пузиревський. — Чернігів : Десна Поліграф, 2018. — 535 с.
20. Шостак (Поліщук) О. М. Приватноправова тенденція розвитку кримінального законодавства / О. М. Шостак (Поліщук) // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ «ОЮА» ; Півд. регіон. центр НАПрН України. — Одеса : Фенікс, 2013. — Т. 2. — С. 270–273.

ТЕСТИ

1. Відповідно до ч. 1 ст. 3 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України законодавство України про кримінальну відповідальність становить:

- А) Кримінальний кодекс України, а також закони про внесення змін до цього Кодексу;
- Б) положення, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Конституція України та Кримінальний кодекс України;
- В) чинні міжнародні договори, Конституція України, Кримінальний кодекс України, а також закони про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення;
- Г) Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

2. Описова диспозиція кримінально-правової норми характеризується:

- А) зазначенням істотних ознак кримінального правопорушення;
- Б) наявністю відсилки до іншої статті цього ж кримінального закону;
- В) називанням кримінального правопорушення, але без вказування його ознак;

- Г) наявністю ознак складу кримінального правопорушення та необхідністю звернення до іншого нормативно-правового акта для їх з'ясування.

3. Під «відносно визначеними санкціями» розуміється такий вид санкцій, за яким:

- А) включається один вид покарання і вказуються його нижча та вища межі;
- Б) вказується лише один конкретний вид та розмір покарання;
- В) не зазначається вид та розмір покарання, а його обрання залишається на розсуд суду;
- Г) включається кілька видів основних покарань, з яких суд має право обрати і призначити лише одне.

4. Буквальне тлумачення кримінального закону — це тлумачення, яке:

- А) має місце у випадку, коли зміст кримінально-правової норми є вужчим, ніж її вираження в тексті закону;
- Б) здійснюється органом влади, уповноваженим на те законом;
- В) надає закону більш широкий зміст, ніж це впливає з його тексту;
- Г) має місце у разі, якщо зміст кримінально-правової норми відповідає її словесному вираженню.

5. Не має зворотної дії в часі закон про кримінальну відповідальність, що:

- А) передбачає мінімальну межу покарання нижчу, ніж мінімум такого самого покарання у попередньому законі;
- Б) більш широко визначає обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння;
- В) зменшує перелік ознак, за наявності яких настає кримінальна відповідальність;
- Г) подовжує строки погашення і зняття судимості.

6. Згідно з реальним принципом іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за чинним Кримінальним кодексом України, якщо:

- А) за вчинені кримінальні правопорушення вони не зазнали кримінального покарання за межами України;

- В) вони вчинили передбачені цим Кодексом тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України;
- С) інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- Д) їх виконавець або хоча б один зі співучасників діяв на території України.

7. Не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду:

- А) іноземці, які вчинили злочини поза межами України;
- В) особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України;
- С) громадяни України, які вчинили злочини поза межами України;
- Д) іноземці й особи без громадянства, яким в Україні не було надано притулок у порядку, встановленому законом.

Контрольні запитання

1. Які цілі ставить перед собою закон України про кримінальну відповідальність?
2. Структура Кримінального кодексу України? На які частини поділяється Кримінальний кодекс України?
3. Поняття та класифікація тлумачення закону про кримінальну відповідальність?
4. Чи застосовується аналогія у кримінальному законодавстві України?
5. З якого часу набирає чинність кримінальний закон і коли він припиняє свою дію?
6. Які існують принципи дії кримінального закону у просторі.
7. Поняття екстрадиції. Чи підлягають екстрадиції громадяни України у разі вчинення ними злочину на території іншої держави?

***Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)***

1. Підготувати реферат на тему «Основне джерело кримінального права — КК України від 5 квітня 2001 р».
2. Визначте співвідношення термінів «закон про кримінальну відповідальність», «кримінальний закон», «кримінальний кодекс», «кримінальне законодавство», «кримінальне право».

3. Підготуйте есе на тему «Розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність».
4. Поняття аналогія у кримінальному праві.
5. Порядок та значення імплементації норм міжнародного права у вітчизняне кримінальне законодавство.

Тема 3

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

1. Поняття та ознаки кримінального правопорушення за кримінальним правом України.
2. Поняття та ознаки малозначного діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).
3. Поняття та практичне значення класифікації кримінальних правопорушень.

Завдання

Ознайомтеся з підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV Податкового кодексу України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>) та Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>). Визначте у конспекті 1) принцип вирахування неоподаткованого мінімуму, що використовується для кваліфікації кримінальних правопорушень; 2) розмір неоподаткованого мінімуму на поточний рік, що використовується для кваліфікації кримінальних правопорушень.

Розгляньте ст. 185 КК та ст. 51 КУпАП, а також ст. 296 КК та ст. 173 КУпАП, складіть та запишіть до конспекту характеристику відмінностей адміністративного правопорушення та кримінального правопорушення.

Задача № 1

Рядовий П. проходив строкову військову службу. Під час новорічних свят він здійснив самовільне залишення військової частини тривалістю 2 доби та 11 годин, за що був притягнений до кримінальної відповідальності.

Під час судового засідання захисник заявив клопотання про закриття кримінального провадження за відсутністю в діянні П. складу кримінального правопорушення, у зв'язку з тим, що вчинене П. діяння лише формально містить ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 407 КК, і внаслідок своєї малозначності не становить суспільної небезпеки.

Чи обґрунтоване клопотання захисника в аспекті малозначності діяння?

Задача № 2

Ц. подав заяву до прокуратури з проханням встановити, ким підроблено його підпис у відомості про отримання зарплати, оскільки грошей у сумі 7 840 гривень він не одержав. Розслідуванням справи було встановлено, що Ц. навмисно спотворив свій підпис, щоб ще раз одержати зарплату.

Ознайомтеся зі ст. ст. 190, 358 КК. Чи є дії Ц. кримінально протиправними?

Задача № 3

Н. вночі заліз до чужого сараю і викрав майно вартістю 850 гривень. Його було засуджено за крадіжку чужого майна. Н. оскаржив вирок, наполягаючи на закритті справи за відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення. Апеляційний суд відхилив скаргу, посилаючись на значний розмір заподіяної Н. шкоди.

Варіант: Вартість викраденого майна становила 50 000 гривень.

Ознайомтеся зі ст. 185 КК. Чи підлягає Н. кримінальній відповідальності?

Задача № 4

Л. після закінчення робочого дня, споживши спиртні напої, сів за кермо автомобіля і попрямував додому. Через сильне сп'яніння він не впорався з керуванням машиною і вчинив наїзд на громадянина К. і громадянку С. В результаті наїзду С. загинула, а К. було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження. Л. був засуджений за ч. 2 ст. 286 КК України до 8 років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортним засобом строком на 3 роки.

До якого виду належить кримінальне правопорушення, вчинене Л.?

Задача № 5

На фабриці дитячих іграшок було виготовлено 100 самокатів за ціною 850 грн за штуку. Після надходження товару в продаж покупцями було виявлено тріщина в платформі.

Чи підлягає кримінальній відповідальності керівництво фабрики? Ознайомтеся із ст. 227 КК.

Задача № 6

Громадянка С. займалася лікувальною діяльністю вдома без спеціального дозволу і не маючи належної медичної освіти. В результаті цієї діяльності громадянин П. отримав тяжке отруєння медикаментами.

Ознайомтеся зі ст. 138 КК. Чи володіє вчинене діяння всіма ознаками кримінального правопорушення?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Зінченко І. О. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частина у питаннях і відповідях : наук.-практ. посіб. / І. О. Зінченко, В. Б. Харченко. — К. : Атіка, 2013. — 240 с.
3. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. [та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Х. : Право, 2015. — 528 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 20 січ. 2016 р. / О. М. Литвинов, П. Д. Біленчук, К. І. Беляков [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2016. — 536 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. — Київ : Юрінком Інтер, 2018. — 1064 с.

Додаткова література

1. Андрушко П. П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення / П. П. Андрушко // Адвокат. — 2011. — № 12 (135). — С. 3—10.
2. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія Д. П. Брич. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 712 с.
3. Дзюба Ю. П. Суспільна небезпечність злочинів та соціальна обумовленість кримінально-правової заборони / Ю. П. Дзюба // Форум права. — 2014. — № 4. — С. 130—134.
4. Дмитрук М. М. Категорія проступку у кримінально-правовій доктрині : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. М. Дмитрук ; кер. роботи В. О. Туляков ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2012. — 20 с.
5. Дмитрук М. М. Кримінальний проступок : правова природа та ознаки : монографія / М. М. Дмитрук. — Одеса : Юридична література, 2014. — 224 с.
6. Дячкін О. П. Суспільна небезпечність злочину — ознака об'єктивна // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України : зб. наук. праць. — 2013. — № 3. — С. 299—307.
7. Євтиф'єв В. О. Розвиток підходів до поняття злочину у кримінальному праві України та зарубіжних країн / В. О. Євтиф'єв // Європейські перспективи : наук.-практ. журн. / ХНУВС, Київський нац. ун-т ім. В. Гетьмана та ін. — 2013. — № 13. — С. 131—135.
8. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. — Харків : Право, 2018. — 142 с.
9. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. — К. : Істина, 2010. — 430 с.
10. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу : монографія / О. М. Костенко. — Київ : Атіка, 2008. — 352 с.

11. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія / Л. М. Кривоченко. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 120 с.
12. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів у кримінальному праві України / Л. М. Кривоченко. — Харків : Право, 2010. — 129 с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
14. Мирошніченко Н. А. Кримінальний проступок та класифікація злочинів / Н. А. Мирошніченко // Юридичний вісник. — 2012. — № 2. — С. 47–49.
15. Мирошніченко Н. А. Кримінальні правопорушення та малозначність діяння / Н. А. Мирошніченко // Актуальні проблеми держави та права. — О., 2012. — Вип. 65. — С. 549–553.
16. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання / Т. Михайліченко // Підприємництво, господарство і право. — 2020. — № 7. — С. 284–290.
17. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
18. Орлов Ю. В. Мотив як ознака суб'єктивної сторони складу злочину: сутність та питання доцільності законодавчого закріплення / Ю. В. Орлов // Право і безпека. — 2011. — № 4. — С. 116–120.
19. Панов М. І. Загальні засади кваліфікації злочинів : лекція / М. І. Панов. — Х. : Право, 2016. — 104 с.
20. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность : монография / Н. И. Панов. — Харьков : Вища шк., 1982. — 161 с.
21. Сухонос В. В. Склад злочину: закон, теорія та практика : монографія / В. В. Сухонос, В. В. Сухонос (мол.). — Суми, 2018. — 200 с.
22. Фесенко Є. В. Проблема класифікації кримінальних правопорушень / Є. В. Фесенко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія : Право. — 2013. — № 2 (8). — С. 1–6.
23. Філей Ю. В. Формальний або формально-матеріальний підхід до поняття злочину: проблеми визначення / Ю. В. Філей // Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 трав. 2014 р.) : [у 2 т.] / МВС Украї-

ни, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. — Х., 2014. — Т. 1. — С. 154–156.

24. Хімченко С. А. Кримінальна відповідальність за поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) / С. А. Хімченко, О. Г. Фалес // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. — Одеса : Гельветика, 2020. — Т. 3. — С. 149–151.

ТЕСТИ

1. Визначення кримінального правопорушення, наведене у чинному Кримінальному кодексі України, є:

- А) неформальним;
- В) матеріальним;
- С) змішаним або формально-матеріальним;
- Д) формальним.

2. До обов'язкових ознак кримінального правопорушення не відноситься:

- А) винність;
- В) суспільна шкідливість;
- С) передбаченість законом;
- Д) суспільна небезпечність.

3. Караність діяння як ознака, яка прямо не вказана у законодавчому визначенні загального поняття кримінального правопорушення, полягає в:

- А) реальному застосуванню покарання за вчинення кримінального правопорушення;
- В) заподіянні діянням шкоди відносинам, які охороняються кримінальним законом, або у реальній можливості заподіяння такої шкоди;
- С) офіційному визнанні діяння суспільно небезпечним з боку держави;
- Д) правомірній загрозі застосування за вчинення кримінального правопорушення покарання, встановленого у кримінально-правовій санкції.

4. За формою вини кримінальні правопорушення поділяються на:

- А) ті, які можуть бути вчинені загальним суб'єктом та спеціальним суб'єктом;
- В) умисні, необережні та ті, які можуть вчинятися як умисно, так і з необережності;
- С) кримінальні правопорушення, які вчиняються шляхом дії, бездіяльності та шляхом дії або бездіяльності;
- Д) кримінальні проступки і нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини.

5. До кримінальних проступків належать передбачені Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення яких передбачене:

- А) основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі;
- В) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років;
- С) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі;
- Д) основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

6. Застосування кримінально-правової норми про малозначність виключається у разі, якщо:

- А) діяння не становить суспільної небезпеки, яка є типовою для певного кримінального правопорушення. Це виражається в тому, що воно не заподіює взагалі шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству чи державі, або заподіює їм явно незначну (мізерну) шкоду;
- В) істотність шкоди знаходить своє чітке відображення у визначенні об'єктивних ознак того чи іншого складу кримінального правопорушення;
- С) діяння суб'єктивно не спрямоване на заподіяння істотної шкоди;
- Д) має місце формальна наявність у вчиненому діянні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом України, тобто всіх тих передбачених у законі

об'єктивних і суб'єктивних ознак, що у відповідній статті (частині статті) Особливої частини Кримінального кодексу України характеризують певний склад кримінального правопорушення.

7. До критеріїв, за якими можна відмежувати кримінальні правопорушення від інших правопорушень, не відноситься:

- А) протиправність;
- В) посягання на найбільш цінні суспільні відносини;
- С) застосування покарань, які призначаються судом;
- Д) їх визначеність тільки законами.

Контрольні запитання

1. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності.
2. Поняття та ознаки кримінального правопорушення.
3. Визначення формального складу кримінального правопорушення.
4. У чому полягає суспільна небезпечність як матеріальна ознака кримінального правопорушення?
5. Чим визначається характер і ступінь суспільної небезпечності злочинного діяння? Що означає протиправність і караність кримінального правопорушення?
6. Визначте поняття і ознаки кримінального проступку.
7. Класифікація, її критерії і кримінально-правове значення.

**Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)**

1. Підготуйте реферат на тему «Поняття злочину в історії кримінального права».
2. Поняття та класифікація кримінальних правопорушень у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.
4. Значення та юридична природа положення про малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК України).
5. Поняття і практичне значення класифікації кримінальних правопорушень.

Тема 4

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ. СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ ТА ВИДИ

1. Поняття кримінально-правових відносин. Об'єкт, суб'єкт, зміст кримінальних правовідносин.
2. Поняття та форми реалізації кримінальної відповідальності.
3. Межі та стадії кримінальної відповідальності.
4. Підстави кримінальної відповідальності.
5. Поняття та значення складу кримінального правопорушення. Функції складу кримінального правопорушення.
6. Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення.
7. Види складу кримінального правопорушення.

Задача № 1

Д. з допустимою швидкістю керував своїм автомобілем. Несподівано з кущів, безпосередньо перед автомобілем, вибіг Б., який знаходився у стані алкогольного сп'яніння та потрапив під колеса. Д. вийшов з автомобіля, щоб надати потерпілому допомогу, але той не подавав ознак життя, пульсу та дихання не було. Не бажаючи бути учасником кримінального провадження, Д. сів у машину і поїхав з місця пригоди. Слідством було встановлено, що Д. дійсно не мав технічної можливості запобігти наїзду, а потерпілий знаходився у комі і помер вже в лікарні, куди його доставив інший водій.

Ознайомтеся зі ст. ст. 135, 136, 286 КК. Чи підлягає Д. кримінальній відповідальності?

Задача № 2

Художник Г. виготовив кліше для друкування банкнот номіналом 20 гривень. Після цього він запропонував З. виготовити прес для друкування підроблених гривень. Той виготовив і передав Г. прес. Г. у себе на квартирі надрукував 10 банкнот на суму 200 гривень і наступного дня розплатився ними за покупки в магазині, але касир виявила, що гривні підроблені, і Г. було затримано.

Ознайомтеся зі ст. ст. 190, 199 КК. Чи підлягають Г. й З. кримінальній відповідальності?

Задача № 3

П. протягом шести років не сплачувала квартирної плати, заборгувавши за цей час суму, що перевищує 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ознайомтеся зі ст. ст. 192, 212 КК. Чи є дії П. кримінальним правопорушенням?

Задача № 4

К., раніше судимий за крадіжку, який ніде не працював, пиячив, жив на випадкові заробітки, а також на кошти, одержувані від збирання й здачі пляшок, вкрав у громадянки Ф. праску вартістю 1200 гривень, яка знаходилась на балконі її квартири.

Ознаки яких кваліфікованих видів передбаченого ст. 185 КК складу злочину є в діях К.?

Задача № 5

К., від'їжджаючи до Анталії відпочивати, попросила свою сусідку Б., щоб та взяла на зберігання найбільш цінні речі на період її відсутності (відеомагнітофон, золоті прикраси, облігації тощо). Б. погодилась, але згодом усі речі, які їй залишила на зберігання К., продала. Коли К. повернулася з відпочинку і прийшла до Б. забрати свої речі, та їй сказала, що ніяких речей від неї на зберігання не брала.

Чи є в діях Б. ознаки кримінального правопорушення проти власності?

Задача № 6

Кандидат медичних наук, висококваліфікований лікар-хірург І. після проведення операцій приймав від родичів оперованих «подарунки» (спиртні напої, гроші тощо).

Варіант. І. часто погоджувався на проведення складних операцій лише після того, як одержував від хворих або їхніх родичів гроші.

Чи є в діях І. ознаки «отримання неправомірної вигоди»? Ознайомтеся зі ст. 368 КК.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) від 27 жовт. 1999 р. № 9-рп/99 — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99>

Основна література

1. Брайнін Я. М. Основні питання загального вчення про склад злочину / Я. М. Брайнін. — К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1964. — 188 с.
2. Дмитрук М. М. Категорія проступку у кримінально-правовій доктрині : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. М. Дмитрук. — Одеса, 2012. — 20 с.
3. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. — К. : Істина, 2010. — 430 с.
4. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів у кримінальному праві України / Л. И. Кривоченко. — Харків : Право, 2010. — 129 с.
5. Микитчик О. В. Злочин як соціальне явище: філософсько-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук / О. В. Микитчик. — К., 2002. — 202 с.
6. Мирошніченко Н. А. Состав преступления : текст лекций / Н. А. Мирошніченко. — Одеса : Юридическая литература, 2003. — 80 с.
7. Севастьянова Т. Є. Малозначність діяння за кримінальним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук / Т. Є. Севастьянова. — Запоріжжя, 2002. — 213 с.
8. Соболев О. І. Класифікація злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. І. Соболев. — Дніпропетровськ, 2012. — 20 с.
9. Тарарухин С. А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике / С. А. Тарарухин. — К. : Юринком, 1995. — 208 с.
10. Українське кримінальне право. Загальна частина : підруч. / за ред. В. О. Навроцького. — К. : Юрінком Інтер, 2013.
11. Чубарев В. Л. Тяжесть преступного деяния / В. Л. Чубарев. — К. : Вища школа, 1992. — 171 с.

Додаткова література

1. Багрий-Шахматов Л. В. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации / Л. В. Багрий-Шахматов. — Одесса : Бахва, 2000. — 413 с.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Уголовная ответственность и наказание / Л. В. Багрий-Шахматов. — Минск : Вышэйш. шк., 1976. — 384 с.
3. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія / В. М. Бурдін. — Київ : Атіка, 2004. — 240 с.
4. Бурчак Ф. Г. Квалификация преступлений / Ф. Г. Бурчак. — Киев : Политиздат Украины, 1985. — 120 с.
5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол.: В. Я. Тацій [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — Харків : Право, 2017. — Т. 17 : Кримінальне право. — 1064 с.
6. Гришук В. К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб : порівняльно-правове дослідження : монографія / В. К. Гришук, О. Ф. Пасека. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 248 с.
7. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. — Харків : Право, 2018. — 142 с.
8. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, О. О. Володіна, І. О. Зінченко [та ін.] ; за ред. М. І. Панова. — Харків : Право, 2016. — 356 с.
9. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / М. Й. Коржанський. — Вид. 2-ге. — К. : Атіка, 2002. — 640 с.
10. Красницький І. В. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України: порівняльний аналіз / І. В. Красницький. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — 232 с.
11. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
12. Литвинов О. М. Концептуальна модель механізму реалізації кримінальної відповідальності : монографія / О. М. Литвинов, І. І. Митрофанов. — Харків : Золота миля, 2017. — 178 с.

13. Меркулова В. О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти : монографія / В. О. Меркулова. — Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. — 225 с.
14. Мирошниченко Н. А. Конструкція складу злочину та її значення для кваліфікації / Н. А. Мирошниченко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2004. — Вип. 22. — С. 841—844.
15. Мирошниченко Н. А. Состав преступления : текст лекций / Н. А. Мирошниченко. — О., 2007. — 74 с.
16. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.
17. Строган А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності : навч. посіб. / А. Ю. Строган. — Київ : Атіка, 2007. — 424 с.
18. Ященко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Ященко. — Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. — 387 с.

ТЕСТИ

1. Структуру кримінально-правових відносин становлять:

- A) об'єкт, суб'єкти та зміст;
- B) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, та кримінальна відповідальність;
- C) винна особа, кримінальне покарання та реалізація санкції кримінально-правової норми;
- D) суб'єкти, предмет та соціальний зв'язок.

2. Моментом закінчення кримінальної відповідальності, враховуючи всю сукупність обмежень, яких може зазнати особа в межах кримінальної відповідальності, визнається момент:

- A) постановлення обвинувального вироку суду;
- B) виконання покарання;
- C) погашення або зняття судимості;
- D) набрання вироком законної сили.

3. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Загальної частини Кримінального кодексу України підставою кримінальної відповідальності є вчинення:

- A) особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності;

- B) суб'єктом кримінального правопорушення передбаченого цим Кодексом суспільно небезпечного винного діяння (дії або бездіяльності);
- C) особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом;
- D) особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу.

4. Склад кримінального правопорушення — це:

- A) уся сукупність ознак, що характеризують те або інше кримінальне правопорушення;
- B) сукупність ознак суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України;
- C) передбачені в статті Особливої частини Кримінального кодексу України ознаки кримінального правопорушення, що впливають на його кваліфікацію;
- D) сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак, що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення.

5. «Склад кримінального правопорушення» та «кримінальне правопорушення» співвідносяться між собою, як:

- A) рівнозначні за своїм обсягом поняття;
- B) теоретичне порушення законності та сукупність його ознак;
- C) явище і юридичне поняття про нього;
- D) поняття, які не потребують відмежування.

6. Ознаки елементів складу кримінального правопорушення поділяються на:

- A) об'єктивні та суб'єктивні;
- B) обов'язкові і факультативні;
- C) необхідні та конструктивні;
- D) важливі й додаткові.

7. За особливостями законодавчого конструювання традиційно виділяються кримінальні правопорушення з:

- A) матеріальним, формальним і з усіченим складами;

- В) простим й складним складами;
- С) основним, кваліфікуючим, особливо кваліфікуючим та привілейованим складами;
- Д) ускладненим та альтернативним складами.

Контрольні запитання:

1. Скільки елементів утворюють склад кримінального правопорушення? Ознаки складу кримінального правопорушення.
2. Які класифікації складів кримінального правопорушення розроблено в теорії кримінального права.
3. Поняття та види, етапи кваліфікації кримінального правопорушення.
4. Визначте поняття кримінальна відповідальність. Різниця між перспективною і ретроспективною кримінальною відповідальністю.
5. У чому полягає суть кримінально-правових відносин? Яка структура кримінального правовідношення.
6. Момент виникнення та припинення кримінально-правових відносин.
7. Визначте, які форми реалізації кримінальної відповідальності відомі. Співвідношення одне з одним понять кримінальної відповідальності та покарання.
8. Визначте положення філософського вчення про підстави кримінальної відповідальності? Яка підстава кримінальної відповідальності закріплена у КК.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Кваліфікація кримінальних правопорушень як різновид юридичної кваліфікації, її види, механізм кваліфікації злочинів.
2. Склад кримінального правопорушення та його значення.
3. Кримінальна відповідальність та інші елементи механізму кримінально-правового регулювання.
4. Кримінально-правові відносини, їх співвідношення із кримінальною відповідальністю.
5. Підстави кримінальної відповідальності: філософський аспект.

Тема 5

ОБ'ЄКТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення.
2. Види об'єктів кримінальних правопорушень.
3. Поняття та значення предмету кримінального правопорушення. Співвідношення предмету та об'єкта кримінального правопорушення.
4. Потерпілий у кримінальному праві.

Задача № 1

Ч. був звинувачений у підробці грошей. Він виготовив 3 грошові купюри, номіналом 100 гривень кожна. Маючи на увазі, що його знайомий З., продавець у крамниці, має поганий зір, Ч. збув йому підроблені гроші за продукти.

У судовому засіданні захисник Ч. не погодився з кваліфікацією цього діяння, мотивувавши це тим, що підробка була настільки грубою, що для її визначення не потрібні були будь-які спеціальні дослідження, тим більше З. в той же день виявив, що гроші, які він отримав від Ч., є підробленими та намагався їх йому повернути. Адвокат подав клопотання про кваліфікацію вчиненого як шахрайство (ст. 190 КК), а не виготовлення та збут підроблених грошей (ст. 199 КК), тому що виготовлені шляхом грубої підробки грошові знаки не мали змоги потрапити до грошового обігу та могли бути використані лише задля обману громадян.

Визначте об'єкти посягання у згаданих кримінальних правопорушеннях та поясніть, чи підлягає задоволенню клопотання адвоката.

Задача № 2

У провадженні судді С. місцевого суду знаходилася справа за обвинуваченням К. у службовому підробленні за ч. 2 ст. 366 КК України. Брат підсудного К. В. спробував вмовити суддю закрити кримінальне провадження за відсутністю в діянні К. складу кримінального правопорушення, пропонуючи за це матеріальну винагороду. Суддя С. у проханні В. відмовив, мотивуючи це тим, що відсутні підстави для закриття провадження. З метою недопущення винесення рішення, яким К. було б визнано винним, В. придбав зброю для вчинен-

ня вбивства С. Ввечері В. підійшов до дому С., прицілився в бік вікна та здійснив постріл у фігуру, що з'явилася у вікні. Пізніше було з'ясовано, що В. вбив брата С.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 348, 368 КК. Визначте об'єкти кримінальних правопорушень, вчинених В.

Задача № 3

Д. придбав у невстановленої особи імітаційні запали до учбово-імітаційних гранат та піропатрони і незаконно зберігав їх у своїй квартирі. Вироком суду Д. засуджено за ч. 1 ст. 263 КК.

Чи можуть зазначені предмети бути предметами злочину, передбаченого ст. 263 КК?

Ознайомтеся з постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3.

Задача № 4

М., працюючи на автотранспортувачі, на порушення інструкції з техніки безпеки навантажив і почав перевозити по території меблевого комбінату негабаритний вантаж, частина якого впала на одного з учнів професійно-технічного училища, які були на комбінаті на екскурсії, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження. Судом М. було засуджено за ч. 2 ст. 286 КК.

Ознайомтеся зі ст. ст. 271, 286 КК. Чи правильно суд визначив об'єкт вчиненого М. кримінального правопорушення?

Задача № 5

Ведучий однієї з телевізійних програм С., проводячи журналістське розслідування, виявив, як йому здавалось, керівників організації, яка здійснювала незаконну торгівлю вогнепальною зброєю. Через декілька днів після оголошення цього факту по телебаченню, С. знайшов у своєму робочому кабінеті записку з погрозами його життю та життю його близьких. Через деякий час невідомі особи зачинили С. у його власній машині та почали бити по автомобілю металевими прутами, пошкодивши його.

Ознайомтеся зі ст. ст. 129, 171, 194 КК. Визначте об'єкт, предмет та засоби цього кримінального правопорушення.

Задача № 6

Співробітниками СБУ при виїзді були затримані Г. та П., які намагалися контрабандним шляхом вивезти за межі України більш ніж 50 ікон, які мають історичну та культурну цінність.

Ознайомтеся зі ст. 201 КК. Визначте об'єкт та предмет кримінального правопорушення, яке вчинили Г. та П. Чи є діяння Г. та П. кримінальним правопорушенням?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» Верховна Рада України. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. — Х. : Право, 2018. — 142 с.
2. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О. М. Литвинов, О. О. Житний, М. М. Клемпарський та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін [та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — Х. : Право, 2015. — 528 с.
5. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музика, Є. В. Лашук. — К., 2011. — 192 с.

6. Словник основних кримінально-правових термінів / авт.-укл. І. О. Кисельов, В. В. Шаблистий, В. О. Лисенко [та ін.]. — Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. — 388 с.
7. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : монографія / В. Я. Тацій. — Харків : Право, 2016. — 256 с.

Додаткова література

1. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування : монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова [та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. — Харків : Право, 2017. — 400 с.
2. Бабанін С. В. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони порушення чинних на транспорті правил / С. В. Бабанін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 4. — С. 257—263.
3. Беньківський В. О. Основні концептуальні підходи та проблеми причинного зв'язку в теорії кримінального права / В. О. Беньківський // Підприємництво, господарство і право. — 2020. — № 12. — С. 185—191.
4. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : монографія / П. С. Берзін. — К. : Дакор, 2009. — 736 с.
5. Браславець К. П. Теорії причинного зв'язку у науці кримінального права / К. П. Браславець, В. Н. Кубальський // Юридичний вісник. — 2018. — № 4 (49). — С. 176—181.
6. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія / Л. П. Брич. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 532 с.
7. Валовина М. А. Суспільно небезпечні наслідки злочину / М. А. Валовина, Р. С. Орловський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. — 2017. — Т. 3, вип. 6. — С. 76—80.
8. Гритенко О. А. Класифікація суспільно небезпечних наслідків: деякі теоретичні та законодавчі аспекти / О. А. Гритенко, Т. О. Ульянова // Південноукраїнський правничий часопис. — 2016. — № 2. — С. 71—75.
9. Карпушева І. Ю. Суспільно небезпечна дія у кримінальному праві України : монографія / І. Ю. Карпушева. — Харків : НікаНова, 2012. — 249 с.
10. Катеринчук К. Проблеми причинного зв'язку у злочинах проти здоров'я / К. Катеринчук // National Law Journal: Theory and Practice. — 2017. — June. — P. 115—118.
11. Кваша О. О. Значення причинного зв'язку для визначення групового злочину / О. О. Кваша // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 3. — С. 241—244.
12. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину : монографія / М. Й. Коржанський. — Дніпропетровськ : Юрид. акад. М-ва внутр. справ ; Ліра, 2005. — 252 с.
13. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — Харків : Одиссей, 2009. — 328 с.
14. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
15. Лактіонова В. В. Ознаки об'єктивної сторони злочину та місце серед них злочинних наслідків / В. В. Лактіонова // Право і суспільство. — 2012. — № 1. — С. 249—254.
16. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музика, Є. В. Лашук. — К. : Паливода А. В., 2011. — 192 с.
17. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія / О. В. Наден. — Х. : Право, 2012. — 272 с.
18. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. — Харків : Кроссруд, 2008. — 364 с.
19. Присяжнюк Т. Потерпілий від злочину: проблеми правового захисту / Т. Присяжнюк. — К. : ЦУЛ, 2007. — 240 с.
20. Тацій В. Я. Об'єкт злочину / В. Я. Тацій // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2013. — № 1 (1). — С. 126—143.
21. Чугуніков І. І. Додатковий об'єкт злочину: проблема визначення та класифікації / І. І. Чугуніков // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. — Одеса : Гельветика, 2020. — Т. 3. — С. 151—155.
22. Шербініна І. Ю. Генезис вчення про суспільно небезпечні наслідки у вітчизняній доктрині кримінального права / І. Ю. Шербініна // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. — 2019. — № 4. — С. 214—220.

23. Яремко Г. З. Спільність об'єкта злочину в асоціаціях кримінально-правових норм про різні склади одного злочину / Г. З. Яремко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. — 2013. — Вип. 4 (65). — С. 188–196.

ТЕСТИ

1. Об'єктом складу кримінального правопорушення традиційно вважаються:

- А) правові норми держави;
- Б) суспільні відносини, які не охороняються кримінальним законом;
- В) суспільні відносини, відповідальність за посягання на які передбачена нормами кримінального закону;
- Г) всі ті суспільні відносини, які можуть бути предметом кримінально-правового захисту.

2. Усі суспільні відносини залежно від особливостей предмета прийнято розділяти на:

- А) матеріальні і формальні;
- Б) матеріальні й нематеріальні;
- В) матеріальні та змішані;
- Г) формальні та нематеріальні.

3. Значення родового об'єкта кримінального правопорушення полягає у тому, що він:

- А) визначає ступінь суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення й тяжкість тих, що настали, або можливих наслідків;
- Б) є важливим для визначення природи й сутності кримінальних правопорушень, ступеня їх суспільної небезпеки, відмежування від неправопорушних діянь;
- В) є важливим для з'ясування характеру й ступеня суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення, правильної кваліфікації вчиненого, сприяє відмежуванню вчиненого діяння від суміжних кримінальних правопорушень;
- Г) дозволяє провести класифікацію всіх кримінальних правопорушень і кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за їх вчинення.

4. Під «безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення» слід розуміти:

- А) однорідні за своїми властивостями групи суспільних відносин, охоронювані певною сукупністю кримінально-правових норм;
- Б) тотожні суспільні відносини, охоронювані конкретними кримінально-правовими нормами від будь-яких кримінально протиправних посягань;
- В) ті конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певного кримінального закону і яким заподіюється шкода кримінальним правопорушенням, що підпадає під ознаки відповідного складу;
- Г) всю сукупність охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин.

5. Предмет кримінального правопорушення — це:

- А) структурний елемент суспільних відносин;
- Б) елемент охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, який зазнає безпосереднього кримінально протиправного впливу і якому в першу чергу заподіюється шкода;
- В) усе те, із приводу чого або у зв'язку із чим існують суспільні відносини;
- Г) будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення.

6. «Предмет кримінального правопорушення» відрізняється від «об'єкта кримінального правопорушення» тим, що:

- А) йому завжди заподіюється шкода, яка носить соціальний характер;
- Б) він є факультативною ознакою складу кримінального правопорушення;
- В) він не завжди пов'язаний з об'єктом кримінального правопорушення;
- Г) він є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення.

7. Поняття «потерпілий від кримінального правопорушення» у порівнянні із «жертвою кримінального правопорушення» є:

- А) вужчим за обсягом;

- В) тотожним за змістом;
- С) ширшим за обсягом;
- Д) узагальненою категорією.

Контрольні запитання

1. Визначте поняття і значення об'єкта злочину кримінального правопорушення.
2. Класифікація об'єкта кримінальних правопорушень «по вертикалі» та «по горизонталі».
3. Загальний та родовий об'єкти кримінального правопорушення: поняття та ознаки.
4. Е чому полягає значення предмета кримінального правопорушення?
5. Основний, додатковий і факультативний безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення.
6. Відмінність предмета кримінального правопорушення від об'єкта.
7. Поняття потерпілого в кримінальному праві України.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Визначення розвитку поглядів на об'єкт кримінального правопорушення в науці кримінального права.
2. Механізм заподіяння шкоди об'єкту складу кримінального правопорушення.
3. Проблеми класифікації об'єктів кримінального правопорушення.
4. Юридична природа предмета та його місце в структурі кримінального правопорушення.
5. Фізична та юридична особи як об'єкти кримінально-правового захисту КК України.

Тема 6

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття та значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Поняття та форми діяння (дії чи бездіяльності). Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність.
3. Поняття суспільно небезпечних наслідків та їх види.
4. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення, його поняття та значення в кримінальному праві України.
5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та їх значення для кваліфікації кримінальних правопорушень.

Задача № 1

Перед трамваем, у забороненому для переходу пішоходів місці, швидко перебігала вулицю 8-річна О. Поряд із трамваем у напрямку його руху зі швидкістю близько 40 км/г їхала автомашина, водій якої М. не мав можливості об'їхати трамвай, оскільки спереду біля бровки хідника стояла інша автомашина. Дівчинка раптово з'явилася перед автомашиною, і хоч М. загальмував своєчасно, не вдалося уникнути наїзду. О. потрапила під колеса і була смертельно травмована.

Чи є у поведінці М. ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК?

Задача № 2

Бригада швидкої допомоги районної лікарні одержала одночасно три виклики із сіл району. Лікар І. вирішила спочатку поїхати у найвіддаленіше село, а потім, повертаючись назад, заїхати в інші. Дорогою автомобіль зламався, сталася затримка. Коли бригада через 2 години прибула до другого хворого, той уже помер. Судово-медична експертиза засвідчила, що якщо б хворому було надано допомогу протягом години після виклику, його життя було б врятоване.

Ознайомтеся зі ст. 139 КК. Якою має бути кримінально-правова оцінка дій І.?

Задача № 3

П. та С., відпочиваючи на березі річки, посперечалися, хто з них скоріше перетне річку. Десь на середині ріки С. зрозумів, що плисти більше не може, бо його ноги були зведені судомою. Він почав кликати П. на допомогу. Однак останній, не звертаючи уваги на заклики про допомогу, поплив на протилежний берег. С. після декількох закликів потону. П. пояснив, що він не надав допомоги С., тому що сам не дуже добре вміє плавати, крім того С. був великим чоловіком і П. побоювався, що не зможе надати допомогу й сам потоне.

Чи становить бездіяльність П. об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 135 КК?

Задача № 4

А. та І., перебуваючи в стані сп'яніння, із хуліганських спонукань побили З. кулаками й ногами, заподіявши йому перелом кісток носа з розривом хряща (середньої тяжкості тілесні ушкодження) і численні синці обличчя й тулуба. Від гострого малокров'я, спричиненого тривалою і значною носовою кровотечею внаслідок захворювання крові — порушення її згортання (гемофілія), З. помер.

Чи є причинний зв'язок між діями А. та І. і смертю З.? Чи мають вони нести відповідальність за смерть З.?

Задача № 5

Чергова по переїзду Б., не закривши шлагбаум, пішла до службового будинку дзвонити черговому по станції для з'ясування причин затримки швидкого пасажирського поїзда. В цей час на переїзді автомашина зіткнулася з маневровим тепловозом. В результаті аварії водій автомашини загинув.

Чи знаходяться дії Б. у причинному зв'язку з наслідками, що наступили? Ознайомтеся зі ст. 276 КК. Чи підлягає Б. кримінальній відповідальності?

Задача № 6

Повертаючись з навчання, сімнадцятирічний А. побачив неподалік від трамвайної зупинки чоловіка, який, перебуваючи в нетверезому стані, замерзав сидючи під деревом (температура повітря в той день сягала —20 градусів Цельсія). Підійшовши до чоловіка, А. запитав його, чому він не йде, але зрозумілої відповіді не отримав. Після цього А. пішов далі, а чоловік залишився замерзати на тому самому місці.

На запитання співробітників правоохоронних органів А. пізніше пояснив, що на трамвайній зупинці було чимало осіб, які також мали змогу надати допомогу, тому він не вважав саме себе зобов'язаним це робити.

Як можуть бути кваліфіковані дії А. у випадку загибелі цієї особи внаслідок залишення без допомоги? Ознайомтеся зі ст. ст. 135, 136 КК.

Задача № 7

С., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, розбив скло та проник в квартиру М. Заволодівши майном на суму 17 тис. грн., втік з місця вчинення злочину, але спочатку з хуліганських мотивів відкрив крани водопостачання та спричинив затоплення квартири М. та сусідів.

Ознайомтеся зі ст. 185 КК. Вкажіть належні ознаки об'єктивної сторони і їх значення для кваліфікації дій С. щодо крадіжки.

Задача № 8

І., зайшовши у ресторан, побачив там П., який танцював зі своєю знайомою. І. був у неприяних стосунках з П. Вихопивши пістолет, І. з відстані 7 метрів тричі вистрілив у П., заподіявши йому смертельні поранення. Вироком суду дії І. були кваліфіковані за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК.

Ознайомтеся з ч. 2 ст. 115 КК. Чи правильно суд підійшов до юридичного оцінювання способу вчинення злочину?

Задача № 9

В день проведення виборів міського голови Г., знаючи, що його батьки будуть голосувати за представника опозиційних сил, зачинив їх у квартирі, яка знаходилась на 7 поверсі, попередньо вимкнув телефон, а сам пішов на вибори. Повернувшись він додому об 11 годині вечора того ж дня.

В чому саме полягає юридичне значення часу вчинення кримінального правопорушення для кваліфікації діяння за ст. 157 КК? Чи має Г. нести кримінальну відповідальність за ст. 157 КК?

Задача № 10

Г. і В. вночі проникли в магазин ТОВ «Ірис», зв'язали сторожа К., який спав у магазині, і викрали товарів на суму 18 тис. грн.

Кваліфікуйте дії Г. та В., а також надайте юридичну оцінку діям сторожа, якщо:

а) сторож попередньо домовився з Г. та В. не заважати їм у вчиненні злочину;

б) якщо сторож не чинив опору, побоюючись фізичної розправи з їхнього боку.

Ознайомтеся зі ст. ст. 185, 197 КК.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Ємельянов В. П. Кримінальне право України. Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. — Х. : Право, 2018. — 142 с.
2. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О. М. Литвинов, О. О. Житний, М. М. Клемпарський [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін [та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. — 5-те вид., перероб. і доп. — Х. : Право, 2015. — 528 с.
5. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музика, Є. В. Лашук. — К., 2011. — 192 с.
6. Словник основних кримінально-правових термінів / авт.-укл. І. О. Кисельов, В. В. Шаблистий, В. О. Лисенко [та ін.]. — Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. — 388 с.

7. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : монографія / В. Я. Тацій. — Харків : Право, 2016. — 256 с.

Додаткова література

1. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування : монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова [та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. — Харків : Право, 2017. — 400 с.
2. Бабанін С. В. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони порушення чинних на транспорті правил / С. В. Бабанін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 4. — С. 257—263.
3. Багіров С. Р. Причинний зв'язок у злочинах, що вчиняються через необережність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Р. Багіров ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2005. — 20 с.
4. Беньківський В. О. Основні концептуальні підходи та проблеми причинного зв'язку в теорії кримінального права / В. О. Беньківський // Підприємництво, господарство і право. — 2020. — № 12. — С. 185—191.
5. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення : монографія / П. С. Берзін. — К. : Дакор, 2009. — 736 с.
6. Браславець К. П. Теорії причинного зв'язку у науці кримінального права / К. П. Браславець, В. Н. Кубальський // Юридичний вісник. — 2018. — № 4 (49). — С. 176—181.
7. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія / Л. П. Брич. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 532 с.
8. Валовина М. А. Суспільно небезпечні наслідки злочину / М. А. Валовина, Р. С. Орловський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. — 2017. — Т. 3, вип. 6. — С. 76—80.
9. Гритенко О. А. Класифікація суспільно небезпечних наслідків: деякі теоретичні та законодавчі аспекти / О. А. Гритенко, Т. О. Ульянова // Південноукраїнський правничий часопис. — 2016. — № 2. — С. 71—75.
10. Карпушева І. Ю. Суспільно небезпечна дія у кримінальному праві України : монографія / І. Ю. Карпушева. — Харків : НікаНова, 2012. — 249 с.

11. Катеринчук К. Проблеми причинного зв'язку у злочинах проти здоров'я / К. Катеринчук // National Law Journal: Theory and Practice. — 2017. — June. — P. 115–118.
12. Кваша О. О. Значення причинного зв'язку для визначення групового злочину / О. О. Кваша // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 3. — С. 241–244.
13. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — Харків : Одиссей, 2009. — 328 с.
14. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
15. Лактіонова В. В. Ознаки об'єктивної сторони злочину та місце серед них злочинних наслідків / В. В. Лактіонова // Право і суспільство. — 2012. — № 1. — С. 249–254.
16. Музыка А. А., О проблеме каузальности в уголовном праве (в аспекте изучения sensu stricto) / А. А. Музыка, С. Р. Багиров // Российский ежегодник уголовного права—2012 / под ред. А. И. Бойцова. — СПб., 2013. — № 6. — С. 497–514.
17. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні : монографія / О. В. Наден. — Х. : Право, 2012. — 272 с.
18. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н. И. Панов. — Харьков : Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1982. — 161 с.
19. Тацій В. Я. Об'єкт злочину / В. Я. Тацій // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2013. — № 1 (1). — С. 126–143.
20. Шербініна І. Ю. Генезис вчення про суспільно небезпечні наслідки у вітчизняній доктрині кримінального права / І. Ю. Шербініна // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. — 2019. — № 4. — С. 214–220.
21. Ярмыш Н. Н. Действие как признак объективной стороны преступления (проблемы психологической характеристики) / Н. Н. Ярмыш. — Харьков : Основа, 1999. — 84 с.
22. Ярмыш Н. Н. Теоретические проблемы причинной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ) : монография / Н. Н. Ярмыш. — Харьков : Право, 2003. — 512 с.

ТЕСТИ

1. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення у теорії кримінального права традиційно визначається як:

- A) те, на що посягає кримінальне правопорушення і чому воно завдає шкоди або створює загрозу її заподіяння;
- B) сукупність встановлених кримінальним законом ознак кримінального правопорушення, що характеризують зовнішній процес кримінально протиправного посягання;
- C) внутрішня сторона кримінального правопорушення, яка містить у собі ті психічні процеси, які характеризують свідомість і волю особи в момент вчинення кримінального правопорушення;
- D) елемент охоронюваних законом про кримінальну відповідальність суспільних відносин, який піддається безпосередньому кримінально протиправному впливу і якому заподіюється шкода.

2. Діяння, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони кожного складу кримінального правопорушення, визначається як:

- A) вольові вчинки людини, що являють собою психофізичну єдність зовнішньої (фізичної) і внутрішньої (психічної) сторін її поведінки;
- B) активна, свідома, суспільно небезпечна, протиправна поведінка суб'єкта;
- C) суспільно небезпечний і протиправний, конкретний, свідомий і вольовий акт поведінки людини;
- D) пасивна форма прояву поведінки людини, що виражається в не вчиненні нею конкретної дії (дій), яку вона зобов'язана була і могла вчинити в певних конкретних умовах.

3. У кримінально-правовому розумінні «дію», як одну з форм вираження діяння, можуть утворювати:

- A) непереборна сила, непереборний фізичний примус (наси́льство), а також психічний примус, який відповідає вимогам крайньої необхідності;
- B) рухи тіла, коли вони контролюються свідомістю й направляються волею особи на певний об'єкт;
- C) мимовільні (рефлекторні) рухові акти, які відбуваються поза контролем свідомості й не виражають волю особи;
- D) рухи тіла, якими нанесена шкода охоронюваному законом благу, якщо вони викликані реакцією організму на біль.

4. Обов'язковою умовою притягнення особи до відповідальності за бездіяльність є:

- A) рух тіла суб'єкта кримінального правопорушення;
- B) наявність одиначного (елементарного) акту поведінки людини;
- C) прояв волі особи та рух тіла (одиначний або в їхній множинності);
- D) наявність у неї обов'язку діяти певним чином і наявність у певних конкретних умовах реальної можливості діяти в такий спосіб.

5. Нематеріальні наслідки не можуть виражатися у:

- A) політичній шкоді;
- B) позитивному збитку;
- C) організаційній шкоді;
- D) соціальній шкоді.

6. Причинний зв'язок, як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, підлягає встановленню в кримінальних правопорушеннях з:

- A) формальним складом;
- B) усіченим складом;
- C) матеріальним складом;
- D) формальним і усіченим складами.

7. Засоби вчинення кримінального правопорушення — це:

- A) конкретні об'єктивно-предметні умови, в яких відбувається кримінальне правопорушення;
- B) будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення;
- C) сукупність (система) прийомів і методів, що використовуються під час вчинення кримінального правопорушення;
- D) предмети матеріального світу, які застосовуються особою, яка вчиняє кримінальне правопорушення, під час вчинення діяння.

Контрольні запитання

- 1. Визначення поняття і значення об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Які ознаки входять до складу об'єктивної сторони?
- 2. Форми виявлення суспільно небезпечного діяння.

- 3. У чому полягають суспільно небезпечні наслідки? Які суспільно небезпечні наслідки мають матеріальний характер і з чим пов'язані нематеріальні наслідки злочину?
- 4. Що слід розуміти під причинним зв'язком у кримінальному праві?
- 5. У чому полягає суть таких факультативних ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення як місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення?
- 6. Надайте поняття місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби його вчинення кримінального правопорушення.
- 7. В яких випадках ці ознаки (місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення) стають обов'язковими?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

- 1. Форми злочинної поведінки (дія та бездіяльність).
- 2. Вплив нездоланної сили, фізичного і психічного примусу на кримінальну відповідальність за суспільно небезпечну дію або бездіяльність.
- 3. Значення злочинних наслідків для кримінальної відповідальності.
- 4. Кримінально-правові теорії причинного зв'язку і їх філософські основи.
- 5. Причинний зв'язок між злочинним діянням і злочинними наслідками та його значення.

Тема 7

СУБ'ЄКТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття, ознаки та значення суб'єкта кримінального правопорушення.
2. Поняття фізичної особи.
3. Поняття та критерії осудності та неосудності.
4. Поняття та правові наслідки обмеженої осудності.
5. Поняття віку кримінальної відповідальності. Загальний, зменшений та збільшений вік кримінальної відповідальності. Момент досягнення певного віку, його значення для визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення. Призначення судової експертизи для встановлення віку.
6. Поняття та види ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.
7. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння: види сп'яніння, їх вплив на відповідальність особи.

Задача № 1

С. знаходився у неприязних стосунках з А. й тому нацькував на нього собаку. Внаслідок нападу собаки А. отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Визначте суб'єкта кримінального правопорушення.

Задача № 2

Під час слідства було встановлено, що ПрАТ «Світанок» протягом 10 місяців умисно не сплачувало податки, збори, інші обов'язкові платежі, які входять до системи оподаткування, яка встановлена законодавством, що в підсумку склало 60 тис. гривень.

Чи підлягає ПрАТ «Світанок» кримінальній відповідальності? Хто може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 212 КК?

Задача № 3

В., який систематично пиячив протягом 10 років і ображав дружину, вкотре прийшов додому п'яним. Як завжди, він почав її ображати, вдарив у голову. Через систематичне знущення чоловіка у його дружини виник стан сильного душевного хвилювання і вона вдарила його в груди ножем, яким у цей момент чистила огірок. Ніж пошко-

див серце, чоловік помер. Дружину В. засуджено за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Адвокат оскаржив вирок, вважаючи, що злочин вчинено в стані неосудності.

Чи підлягає скарга задоволенню? Ознайомтеся зі ст. 116 КК.

Задача № 4

Повнолітній К. разом із Є., якому не було 14 років, вчинили три крадіжки чужого майна. Дії К. суд кваліфікував за ч. 2 ст. 185 КК як крадіжку, вчинену за попередньою змовою групою осіб.

Чи правильно судом вирішено справу? Чи є співучасть між К. та Є.? Ознайомтеся також із ст. 304 КК.

Задача № 5

Г. у день свого 14-річчя, 3 вересня 2004 р., біля 22 годин 45 хвилин, вчинив грабіж.

Чи досяг Г. віку кримінальної відповідальності на момент вчинення кримінального правопорушення? Чи підлягає він кримінальній відповідальності?

Задача № 6

15-річний К. забрався до кабіни чужого автомобіля та вирішив на ньому покататися. При керуванні автомобілем він не побачив попереджувального знака про крутий поворот та в'їхав у бетонний стовп. Машина була розбита, К. отримав переломи.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій К.? Ознайомтеся зі ст. ст. 194, 196, 289 КК.

Варіант 1: К. спричинив аварію, під час якої було тяжко травмовано трьох громадян.

Варіант 2: К. смертельно травмував одного громадянина.

Ознайомтеся зі ст. ст. 119, 121, 286 КК.

Задача № 7

За вбивство при перевищенні меж необхідної оборони Б. було засуджено до 1 року виправних робіт. До набрання вироком чинності Б. захворів на психічне захворювання, яке позбавило його можливості усвідомлювати свої дії, і був направлений на лікування. Через 2 роки він вилікувався.

Чи повинен Б. відбувати призначене йому вироком суду покарання після одужання?

Задача № 8

М., який знаходився в осудному стані, вчинив диверсію, передбачену ст. 113 КК України, але після цього захворів на слабоумство (на момент судового розгляду та винесення вироку).

Чи підлягає М. кримінальній відповідальності? Як слід суду вирішити питання про відповідальність М. ?

Задача № 9

Ш., 14 років, неодноразово вчиняв кишенькові крадіжки у міському транспорті. Під час нової крадіжки він був затриманий працівниками поліції. На своє виправдання він заявив, що йому ще не має 16 років, тому він не відповідає за вчинене.

З якого віку особа підлягає кримінальній відповідальності за крадіжку (ст. 185 КК)? Якого виду суб'єктивна помилка існувала у Ш. ?

Задача № 10

15-річні учні Х. та Л. вирішили прогуляти заняття у школі й за- телефонували до поліції, що школу заміновано. Заняття в школі було відмінено. Мінери кілька годин обстежували всі приміщення школи, але вибухівки не знайшли.

Ознайомтеся зі ст. ст. 259, 296 КК. Чи можуть Х. та Л. нести відповідальність за вчинені дії за цими статтями КК України?

Варіант: 12 травня Л. святкував своє 16-річчя і зробив таке повідомлення о 00 годин 30 хвилин.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання : монографія / В. М. Бурдін. — Львів : ПАІС, 2006. — 200 с.
2. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження) : монографія / В. М. Бурдін. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. — 780 с.
3. Вереша Р. В. Випадок та помилка у кримінальному праві : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 52 с.
4. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи складу злочину : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 88 с.
5. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : монографія / О. В. Зайцев. — Х. : Майдан, 2007. — 240 с.
6. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
7. Крижановський М. В. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : монографія / М. В. Крижановський. — Харків : Право, 2020. — 264 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
9. Мирошниченко Н. А. Проблема обмеженої осудності : навч. посіб. / Н. А. Мирошниченко. Н. А. Орловська. — О. : Юрид. літ., 2001. — 72 с.

Додаткова література

1. Берш А. Я. Примусові заходи медичного характеру за кримінальним законодавством України : монографія / А. Я. Берш. — Одеса : Юридична література, 2022. — 164 с.
2. Берш А. Я. Примусові заходи медичного характеру: правова природа та види : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. Я. Берш ; кер. роботи Н. А. Мирошниченко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2017. — 189 с.
3. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння : монографія / В. М. Бурдін. — Київ : Атіка, 2005. — 159 с.

4. Васильєв А. А. Проблеми осудності у кримінальному праві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Васильєв. — Харків, 2005. — 221 с.
5. Вереша Р. В. Суб'єкт злочину : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Алерта, 2014. — 44 с.
6. Гуртовенко О. Л. Проміжний стан психіки людини під час вчинення нею небезпечного діяння у науці кримінального права / О. Л. Гуртовенко // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2014. — № 1 (2). — С. 119—132.
7. Клименко В. А. Обмежена осудність: поняття, критерії та примусове лікування : монографія / В. А. Клименко. — Київ : Атіка, 2011. — 180 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
9. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування / В. В. Лень, М. М. Книга. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. — 92 с.
10. Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві : монографія / В. В. Лень. — Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра, 2008. — 180 с.
11. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія / Р. Л. Максимович. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — 304 с.
12. Марчак В. Я. Обмежена осудність: психолого-правовий зміст : монографія / В. Я. Марчак. — Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2010. — 400 с.
13. Мелих Б. Помилка за кримінальним правом: історично-правові аспекти / Б. Мелих // Вісник Львівського університету. Серія : Юридична. — 2011. — Вип. 52. — С. 342—350.
14. Мирошніченко Н. М. Вікова осудність у кримінально-правовій доктрині України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. М. Мирошніченко ; кер. роботи В. О. Туляков ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2013. — 20 с.
15. Орловська Н. А. Осудність та її види (порівняльний аналіз законодавства України та інших держав) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. А. Орловська ; кер. роботи Н. А. Мирошніченко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2001. — 20 с.

16. Первомайский В. Б. Невменяемость / В. Б. Первомайский. — К. : Компьютерно-издательский центр, 2000. — 320 с.
17. Терентьев В. И. Уголовная ответственность специального субъекта преступления по уголовному праву Украины : монография / В. И. Терентьев. — Николаев : Дизайн и полиграфия, 2004. — 190 с.
18. Фоменко М. В. Кримінально-правове значення мотиву: аналіз наукової думки / М. В. Фоменко // Вісник Кримінологічної асоціації України. — 2021. — № 1 (24). — С. 43—49.

ТЕСТИ

1. За чинним кримінальним законодавством України суб'єктом кримінального правопорушення не можуть бути визнані:

- A) громадяни України;
- B) іноземці;
- C) юридичні особи;
- D) особи без громадянства.

2. Загальним віком кримінальної відповідальності прийнято називати:

- A) шістнадцять років;
- B) вік від чотирнадцяти до шістнадцяти років;
- C) вік від шістнадцяти до вісімнадцяти років;
- D) вісімнадцять років.

3. Особа визнається такою, що досягла певного віку:

- A) в день її народження;
- B) з 00 годин доби останнього дня відповідного місяця;
- C) в останній день відповідного року — 31 грудня;
- D) з 00 годин доби, що настає за її днем народження.

4. Вікова осудність:

- A) стосується лише людей певної професії, роду занять і полягає у їх здатності усвідомлювати значення дій, які вчиняються в ході професійної діяльності, та керувати ними;
- B) має місце за наявності відставання особи у розумовому розвитку, її педагогічної занедбаності, що не пов'язано з недоумством, психічним захворюванням чи розладом психіки;

- С) має місце у разі, коли внаслідок наявного в особи психічного розладу (медичний критерій) вона не здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльності) та (або) керувати ними (юридичний критерій);
- Д) це здатність особи під час вчинення кримінального правопорушення усвідомлювати свої дії й керувати ними.

5. До хронічних психічних хвороб, які становлять медичний критерій формули неосудності, відносять:

- А) імбецильність;
- В) епілепсію;
- С) алкогольні психози;
- Д) ідіотію.

6. Особливість, притаманна спеціальному суб'єкту злочину, передбаченого ст. 117 Особливої частини чинного Кримінального кодексу України («Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»), належить до:

- А) ознак, що характеризують службове становище, особливі якості виконуваної роботи;
- В) ознак, що характеризують професійне становище;
- С) ознак, що характеризують державно-правове становище особи;
- Д) демографічних ознак.

7. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, за загальним правилом:

- А) звільняється від кримінальної відповідальності;
- В) не підлягає кримінальній відповідальності;
- С) звільняється від покарання;
- Д) підлягає кримінальній відповідальності.

Контрольні запитання

1. Хто визнається згідно з КК суб'єктом кримінального правопорушення? Види суб'єктів кримінального правопорушення.
2. Встановлення віку кримінальної відповідальності у законодавстві України згідно з диференційованим підходом?

3. Поняття осудності та неосудності в КК України. Якою є формула неосудності? Правові наслідки визнання особи неосудною.
4. Що включає в себе категорія обмеженої осудності?
5. Якщо особа визнана обмежено осудною, чи підлягає вона кримінальній відповідальності?
6. Чи притягується особа до кримінальної відповідальності, у разі вчинення кримінального правопорушення у стані сп'яніння?
7. Правові наслідки захворювання особи після вчинення нею кримінального правопорушення на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльності) або керувати ними.

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Міжнародний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб.
2. Вплив віку на кримінальну відповідальність особи.
3. Вирішення питання про вік суб'єкта злочину у кримінальному законодавстві зарубіжних країн. Формула неосудності за кримінальним законодавством різних країн.
4. Інститут обмеженої осудності у КК України та кримінальному законодавстві інших країн.
5. Відповідальність за кримінальне правопорушення, вчинене у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, і її обґрунтування в теорії кримінального права.

Тема 8

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
2. Поняття та форми вини.
3. Поняття та види умислу.
4. Поняття та види необережної форми вини.
5. Казус, його відмінність від злочинної недбалості.
6. Змішана (подвійна, складна) форма вини.
7. Поняття та значення мотиву та мети кримінального правопорушення. Загальна характеристика емоцій та емоційних станів.
8. Поняття та види помилок, їх правове значення.

Задача № 1

Г., яка працювала тренером з плавання в басейні «Олімпієць», дала групі новачків — учням молодших класів — завдання і простежила, як вони зі спеціальними дощечками в руках спускалися до басейну. Потім вона на порушення встановлених правил проведення тренування новачків підійшла до колеги по роботі, випустивши з поля зору свою групу. Раптом почулися голосні крики дітей, які кликали на допомогу. Кинувшись у воду, один з тренерів підняв з дна басейну дівчинку з групи Г. Після надання першої допомоги дитину негайно було доставлено до реанімаційного відділення лікарні. Однак врятувати її не вдалося.

Чи повинна Г. відповідати за смерть дівчинки? Ознайомтеся зі ст. 137 КК.

Задача № 2

М. для святкування свого дня народження купив у магазині 3 пляшки ігристого вина. На святі це вино першим випробував син М., після чого помер.

Чи підлягає М. кримінальній відповідальності за спричинення смерті синові?

Задача № 3

До Б. прийшов брат. Він, як завжди, був п'яним і як завжди вимагав грошей на спиртне та погрожував фізичною розправою. Готуючи

вечерю на кухні, Б. слухала його п'яні погрози мовчки, не обертаючись. Коли ж раптом відчула його наближення, інстинктивно різко повернулася, тримаючи кухонний ніж. Брат наразився на ніж грудьми і впав на підлогу. Б. негайно викликала швидку допомогу, однак до її прибуття від заподіяної рани серця брат помер.

Чи має Б. нести відповідальність за смерть брата? Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 116, 118 та 119 КК.

Задача № 4

П., мав неприязне ставлення до дільничного поліцейського. Знаючи, що останній буде повертатися додому з чергування о 22 годині, він чекав на нього у парадній його будинку. О 22 годині 5 хвилин у дверях з'явилася фігура. П., вважаючи, що це дільничний, наніс декілька ударів металевим прутком по голові, рукам та ногам потерпілого. Вранці він зустрів дільничного у магазині. Тоді він дізнався, що вчора ввечері був вбитий сусід дільничного, який повернувся з відраження.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 348 КК. Проаналізуйте суб'єктивну сторону складу цього кримінального правопорушення.

Задача № 5

Знаходячись на дискотеці, З. посварився з раніше незнайомими йому С. та П. Після закінчення дискотеки С. та П. відвели З. у двір дому та сильно побили його, завдавши декілька ударів арматурними прутами по голові. Внаслідок заподіяних травм З. помер.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Визначте форму та вид вини, з якою діяли винні.

Задача № 6

Н. та П., знаходячись у квартирі Н., вживали спиртні напої. Коли напої закінчилися, Н. почав вимагати від П. піти за додатковою порцією. На відмову П. Н. відповів побиттям в області голови, шиї, грудей. Зупинився він лише тоді, коли задзвонив телефон. Внаслідок отриманих травм П. помер.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу цього злочину.

Задача № 7

С., вирішивши вбити Р., забіг за ним до приміщення банку, де знаходилися ще 14 осіб, та кинув гранату. Внаслідок його дій 5 чоловік загинули, 7 отримали тілесні ушкодження.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 121 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу злочину.

Задача № 8

С., керуючи автомобілем, пересувався вулицями міста з перевищенням швидкості, розраховуючи на те, що у випадку необхідності він, як водій з 16-річним стажем, встигне загальмувати. Він не вповрався з керуванням та здійснив наїзд на З.

Ознайомтеся зі ст. 286 КК. Визначте форму та вид вини у цьому кримінальному правопорушенні.

Задача № 9

В. із хуліганських спонукань вдарив Ш. в обличчя. Від удару Ш. впав та вдарився головою об бордюр. Від отриманої травми Ш. помер у лікарні.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 119, 121, 122, 125 КК. Вирішіть питання про суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення.

Задача № 10

П., електрик за фахом, для охорони свого квітника огоротив його сталевим дротом і ввечері підключив до електромережі. Сусід К., вмикаючи електричне освітлення на вулиці, потрапив під напругу і був смертельно травмований.

Визначте форму і вид вини у вчиненому П. кримінальному правопорушенні. Ознайомтеся зі ст. ст. 115 і 119 КК.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна

Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання : монографія / М. В. Бурдін. — Львів : ПАІС, 2006. — 200 с.
2. Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження) : монографія / В. М. Бурдін. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. — 780 с.
3. Вереша Р. В. Випадок та помилка у кримінальному праві : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 52 с.
4. Вереша Р. В. Суб'єктивні елементи складу злочину : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 88 с.
5. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : монографія / О. В. Зайцев. — Х. : Майдан, 2007. — 240 с.
6. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
7. Крижановський М. В. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : монографія / М. В. Крижановський. — Харків : Право, 2020. — 264 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
9. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування / В. В. Лень, М. М. Книга. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. — 211 с.

Додаткова література

1. Брич Л. П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія / Л. П. Брич. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013.
2. Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння : монографія / В. М. Бурдін. — Київ : Атіка, 2005. — 159 с.
3. Вереша Р. В. Суб'єкт злочину : наук.-практ. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2014. — 44 с.

4. Вереша Р.В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — К. : Атіка, 2005. — 224 с.
5. Клименко В. А. Обмежена осудність: поняття, критерії та примусове лікування : монографія / В. А. Клименко. — Київ : Атіка, 2011. — 180 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
7. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія / Р. Л. Максимович. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. — 304 с.
8. Марчак В. Я. Обмежена осудність: психолого-правовий зміст : монографія / В. Я. Марчак. — Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2010. — 400 с.
9. Мелих Б. Помилка за кримінальним правом: історично-правові аспекти / Б. Мелих // Вісник Львівського університету. Серія : Юридична. — 2011. — Вип. 52. — С. 342–350.
10. Первомайский В. Б. Невменяемость / В. Б. Первомайский. — К. : Компьютерно-издательский центр, 2000. — 320 с.
11. Постанови Пленуму Верховного Суду України у справах кримінальної спеціалізації / упоряд. О. М. Литвинов, А. М. Яценко. — Харків : Константа, 2018. — 320 с.
12. Савченко А. В. Мотив і мотивація злочину : монографія / А. В. Савченко. — К. : Атіка, 2002. — 144 с.
13. Фоменко М. В. Кримінально-правове значення мотиву: аналіз наукової думки / М. В. Фоменко // Вісник Кримінологічної асоціації України. — 2021. — № 1 (24) — С. 43–49.

ТЕСТИ

1. Зміст суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення традиційно характеризується такими юридичними ознаками:

- А) суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом, предмет кримінального правопорушення, потерпілий від кримінального правопорушення;
- В) вина, мотив та ціль вчинення кримінального правопорушення;
- С) фізична особа, вік кримінальної відповідальності, осудність, спеціальний суб'єкт;

Д) діяння (дія або бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місце, час, обстановка, спосіб і засоби вчинення кримінального правопорушення.

2. Чинний Кримінальний кодекс України виділяє дві форми вини:

- А) пряму і непряму;
- В) заздалегідь обдуману та раптово виниклу;
- С) умисел і необережність;
- Д) самовпевненість та недбалість.

3. Під «афектованим умислом» в теорії кримінального права прийнято розуміти:

- А) таке психічне ставлення особи до діяння і його наслідків, за якого вона усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння, передбачає можливість настання його суспільно небезпечних наслідків, не бажає, але свідомо їх припускає;
- В) умисел, який характеризується тим, що при передбаченні можливості настання суспільно небезпечних наслідків особа бажає або свідомо допускає нанесення шкоди тим або іншим інтересам, але про те, якою фактично буде шкода, не має чіткої уяви;
- С) особливий емоційний стан особи, який виникає внаслідок жорстокого поводження, або такого, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поводження з боку потерпілого;
- Д) таке психічне ставлення особи до діяння і його наслідків, при якому вона усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає можливість або неминучість його суспільно небезпечних наслідків і бажає їх настання.

4. Вольова ознака кримінальної протиправної самовпевненості полягає в тому, що особа:

- А) не направляючи свою волю на досягнення наслідку, все-таки свідомо допускає його настання, яке виражається в байдужому ставленні до нього;
- В) бажає настання наслідків своєї дії або бездіяльності та прагне досягти якоїсь мети, задовольнити ту або іншу потребу;
- С) маючи реальну можливість передбачити суспільно небезпечні наслідки своєї поведінки, не мобілізує свої психічні здатності для

того, щоб здійснити вольові дії, необхідні для попередження таких наслідків;

D) легковажно розраховує на відвернення суспільно небезпечних наслідків.

5. Поняттям «казус» охоплюються ситуації, коли:

A) незважаючи на наявність в особи обов'язку передбачити суспільно небезпечні наслідки, вона внаслідок конкретних обставин не має реальної можливості їх передбачити;

B) особа свідомо допускає нанесення шкоди тим або іншим інтересам, але про те, якою фактично буде шкода, не має чіткого уявлення;

C) особа має фактичну можливість передбачити зазначені в законі наслідки, однак через певні обставини не передбачає їх;

D) має місце різне психічне ставлення особи у формі умислу й необережності до різних об'єктивних ознак того самого складу кримінального правопорушення.

6. Мотив кримінального правопорушення — це:

A) негативне або зневажливе ставлення особи, яка вчиняє суспільно небезпечне діяння, до тих інтересів, соціальних благ, цінностей (суспільних відносин), які охороняються кримінальним законом;

B) психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості й волі до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння і його наслідків;

C) спонукання до вчинення суспільно небезпечного діяння;

D) уява про його суспільно небезпечний наслідок, про ту шкоду, яка свідомо для винного настане для охоронюваних кримінальним законом інтересів і яка є для нього бажаною.

7. Юридична помилка може мати місце у разі неправильного уявлення особи щодо:

A) виду та розміру суспільно небезпечних наслідків;

B) предмета кримінального правопорушення або особи потерпілого;

C) об'єкта кримінального правопорушення, на який здійснюється посягання;

D) покарання за кримінальне правопорушення.

Контрольні запитання

1. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
2. Момент досягнення особою віку, з якого може настати кримінальна відповідальність.
3. Яке законодавче визначення поняття вини? Які форми і види вини закріплює КК? Якими ознаками вони характеризуються та як головним чином розмежовуються між собою?
4. У чому полягає казус і якими є його правові наслідки?
5. У чому характеристика змішаної форми вини?
6. У чому суть мети і мотиву кримінального правопорушення? Які емоції людини можуть мати кримінально-правове значення?
7. Що таке помилка у кримінальному праві та на які різновиди вона поділяється? Як вирішується питання про кримінальну відповідальність особи, що припустилася юридичної (фактичної) помилки?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Критерії поділу вини на форми і види у КК України та кримінальному законодавстві інших країн. Змішана форма вини та її значення для кваліфікації.
2. Казус у кримінальному праві.
3. Помилка та її вплив на кримінальну відповідальність.
4. Правові наслідки захворювання особи після вчинення нею злочину на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними.
5. Службова особа як спеціальний суб'єкт складу злочину.

Тема 9

СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення.
2. Готування до кримінального правопорушення, його ознаки. Відмежування готування до кримінального правопорушення від вияву наміру.
3. Поняття та види замаху на кримінальне правопорушення.
4. Закінчене правопорушення. Особливості закінчення окремих складів кримінальних правопорушень.
5. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця. Відмінність добровільної відмови від дійового каяття.

Задача № 1

П. була затримана співробітником поліції Д. при продажу 2 мішків макової соломи наркоману. Вона запропонувала Д. залишити собі вилучені у неї 170 доларів США, протокол не складати і відпустити її, пообіцявши наступного дня передати ще 200 доларів США. Д. відмовився і повідомив про дії П. у прокуратуру.

Як слід вирішити дану справу? Ознайомтеся зі ст. ст. 368, 369 КК.

Задача № 2

Для того, щоб позбутися дружини і дочки, Г. виготовив вибуховий пристрій з годинниковим механізмом, поклав його у валізу з продуктами, котру ті брали з собою до Варшави для родичів, і здав разом з іншими речами у вантажний відсік літака, яким дружина і дочка мали летіти з Києва до родичів. На борту літака було 168 пасажирів і 8 членів екіпажу. Пристрій мав спрацювати в той час, коли літак буде в повітрі. Проте, оскільки в аеропорту вантажники необережно кидали речі, у вибуховому пристрої був порушений електроконтакт і він не спрацював.

Ознайомтеся зі ст. 115 КК. Яка стадія вчинення кримінального правопорушення наявна в діях Г.?

Задача № 3

З метою заволодіти грошима П., Р. та К. вирішили отруїти її. Вони придбали отруту, яка призначалася для знищення гризунів, та К. дала

її П. під виглядом ліків від шлункового захворювання. У П. почалася нудота, ніяких інших наслідків не було. Експертиза встановила, що порошок був непридатний для отруєння людини.

Чи підлягають Р. та К. кримінальній відповідальності? Який вид непридатного засобу наявний у цьому кейсі?

Задача № 4

Г. познайомився в парку з К. Гуляючи в неосвітленому місці, Г. запропонував К. вступити з ним в статевий зв'язок. Отримавши відмову, Г. заламав руку жінки назад, затягнув її в кущі, повалив на землю і став знімати одяг. Несподівано К. припинила опір і сказала, що вона не проти статевого акту, але краще це зробити в більш відповідній обстановці, наприклад, на квартирі її подруги. Г. погодився з доводами, і вони попрямували за адресою. Проходячи мимо автобусної зупинки, К. кинулася по допомогу до людей, і Г. був затриманий.

На якій стадії перервано кримінальне правопорушення? Чи є в діях Г. добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 5

П., вирішивши убити Ф., чекав її край дороги вздовж покинутого будівництва. Побачивши Ф., П. з мисливської рушниць зробив в неї 2 постріли, але не потрапив. Більше стріляти він не став і від своїх злочинних намірів відмовився.

Як слід розглядати дії П. з погляду стадій вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 6

Прийшовши в будинок своєї колишньої дружини, К. погрожував їй розправою, а потім схопив ніж і завдав рукояткою удару по голові, заподіявши легкі тілесні ушкодження з короткочасним розладом здоров'я. Потерпіла побігла в іншу кімнату, К. наздогнав її, звалив на підлогу і почав душити, питаючи: «Будеш жити зі мною, а то вб'ю?» Потерпіла стала плакати, просила не вбивати її, тому що діти залишаться сиротами. К. припинив свої дії і зі словами «Що я накоїв...» вийшов з кімнати.

Ознайомтеся зі ст. ст. 115, 125 КК. На якій стадії завершено/перервано вчинення кримінальних правопорушень? Чи є в діях К. добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення?

Задача № 7

Працівник приватного підприємства Л., дізнавшись про те, що в сейфі бухгалтерії підприємства є значна сума грошей, вирішив викрасти їх. Розбивши скло у вікні, він проник в приміщення і за допомогою принесеного ломика намагався зламати замок сейфа. Але йому вдалося тільки відігнути лівий кут верхньої частини дверцят. Зрозумівши, що відкрити сейф не вдасться, Л. пішов додому.

Чи підлягає Л. кримінальній відповідальності? Чи є в його діях добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Зінченко І. О. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини у питаннях і відповідях : наук.-практ. посіб. / І. О. Зінченко, В. Б. Харченко. — Київ : Атіка, 2013. — 240 с.
3. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Васильєв А. А. та ін. — Харків : НікаНова, 2015. — 400 с.
5. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.

6. Кримінальне право України. Загальна частина. Альбом схем : навч. посіб. / В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилецька, О. В. Микитчик [та ін.]. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 212 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. / В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилецька, О. В. Микитчик [та ін.]. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 576 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Яценко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
10. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2020. — 656 с.
11. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Харків : Право, 2015. — 528 с.
12. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / А. О. Байда, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.]. — Харків : Право, 2015. — 680 с.
13. Кримінальне право. Особлива частина : підручник / А. С. Беніцький, В. П. Бодаєвський, Г. Є. Болдарь [та ін.]. — Київ : Дакор, 2015. — 786 с.
14. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. — Київ : Юрінком Інтер, 2016. — 1064 с.
15. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 1 вересня 2015 р. / С. В. Петков, О. І. Мотлях, Н. В. Малирчук [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2015. — 720 с.
16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 20 січня 2016 р. / О. М. Литвинов, П. Д. Біленчук, К. І. Беляков [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2016. — 536 с.
17. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посіб. для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримінальне право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження) : монографія / В. М. Бурдін. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — 304 с.
2. Бурдін В. М. До питання про момент закінчення продовжуваних та триваючих злочинів / В. М. Бурдін // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ : наук.-теорет. журн. — 2013. — № 1. — С. 81–95.
3. Бурдін В. М. Закінчений злочин: спірні проблеми розуміння / В. М. Бурдін // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія : Юридична. — 2013. — № 3. — С. 292–303.
4. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
5. Тихий В. П. Питання застосування норм Кримінального кодексу України щодо стадій злочину / В. П. Тихий // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. — 2002. — № 1. — С. 70–75.
6. Тихий В. П. Стадії вчинення злочину : конспект лекцій / В. П. Тихий. — Харків : НЮАУ, 1996. — 30 с.
7. Хавронюк М. Покарання за готування до злочину і замах на злочин: парадокси національного кримінального кодексу, особливо в порівнянні з іноземними / М. Хавронюк // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 5. — С. 108–113.

ТЕСТИ

1. До стадій вчинення кримінального правопорушення, які мають кримінально-правове значення, не відноситься:

- А) закінчене кримінальне правопорушення;
- Б) замах на кримінальне правопорушення;
- С) виявлення умислу на вчинення кримінального правопорушення;
- Д) готування до кримінального правопорушення.

2. Підшукування знарядь або засобів вчинення кримінального правопорушення — це:

- А) умисний вплив суб'єкта на предмети матеріального світу, в результаті якого вони набувають нових властивостей і стають придатними для виконання об'єктивної сторони певного складу кримінального правопорушення (виготовлення обрізу з гладкоствольної рушниць, підроблення ключа тощо);
- Б) умисні дії суб'єкта, які проявляються в набутті будь-яким способом (позичення, купівля, обмін, викрадення і т. ін.) знарядь або засобів, необхідних для вчинення кримінального правопорушення;
- С) умисні дії або бездіяльність суб'єкта, які полягають в усуненні об'єктивних перепон, які, на думку суб'єкта, роблять неможливим або певною мірою ускладнюють вчинення кримінального правопорушення (відключення сигналізації, отруєння собаки тощо);
- Д) умисні дії суб'єкта, спрямовані на залучення інших осіб до спільного вчинення кримінального правопорушення як співвиконавців, пособників, підбурювачів чи організаторів (застосування психічного насильства, наймання за оплату, підбурювання тощо).

3. Відповідно до ч. 2 ст. 14 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Готування до кримінального правопорушення»), не тягне за собою кримінальної відповідальності готування до:

- А) кримінального проступку або нетяжкого злочину, за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років;
- Б) злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років або інше, більш м'яке покарання;
- С) кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання;
- Д) кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину, крім корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

4. Замах із непридатними засобами має місце тоді, коли:

- А) особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця, але воно не було закінчено з причин, які не залежали від її волі;
- В) в діях винного міститься фактична помилка відносно об'єкта (предмета) посягання, його наявності або наявності в нього певних ознак;
- С) особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця;
- Д) коли суб'єкт для досягнення кримінально протиправного результату обирає засоби, які за своїми об'єктивними властивостями не здатні викликати бажані для винного суспільно небезпечні наслідки.

5. Кваліфікується замах на кримінальне правопорушення за:

- А) статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає вчинене особою кримінальне правопорушення;
- В) статтею 14 Кримінального кодексу України та статтею Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідне кримінальне правопорушення;
- С) відповідною частиною (2 або 3) статті 15 і за тією статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення;
- Д) частиною 1 статті 15, частиною 2 або 3 статті 15, а також за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за відповідне кримінальне правопорушення.

6. Кримінальне правопорушення з формальним складом вважається закінченим з моменту:

- А) вчинення передбаченої диспозицією норми чинного Кримінального кодексу України дії (бездіяльності), а в разі вказівки закону на кілька альтернативних діянь — з моменту повного виконання хоча б одного діяння;
- В) настання передбачених диспозицією норми Кримінального кодексу України суспільно небезпечних наслідків, а якщо у статті Кримінального кодексу України міститься альтернативна вказівка на кілька суспільно небезпечних наслідків, — з моменту настання хоча б одного з таких наслідків;

- С) вчиненням діяння, яке за загальним кримінально-правовим змістом є незакінченим кримінальним правопорушенням — готуванням або замахом;
- Д) виникненням наміру, під час якого в особи формується бажання вчинити кримінальне правопорушення.

7. Остаточність, як одна з основних ознак добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця, означає, що:

- А) після закінчення кримінального правопорушення своєю активною поведінкою винна особа прагне згладити наслідки вчиненого нею кримінального правопорушення;
- В) особа припиняє розпочате кримінальне правопорушення повністю і безповоротно, у неї відсутній намір продовжити кримінальне правопорушення у майбутньому;
- С) особа, яка почала вчиняти кримінальне правопорушення і усвідомлює можливість доведення його до кінця, відмовляється від цього за власною ініціативою;
- Д) добровільна відмова можлива лише у незакінченому кримінальному правопорушенні, на стадіях готування або замаху на кримінальне правопорушення.

Контрольні запитання

1. Що таке стадії вчинення кримінального правопорушення? Які стадії можливі при вчиненні умисного кримінального правопорушення?
2. У чому полягає закінчене кримінальне правопорушення? Коли настає момент закінчення кримінального правопорушення з матеріальним, формальним та усіченим складом? Як можна визначити поняття незакінченого кримінального правопорушення?
3. Що означає готування до кримінального правопорушення і чим воно відрізняється від виявлення умислу?
4. Момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень і практичне значення правильності його встановлення.
5. Яке законодавче визначення замаху на кримінальне правопорушення? На які види поділяється замах на кримінальне правопорушення?
6. Якою є підстава кримінальної відповідальності за незакінчене кримінальне правопорушення? Як відбувається кваліфікація готування і замаху?

7. Що таке добровільна відмова від кримінального правопорушення, які її ознаки та чим вона відрізняється від дійового (діяльного) каяття? Якими є правові наслідки добровільної відмови та діяльного каяття?

***Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)***

1. Види стадій кримінального правопорушення за КК України та кримінальним законодавством зарубіжних країн.
2. Проблеми кваліфікації незакінченого кримінального правопорушення.
3. Основні проблеми караності незакінченого кримінального правопорушення та їх вирішення у КК України.
4. Підстави і умови усунення кримінальної відповідальності при добровільній відмові від доведення злочину до кінця.
5. Дійове каяття і його відмінність від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Тема 10

СПІВУЧАСТЬ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Поняття та значення співучасті. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.
2. Види співучасників, підстави та межі відповідальності. Добровільна відмова співучасників.
3. Форми співучасті.
4. Поняття та відмежування групи осіб без попередньої змови та групи осіб за попередньою змовою.
5. Поняття та відмежування організованої групи та злочинної організації.
6. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом.
7. Екссес виконавця.
8. Відповідальність за невдале підбурювання та пособництво.
9. Поняття та види причетності до кримінального правопорушення.

Задача № 1

Ш. підбурив неповнолітніх К. та Г. вчинити ряд крадіжок з квартир громадян на других поверхах будинків. При цьому К. або Г. влазили до квартир через кватирку вікна і передавали викрадені речі Ш. На час вчинення крадіжок К. і Г. не виповнилось 14 років.

Чи є в діях Ш. співучасть?

Задача № 2

П. проживала спільно з сином А. та його дружиною. У неї склалися неприємні взаємовідносини з невісткою і вона намагалася створити для тієї нестерпні умови: відмовляла в їжі, примушувала виконувати важку роботу, забороняла спілкуватись з сусідами і щоденно скаржилась на неї синові. Тому А. часто сварився з дружиною, бив її, а після чергової сварки застрелив з пістолета.

Чи можна П. визнати підбурювачем до вбивства?

Задача № 3

Л., працюючи на залізничній станції, знав, що на запасному шляху стоїть склад з акумуляторними батареями і декілька вагонів цього складу неопломбовані. При виконанні своїх обов'язків він, проходячи поряд з цим складом, відмітив, що працівник цієї ж станції К. з одного вагону виносить два акумулятори. Вирішивши скористатися

ситуацією, Л. також заліз в цей вагон і викрав акумуляторні батареї, при спробі збуту однієї з яких він був затриманий правоохоронними органами.

Чи можна Л. і К. визнати співучасниками кримінального правопорушення?

Задача № 4

Г. в кругу своїх товаришів по чарці проговорився про те, що у його знайомого, відомого колекціонера старовинних предметів Л., в квартирі крім всього іншого знаходяться картини, що мають велику цінність. При цьому він виразив крайнє здивування, що Л., виїжджаючи в часті відрядження, залишає картини практично без всякої охорони. М., один з товаришів по чарці Г., скориставшись інформацією Г., з'ясував адресу Л., таємно проник в квартиру останнього і викрав три картини. Г. було пред'явлене звинувачення в підбурюванні до крадіжки.

Наскільки обґрунтованим є звинувачення?

Задача № 5

Перебуваючи у нетверезому стані, А. і В. вирішили «провчити» поліцейського П., який колись затримав їх за порушення громадського порядку. Зустрівши того на вулиці, вони почали його бити, а коли він упав, А. вихопив з кишені ножа і вдарив ним П. Від поранення останній помер. Встановлено, що ніж А. дав В. «на всякий випадок» за кілька хвилин до зустрічі з П. Сам він ударив потерпілого кілька разів рукою.

Чи є в діях А. ексцес виконавця?

Задача № 6

Слідчий поліції Б. розслідував кримінальне провадження про зґвалтування В. групою підлітків. Батьки підозрюваних домовились між собою надати тому неправомірну вигоду за закриття кримінального провадження. З цією метою вони звернулись до завідувачки юридичної консультації Д. з проханням за винагороду домовитись з Б. про закриття кримінального провадження. Вона передала пропозицію батьків Б., і той погодився за неправомірну вигоду винести постанову про закриття кримінальної справи. Одержавши від батьків 5 тис. доларів США, Д. 700 доларів США передала Б., а решту привласнила.

Чи наявна в діях Б. та Д. співучасть?

Задача № 7

9 липня В. повідомив У. про вчинене ним пограбування та вбивство П. і попросив взяти на зберігання деякі викрадені ним речі. Того ж дня В. було затримано, а 10 липня слідчим органом встановлено, що вбивство вчинив саме він. У. на допитах про зроблене йому В. зізнання і передачу на зберігання викрадених речей слідчому не повідомив.

Ознайомтеся зі ст. ст. 198, 396 КК. Як вирішити справу відносно дій У.?

Задача № 8

Л., посварившись з Г. та його друзями, розповів про конфлікт своєму брату Ю. і разом з ним повернувся на місце пригоди. Ю. взяв з собою ніж, про що Л. не знав. Підійшовши до хлопців, що сиділи на лавці, Ю. вдарив одного з них — І. Розпочалася бійка. Ю. двічі вдарив Г. ножом в груди, а потім поранив З. Л. у цей час завдавав кулаками ударів пораненому Г. Від отриманих ножових поранень Г. у лікарні помер.

Чи є в діях Л. та Ю. співучасть? Якщо є, то яка форма?

Задача № 9

До Л., який ремонтував власний автомобіль, підійшли троє підлітків і запитали, чи не купить він у них за ціною, вдвічі нижчою за роздрібну, колеса для автомобіля. Л. погодився. Підлітки на сусідній вулиці вночі зняли четверо коліс з автомобіля О., а наступного дня принесли їх Л., одержавши обумовлену суму грошей.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Л. і підлітків?

Задача № 10

У приміщенні диспетчерської гаража між Л. і Щ. у присутності М. виникла сварка, під час якої вони ображали один одного. Щ. вдарив Л. кулаком. Л. схопив металеву болванку вагою 1,5 кг і завдав нею удару Щ., заподіявши йому перелом ключиці. М., який бачив все це і який мріяв помститися за образу, нанесену йому Щ. місяць тому, виврав з рук Л. болванку і вдарив нею Щ. по голові, заподіявши йому перелом черепа.

Чи є в даній ситуації співучасть у кримінальному правопорушенні?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005. № 13. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Зінченко І. О. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини у питаннях і відповідях : наук.-практ. посіб. / І. О. Зінченко. — К. : Атіка, 2013. — 240 с.
3. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. [та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Васильєв А. А. [та ін.]. — Харків : НікаНова, 2015. — 400 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Х. : Право, 2015. 528 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина. Альбом схем : навч. посіб. / В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилицька, О. В. Микитчик [та ін.]. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 212 с.
7. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посіб. для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримін. право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

Додаткова література

1. Абакіна-Пілявська Л. М. Інститут причетності до злочину в кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л. М. Абакіна-Пілявська ; кер. роботи Н. А. Мирошніченко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2014. — 20 с.
1. Абакіна-Пілявська Л. М. Причетність до злочину в кримінальному праві України: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / Л. М. Абакіна-Пілявська. — Одеса. : Юридична література, 2015. — 296 с.
2. Абакумова Ю. В. Інститут співучасті у кримінальному праві України: природа, сутність, сучасні проблеми визначення : монографія / Ю. В. Абакумова. — Запоріжжя : КПУ, 2012. — 320 с.
3. Беніцький А. С. Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності : монографія / А. С. Беніцький. — Луганськ : Резников В. С., 2014. — 552 с.
4. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы : монография / Ф. Г. Бурчак. — Киев : Вища шк., 1986. — 208 с.
5. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : монографія / Л. М. Демидова. — Харків : Вапнярчук Н. М., 2005. — 256 с.
6. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк. — Київ : Ваіте, 2014. — 944 с.
7. Кваша О. О. Виконавець злочину у структурі співучасті : монографія. — Луганськ, 2015. — 218 с.
8. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність : монографія / О. О. Кваша. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. — 391 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
10. Митрофанов І. І. Співучасть у злочині : навч. посіб. / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. — Одеса : Фенікс, 2012. — 205 с.
11. Орловский Р. Формы соучастия в уголовном праве / Р. Орловский // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. ; М-во юстиции Республики Молдова. — 2014. — № 3/2. — С. 175–179.

12. Особливості кваліфікації та розслідування злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями : метод. рек. / А. А. Вознюк, С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров [та ін.]. — Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. — 56 с.
13. Павликівський В. І. Особливості добровільної відмови пособника злочину / В. І. Павликівський // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ : наук.-теорет. журн. — 2010. — Спец. вип. № 6, ч. 1 : Кримінальна юстиція в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. — С. 51–53.
14. Смушак О. М. Кримінально-правова політика в сфері відповідальності за причетність до злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. М. Смушак. — Харків, 2016. — 16 с.
15. Ткаченко В. В. Відповідальність учасників організованих груп при експесі (теоретико-правовий аспект) / В. В. Ткаченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. — 2013. — № 2. — С. 72–78.
16. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину : монографія / О. В. Ус. — Харків : Вапнярчук Н. М., 2007. — 264 с.
17. Цибулін Т. Г. Кримінально-правове значення недбалого пособництва / Т. Г. Цибулін // Правова держава : щорічник наук. праць. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 2015. — Вип. 26. — С. 574–582.

ТЕСТИ

1. До об'єктивних ознак співучасті не відноситься:

- A) вчинення кримінального правопорушення об'єднаними та загальними зусиллями співучасників;
- B) умисна спільна участь у вчиненні умисного кримінального правопорушення;
- C) спільна діяльність співучасників, спрямована на досягнення єдиного кримінально протиправного результату;
- D) група осіб, які є фізичними, осудними (або обмежено осудними) особами, що досягли віку кримінальної відповідальності.

2. Пособником є особа, яка:

- A) схиляє інших співучасників до вчинення кримінального правопорушення;
- B) у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо або шляхом використання інших осіб, що не підлягають кримінальній відповідальності (неосудні, малолітні), вчинила конкретне кримінальне правопорушення;
- C) порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками;
- D) найбільш суспільно небезпечна фігура, тому що вона організує вчинення кримінального правопорушення та керує його вчиненням.

3. Підбурювач підлягає кримінальній відповідальності за:

- A) відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- B) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією;
- C) співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні;
- D) статтею Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення.

4. За ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків прийнято виділяти такі форми співучасті:

- A) проста і складна;
- B) виконавець, організатор, підбурювач та пособник;
- C) група осіб, група осіб за попередньою змовою, організована група та злочинна організація;
- D) заздалегідь не обіцяне приховування кримінального правопорушення, заздалегідь не обіцяне потурання кримінальному правопорушенню; заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого кримінально протиправним шляхом; неповідомлення про достовірно відоме підготовлюване або вчинюване кримінальне правопорушення.

5. Згідно з ч. 3 ст. 28 Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочин-

ною організацією»), кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо:

- А) його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення;
- Б) воно скоєне стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп;
- В) у його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи;
- Г) у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

6. Причетність до кримінального правопорушення — це:

- А) об'єднання співучасників, які розрізняються між собою за характером виконуваних ними ролей і за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними;
- Б) дії чи бездіяльність особи, які хоча й пов'язані певним чином із вчиненням кримінальним правопорушенням, але не становлять співучасті, тому що між ними немає ані об'єктивних, ані суб'єктивних зв'язків;
- В) умисна, спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;
- Г) вихід виконавця за межі домовленості.

7. Заздалегідь не обіцяне потурання кримінальному правопорушенню полягає у:

- А) пасивній поведінці особи незалежно від того, була ця бездіяльність заздалегідь обіцяна чи не була;
- Б) кримінально протиправній діяльності особи з переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, засобів і знаряд

вчинення кримінального правопорушення, слідів кримінального правопорушення, предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом;

- В) здійсненні активної діяльності особи, а саме — в купівлі, іншому придбанні чи збуті майна, здобутого кримінально протиправним шляхом, а також в його зберіганні;
- Г) тому, що особа, яка була зобов'язана і могла перешкоджати кримінальному правопорушенню, цього не зробила.

Контрольні запитання

1. Що таке співучасть у кримінальному правопорушенні та які її об'єктивні й суб'єктивні ознаки?
2. Кого закон визнає виконавцем (співвиконавцем), організатором, підбурювачем та пособником кримінального правопорушення? Які критерії покладено в основу поділу співучасті на форми? У чому полягає суть окремих форм співучасті?
3. Як відбувається кваліфікація дій співучасників? Коли співучасники в одному кримінальному правопорушенні несуть відповідальність за різними статтями КК? Які особливості відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації?
4. У чому полягає специфіка добровільної відмови співучасників?
5. Що означає причетність до кримінального правопорушення та на які види вона поділяється?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Інститут співучасті у кримінальному праві України і зарубіжних країн.
2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті за вітчизняним кримінальним правом.
3. Проблеми класифікації форм співучасті у вчиненні умисного злочину.
4. Злочинна організація як форма співучасті.
5. Кримінальна відповідальність співучасників за кримінальним правом України.
6. Співучасть і причетність до злочину.

МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

1. Поняття одиничного кримінального правопорушення, його види.
2. Поняття множинності кримінальних правопорушень. Кількісні та якісні ознаки множинності кримінальних правопорушень.
3. Форми множинності кримінальних правопорушень: загальна характеристика та правові наслідки.
4. Поняття, види та кваліфікація повторності кримінальних правопорушень.
5. Поняття, види та кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень.
6. Поняття, види та кваліфікація рецидиву кримінальних правопорушень.

Задача № 1

Р., перебуваючи в нетверезому стані, вибив двері продуктового кіоску, зайшов усередину і взяв п'ять пляшок горілки, три пляшки коньяку, тридцять плиток шоколаду і вісім коробок цукерок. Все це він відніс до себе додому. Випивши вдома півпляшки коньяку, Р. знову повернувся до кіоску, зайшов усередину, але був помічений К. і затриманий.

На допиті Р. пояснив, що повернувся до кіоску, оскільки вдома у нього виник намір забрати з кіоску решту пляшок горілки і коньяку, що там залишалися.

Чи можна розцінити дії Р. як одне кримінальне правопорушення?

Варіант: На допиті Р. пояснив, що намір забрати всі пляшки з горілкою та коньяком виник у нього перед проникненням до кіоску, але він вирішив реалізувати цей намір у два прийоми.

Задача № 2

П. познайомився на пляжі з Г. і запросив її до себе додому подивитися відеофільми. Після їх перегляду він запропонував Г. залишитися в нього на ніч, а коли та відмовилась, зачинив двері і, погрожуючи ножом, кілька разів вступав з нею в статевий зв'язок. Ранком П. відвів Г. на квартиру, де вона проживала.

Скільки кримінальних правопорушень вчинив П.?

Ознайомтеся з постановою Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 р. «Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статевої недоторканності особи».

Задача № 3

К., ставши особою без певного місця проживання, вирішив здобувати собі засоби на прожиток шляхом розкрадання чужого майна у громадян на вокзалах і в портах. 19 січня на вокзалі м. Києва викрав рюкзак з особистими речами у М.; 27 липня викрав валізу у Т. в морському порту Чорноморська. Всього таким чином ним було здійснено вісім крадіжок на території України на загальну суму 3,5 тис. грн.

Чи можна скоєне К. кваліфікувати як одиничний злочин?

Задача № 4

Ф. у складі групи за попередньою змовою вчинив крадіжку. Після закінчення досудового слідства набрав чинності закон про амністію, що поширювався на Ф. і передбачав звільнення його від кримінальної відповідальності. Через 2 тижні після звільнення від кримінальної відповідальності він украв в універмазі чоловіче пальто, вартість якого становила 1 260 гривень.

Чи мала місце в діях Ф. множинність кримінальних правопорушень? Яке кримінально-правове значення має для вирішення цього питання закон про амністію?

Задача № 5

Під час відбування покарання за розбій А. і П. домовились, що коли останній вийде на волю, то дістане і передасть в колонію наркотичні засоби. Через 3 тижні після звільнення П. купив у невстановленої особи 2,5 кг анаші, привіз її до міста, де жила мати А., і залишив їй. Мати кілька місяців зберігала анашу вдома, а потім під час чергового побачення передала її синові. При спробі збути анашу іншому засудженому А. було затримано.

Чи мала місце множинність кримінальних правопорушень у цьому випадку?

Задача № 6

К., працюючи водієм таксі, зґвалтував у машині громадянку Л. Потерпіла наступного дня заявила про випадок, що стався, у поліцію, а через декілька днів зрозуміла, що К. заразив її венеричною хворобою, про що повідомила слідчого.

Чи утворюють дії К. множинність кримінальних правопорушень?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7. — URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Кирилко В. М. Унікальний посібник з кримінального права України / В. М. Кирилко. — Харків : Право, 2015. — 1087 с.
3. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О. М. Литвинов, О. О. Житний, М. М. Клемпарський [та ін.]. — Харків : ХНУВС, 2016. — 328 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Х. : Право, 2015. — 528 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / А. О. Байда, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.]. — Х. : Право, 2015. — 680 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / О. М. Литвинов, А. М. Ященко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.]. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / О. М. Литвинов, А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.

8. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. / В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилецька, О. В. Микитчик [та ін.]. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 576 с.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 20 січ. 2016 р. / О. М. Литвинов, П. Д. Біленчук, К. І. Беляков [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2016. — 536 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 1 вересня 2015 р. / С. В. Петков, О. І. Мотлях, Н. В. Малирчук [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2015. — 720 с.
11. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посіб. для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримінальне право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

Додаткова література

1. Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины : монография / М. И. Бажанов. — Харьков : Право, 2000. — 128 с.
2. Гнатів І. М. Повторність як кваліфікуюча ознака складу злочину та її узгодження з принципом «non bis in idem» / І. М. Гнатів // Європейські перспективи. — 2012. — Вип. 2, ч. 1. — С. 137–140.
3. Зінченко І. О. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація : монографія / І. О. Зінченко. — Харків : Фінн, 2010. — 256 с.
4. Зінченко І. О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання : монографія / І. О. Зінченко, В. І. Тютюгін — Харків : Фінн, 2008. — 336 с.
5. Колос О. В. Повторність злочинів у кримінальному праві України : монографія / О. В. Колос. — Ірпінь : УДФС, 2018. — 304 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
7. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України : монографія / О. В. Ободовський. — Одеса : Юрид. літ., 2016. — 256 с.
8. Ободовський О. В. Триваючі злочини у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. В. Ободовський ; кер. роботи В. О. Туляков ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2015. — 20 с.

9. Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів : монографія / Т. І. Созанський. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012. — 239 с.
10. Телефонко Б. М. Щодо норми про рецидив злочинів / Б. М. Телефонко // Підприємництво, господарство і право. — 2017. — № 1. — С. 203—206.
11. Устрицька Н. І. Кваліфікація повторності злочинів : монографія / Н. І. Устрицька. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 216 с.

ТЕСТИ

1. Множинність кримінальних правопорушень — це:

- А) вчинення особою (одноосібно чи у співучасті) кількох одиничних кримінальних правопорушень (двох або більше), кожне з яких має ознаки самостійного складу кримінального правопорушення і підлягає самостійній правовій оцінці;
- В) об'єднання співучасників, які розрізняються між собою за характером виконуваних ними ролей і за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними;
- С) зумовлена наявністю у кримінальному законодавстві принаймні двох кримінально-правових норм, спрямованих на регулювання одного питання, нетипова ситуація в правозастосуванні, коли при кримінально-правовій оцінці одного суспільно небезпечного діяння на застосування претендують дві (або більше) чинні кримінально-правові норми;
- Д) просте чи ускладнене кримінально протиправне діяння, яке має взаємопов'язані об'єктивні та суб'єктивні ознаки одного складу кримінального правопорушення і кваліфікується за однією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України.

2. Під «продовжуваним кримінальним правопорушенням» слід розуміти:

- А) кримінально протиправне діяння, яке безперервно може вчинятися протягом більш-менш тривалого проміжку часу, що охоплюється складом цього кримінального правопорушення;
- В) особливу форму кримінально протиправної поведінки, яка характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпечності через спроможність діяння викликати декілька наслідків, які породжу-

ють один одного, настають послідовно і спричиняють шкоду декільком суспільним відносинам;

- С) кримінальне правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально протиправним наміром;
- Д) багатооб'єктне (поліоб'єктне) кримінальне правопорушення, яке об'єднує декілька внутрішньо пов'язаних між собою діянь, кожне з яких передбачено в кримінальному законі як окремий самостійний склад кримінального правопорушення, але законодавець, беручи до уваги типовість зв'язку (внутрішньої єдності) між ними, об'єднує їх в одне ціле.

3. Повторність кримінальних правопорушень — це вчинення:

- А) особою (одноосібно чи у співучасті) кількох одиничних кримінальних правопорушень (двох або більше), кожне з яких має ознаки самостійного складу кримінального правопорушення і підлягає самостійній правовій оцінці;
- В) двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини Кримінального кодексу України;
- С) нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення;
- Д) особою двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини Кримінального кодексу України, за жодне з яких її не було засуджено.

4. Під «однорідними кримінальними правопорушеннями», які утворюють повторність, зазвичай розуміють кримінальні правопорушення:

- А) що становлять самостійний склад кримінального правопорушення і підлягають самостійній кримінально-правовій оцінці;
- В) які передбачені однією статтею (частиною статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;
- С) які порівняно з простими одиничними кримінальними правопорушеннями ускладнені додатковими об'єктивними чи суб'єктивними ознаками;
- Д) суспільна небезпечність яких є приблизно однаковою, які посягають на однакові або подібні об'єкти кримінально-правової охорони і вчиняються з однією і тією ж формою вини.

5. За характером кримінально протиправної поведінки особи в юридичній літературі сукупність кримінальних правопорушень традиційно поділяється на:

- A) просту та ускладнену;
- B) загальну і спеціальну;
- C) ідеальну та реальну;
- D) тотожну і однорідну.

6. Конкуренція частини і цілого — це вид конкуренції кримінально-правових норм, при якій:

- A) вчинене діяння підпадає під ознаки двох спеціальних норм, що не перебувають у підпорядкуванні ні за об'ємом, ні за змістом (однак функціонально пов'язані з третьою нормою, яка є спеціальною для них), але мають спільні ознаки, які можуть одночасно міститися у вчиненому;
- B) кримінально-правові норми, на підставі яких відбувається притягнення особи до кримінальної відповідальності, перебувають у підпорядкуванні за змістом, а саме: одна з них — ціле — охоплює вчинене в цілому та разом, а інші — частини — визнають як самостійні злочини лише частини вчиненого суспільно небезпечного діяння;
- C) одна з них — загальна — охоплює визначене коло діянь, а інша — спеціальна — частину цього кола, тобто вони підпорядковані за об'ємом;
- D) норми, що містять основний склад кримінального правопорушення, конкурують із нормами, що містять кваліфікований склад кримінального правопорушення.

7. Пенітенціарний рецидив утворюється:

- A) за наявності трьох і більше судимостей;
- B) у разі, коли особа, маючи судимість за умисне кримінальне правопорушення, вчиняє нове умисне кримінальне правопорушення, яке є різнорідним стосовно раніше вчиненого;
- C) у випадку, коли суб'єкт кримінального правопорушення, засуджений до позбавлення волі, в період відбування цього покарання знову вчинив кримінальне правопорушення, за яке засуджується до позбавлення волі;
- D) вчиненням нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення.

Контрольні запитання

1. У чому полягає множинність кримінальних правопорушень та якими ознаками вона характеризується?
2. Що являють собою одиничні кримінальні правопорушення і на які види вони поділяються?
3. Коли має місце повторність кримінальних правопорушень? Якими є різновиди повторності кримінальних правопорушень?
4. У чому полягає сукупність кримінальних правопорушень? На які види поділяє сукупність кримінальних правопорушень наука кримінального права та що означає кожен з цих видів?
5. Яким є законодавче визначення рецидиву? Чим рецидив кримінальних правопорушень відрізняється від інших видів множинності?
6. Якими є кримінально-правові наслідки множинності кримінальних правопорушень?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Одиничні злочини: поняття, види, проблеми кваліфікації.
2. Множинність злочинів та її відмінність від складних одиничних злочинів.
3. Повторність, сукупність і рецидив злочинів: співвідношення понять.
4. Поняття й правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву злочинів.

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

1. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
2. Поняття необхідної оборони та умови правомірності необхідної оборони. Уявна оборона.
3. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Умови правомірності.
4. Поняття крайньої необхідності та умови правомірності крайньої необхідності.
5. Фізичний та психічний примус.
6. Поняття виконання наказу або розпорядження. Поняття законного наказу. Відповідальність за виконання незаконного наказу.
7. Поняття діяння, пов'язаного з ризиком (виправданий ризик).
8. Поняття виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Задача № 1

І., К. і Б., які відбували покарання за тяжкі злочини, вдерлися до медпункту колонії, де захопили як заручниць двох медсестер. Погрожуючи загостреними металевими штирями, вони поставили вимогу надати їм зброю з набоями та автомобіль. Переговори зі злочинцями нічого не дали, вони почали знущатись над заручницями, заподіявши одній з них тяжке поранення. Тоді за наказом керівника оперативної групи були викликані снайпери, які застосували зброю, внаслідок чого двоє злочинців були вбиті, а третій поранений.

Чи є в даному випадку обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння?

Задача № 2

До таксі, що стояло на зупинці, підійшов п'яний Г. і почав вимагати висадити з машини пасажирів К., а його відвезти в протилежному напрямку. При цьому він нецензурно лаявся, розмахував перед очима К. запаленою цигаркою, пропалив рукав його піджака, у грубій формі наполягав на своїх вимогах. К. через відкрите бокове вікно кабінки

відштовхнув Г., який упав і, вдарившись головою об асфальт, дістав тяжке тілесне ушкодження.

Чи підлягає К. кримінальній відповідальності?

Задача № 3

Неповнолітні З. та А. вночі у дворі будинку намагалися здійснити крадіжку ковпаків з коліс автомобіля Н., який перебував у своїй квартирі на другому поверсі будинку, і, почувши у дворі підозрілий шурхіт, двічі вистрілив з мисливської рушниць в напрямку З., наказавши йому підняти руки. Виконавши цю вимогу, той почав просити Н. не стріляти, оскільки він нічого не зробив. Але Н. ще двічі вистрілив у З., який стояв з піднятими руками, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя у момент заподіяння.

Чи можна вважати, що Н. діяв у стані необхідної оборони?

Задача № 4

Повертаючись вночі додому, Г. повинен був іти через яр. Спускаючись туди і побоюючись, що на нього можуть напасти, він розкрив складеного ножа. В яру він зустрів О. і П., які йшли з роботи. Зіткнувшись з О., Г. завдав йому ножем удару в груди, заподіявши тяжкі тілесні ушкодження. Він пояснив свої дії тим, що О. і П. здалися йому грабіжниками, оскільки раніше в цьому місці траплялися такі випадки.

Чи перебував Г. у стані необхідної оборони?

Задача № 5

Від'їжджаючи у відпустку, Т. для захисту своєї квартири від злодіїв приладнав над дверима важку болванку, яка падала, коли відчинялися двері. У його відсутність лопнула труба парового опалення і начальник ЖЕУ дав вказівку відчинити квартиру для ліквідації аварії. Коли слюсар відчинив двері, то дістав тяжке поранення, оскільки пристрій спрацював.

Якою має бути кримінально-правова оцінка дій Т.?

Варіант: Пристрій спрацював, коли до квартири проникли злодії, які намагалися її обікрасти. При цьому одному з них було спричинено тяжкі тілесні ушкодження, від яких він у лікарні помер.

Задача № 6

А. і Л. залишилися в горах без продуктів харчування, їм загрожувала голодна смерть, оскільки розпочався буран. Натрапивши на бу-

диноک лісника, в якому нікого не було, вони виламали двері, взяли продукти в кількості, яка забезпечувала можливість перечекати бурю і дістатися до населеного пункту.

Чи мав місце стан крайньої необхідності?

Задача № 7

Т. і П. перед закриттям відділення банку зайшли в приміщення, надягнувши перед цим маски, і, погрожуючи пістолетами, які, як виявилось, були не придатними для стрільби, стали вимагати у касирів скласти у валізу наявні у касі гроші. Побоюючись за своє життя, касири Б. та Р. віддали Т. і П. всі гроші, що були в касі.

Чи підлягають Б. і Р. кримінальній відповідальності?

Задача № 8

Хворий П. поступив непритомним до лікарні з неясною клінічною картиною захворювання. Для встановлення діагнозу необхідно було взяти пункцію спинного мозку, але батьки хворого згоди на це не дали. П. помер. За висновком судово-медичної експертизи своєчасне проведення пункції спинного мозку дало б можливість встановити правильний діагноз і врятувати хворого.

Чи мав місце виправданий ризик?

Варіант 1. Незважаючи на відсутність згоди батьків П., лікар взяв у нього спинний мозок на аналіз, що дозволило встановити правильний діагноз і застосувати правильні методи лікування. П. було врятовано.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Про оборону України : Закон України від 15.03.2022 № 1932-XII. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

4. Про судову практику у справах про необхідну оборону : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 1. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02#Text>

Основна література

1. Баулін Ю. В. Обстоятельства, исключают преступность деяния : монографія / Ю. В. Баулін. — Харьков : Основа, 1991. — 360 с.
2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
3. Кирилко В. М. Унікальний посібник з кримінального права України / В. М. Кирилко. — Харків : Право, 2015. — 1087 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О. М. Литвинов, О. О. Житний, М. М. Клемпарський [та ін.]. — Харків : ХНУВС, 2016. — 328 с.
5. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Васильєв А. А. [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : НікаНова, 2015. — 400 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Харків : Право, 2015. — 528 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / А. О. Байда, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.]. — Харків : Право, 2015. — 680 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Яценко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Х. : Право, 2019. — 480 с.
9. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. / В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилицька, О. В. Микитчик [та ін.]. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 576 с.
10. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посіб. для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримін. право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

Додаткова література

1. Анчукова М. В. Виправданий ризик як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння / М. В. Анчукова. — Харків : Вапнярчук Н. М., 2006. — 168 с.

2. Баулін Ю. В. Обстоятельства, исключают преступность деяния : монография / Ю. В. Баулін. — Харьков : Основа, 1991. — 360 с.
3. Жаровська Г. П. Кримінальне право України (Загальна частина) : навч. посіб. / Г. П. Жаровська, О. І. Ющик. — Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т, 2013. — 304 с.
4. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
5. Кваша О. О. Уявна оборона: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність : монографія / О. О. Кваша, В. В. Аніщук. — Луцьк : Вежа ; Друк, 2012. — 179 с.
6. Кваша О. О. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, у контексті конституційного права людини на самозахист / О. О. Кваша // Часопис Київського університету права. — 2015. — № 2. — С. 284–287.
7. Кримінальне право України : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. — Київ : Ваїте, 2014. — 944 с.
8. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. — 328 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В. М. Бесчастного, О. М. Джужи. — Київ : Дакор, 2018. — 386 с.
10. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. — Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. — 375 с.
11. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
12. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.]. — 5-те вид., доп. — Харків : Право, 2013. — Т. 1 : Загальна частина. — 1040 с.
13. Лашук Н. Р. Кримінально-правова оцінка використання захисних засобів, що вражають автономно : монографія / Н. Р. Лашук. — Львів : Бона, 2018. — 253 с.
14. Мошенець Д. М. Інститут необхідної оборони у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Д. М. Мошенець. — Київ, 2016. — 20 с.

15. Навроцький Д. Наказ у військовій сфері як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння / Д. Навроцький // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2015. — № 2. — С. 111–115.
16. Остапенко Л. А. Поняття суспільно небезпечного посягання, яке надає право на необхідну оборону від нього / Л. А. Остапенко // Держава і право. — 2003. — Вип. 21. — С. 500–505.
17. Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) : навч. посіб. / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. — Київ : Центр учб. літ., 2015. — 312 с.
18. Стрельцов Є. Л. Обставини, що виключають злочинність діяння, та захист від суспільно небезпечного посягання: напрямки удосконалення кримінально-правового регулювання : монографія / Є. Л. Стрельцов, Б. М. Орловський ; під ред. Є. Л. Стрельцова. — Одеса : Фенікс, 2014.
19. Сучасне кримінальне право : наукові нариси / під ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцова ; передм. С. В. Ківалова. — Одеса : Юрид. літ., 2017. — 487 с.
20. Чернов А. О. Здійснення особою свого права як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння / А. О. Чернов // Правова держава. — 2015. — Вип. 26. — С. 582–592.

ТЕСТИ

1. До обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, не належить:

- А) діяння, пов'язане з ризиком;
- В) крайня необхідність;
- С) добровільна відмова;
- Д) фізичний або психічний примус.

2. До умов правомірності необхідної оборони, що характеризують захист, не відноситься:

- А) припустимість захисту не лише власних прав та інтересів, але також державних і суспільних інтересів, прав та інтересів інших осіб;
- В) розмір заподіяної шкоди не перевищує необхідної для відбиття посягання;

- С) неможливість усунення небезпеки за даних обставин іншими засобами, не пов'язаними із заподіянням шкоди інтересам третіх осіб;
- Д) заподіяння шкоди інтересам того, хто посягає, а не третім особам.

3. Уявною обороною визнаються:

- А) дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, чи іншої особи, а також суспільних інтересів або інтересів держави від суспільно небезпечних посягань шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної та достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання;
- В) діяння, які заподіяли шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо вони були вчинені для досягнення значної суспільно корисної мети;
- С) випадки заподіяння шкоди правоохоронним інтересам для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами;
- Д) дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було і особа, невірною оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання.

4. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, — це:

- А) шкода, яка заподіюється особистості, що супроводжується насильством або болісними або такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями;
- В) умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту;
- С) умисне заподіяння такій особі тяжкої шкоди, котра явно не відповідає небезпечності посягання чи обстановці її затримання;
- Д) заподіяння тяжкої шкоди (смерті або тяжких тілесних ушкоджень), яка явно не відповідає або небезпечності посягання, або обстановці захисту.

5. Умовою правомірності крайньої необхідності є:

- А) застосування для затримання особи лише заходів, які мають бути необхідними, тобто виправданими наявними обставинами;
- В) шкода заподіюється для усунення небезпеки третім (стороннім) особам (не тим, дії яких зумовили небезпеку);
- С) наявність в особи достатніх підстав вважати, що має місце реальне посягання;
- Д) можливість реалізації поставленої мети звичайними, не ризикованими методами.

6. За діяння, вчинені з метою виконання явно кримінально протиправного наказу або розпорядження, відповідальності підлягає:

- А) тільки особа, що віддала кримінально протиправний наказ чи розпорядження;
- В) особа, що виконала такий наказ або розпорядження;
- С) особа, яка виконала такий наказ або розпорядження, що спричинило тяжке тілесне ушкодження потерпілому або настання інших тяжких або особливо тяжких наслідків;
- Д) особа, яка відмовилася виконувати явно кримінально протиправний наказ або розпорядження.

7. За вчинення у складі злочинної організації умисного особливо тяжкого злочину, поєднаного з насильством над потерпілим, особа, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в ній з метою розкриття її кримінально протиправної діяльності:

- А) не підлягає кримінальній відповідальності;
- В) підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах;
- С) не підлягає покаранню;
- Д) підлягає кримінальній відповідальності, але при цьому не може бути засуджена до довічного позбавлення волі.

Контрольні запитання

1. Що являють собою обставини, котрі виключають кримінальну протиправність діяння? Яке значення вони мають?
2. У чому полягає необхідна оборона? Чи виключається кримінальна відповідальність при уявній обороні?
3. У чому полягає суть затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, як обставини, котра виключає кримінальну

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

- протиправність діяння? Якими є умови правомірності такого затримання? Коли має місце перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця?
4. Яке законодавче визначення крайньої необхідності та які умови правомірності заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності? Як здійснюється кримінально-правова оцінка діяння особи при перевищенні меж крайньої необхідності?
 5. Якою є суть фізичного та психічного примусу? Якими є умови правомірності заподіяння шкоди за непереборного фізичного примусу?
 6. Що є підставою виключення кримінальної відповідальності за заподіяну шкоду при виконанні наказу або розпорядження? Якою буде юридична оцінка діяння особи, вчиненого з метою виконання явно злочинного наказу (розпорядження)?
 7. Чим характеризується виправданий ризик як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння?
 8. Якими є умови правомірності заподіяння шкоди при виконанні особою спеціального завдання у складі організованої групи чи злочинної організації? В яких випадках особа, котра виконує спеціальне завдання, буде нести кримінальну відповідальність? Які особливості призначення покарання такої особі?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Проблеми класифікації обставин, що виключають злочинність діяння, у науці кримінального права. Перспективи вдосконалення законодавства щодо обставин, які виключають злочинність діяння. Юридичне закріплення права на необхідну оборону у КК України та кримінальному законодавстві інших країн.
2. Спричинення шкоди при затриманні особи, що вчинила злочин: проблемні питання.
3. Правові підстави застосування зброї працівниками органів внутрішніх справ при необхідній обороні та затриманні злочинця.
4. Інститут крайньої необхідності у вітчизняному і зарубіжному кримінальному законодавстві.
5. Питання кваліфікації фізичного чи психічного примусу, виконання наказу або розпорядження й діяння, пов'язаного з ризиком.

1. Поняття та правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
2. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.
7. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Задача № 1

В. познайомився в ресторані «Маяк» з А. й увечері проводжав її додому на своїй машині. Зупинившись на пустинній вулиці, він запропонував їй вступити з ним в статевий зв'язок, на що отримав рішучу відмову. До того ж А. додала, що у неї є номер телефону В., по якому вона подзвонить і розповість про все його дружині. Злякавшись, В. вирішив розправитися з А. Коли вона вийшла з машини біля свого будинку, він наздогнав її в під'їзді і почав душити. А. благала відпустити її, оскільки у неї малолітня дитина і мати-інвалід. В. відмовився від доведення правопорушення до кінця.

Вирішуючи питання про припинення кримінальної справи щодо В., слідчий вказав в ухвалі, що В. «підлягає звільненню від кримінальної відповідальності».

Чи можна добровільну відмову від доведення кримінального правопорушення до кінця віднести до підстав звільнення від кримінальної відповідальності? Яка різниця в поняттях «звільняється від кримінальної відповідальності» і «не підлягає кримінальній відповідальності»? Яке формулювання необхідно застосувати слідчому, приймаючи рішення про притягнення В. до відповідальності?

Задача № 2

В., що керував приватним підприємством, незаконно отримав державний цільовий кредит, чим заподіяв крупний збиток державі. Боячись відповідальності при викритті в скоєному, В. добровільно з'явився в правоохоронні органи і повідомив про те, що трапилось, гарантуючи, що через місяць відшкодує завдані державі збитки.

Ознайомтеся зі ст. 222 КК. Чи можливе звільнення В. від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?

Задача № 3

Л. прийшов на квартиру своєї колишньої дружини і запропонував знову жити разом. Дружина йому відмовила, після чого виникла сварка. В процесі сварки колишня дружина тяжко образила Л. У нього виник стан сильного душевного хвилювання, під час якого він наніс колишній дружині кілька ударів у голову та груди. Цими ударами їй було заподіяно тяжке тілесне ушкодження. Було відкрито кримінальне провадження. У ході досудового розслідування Л. щиро покався, помирився з колишньою дружиною, повністю оплатив витрати на її лікування.

Чи може бути Л. звільнений від кримінальної відповідальності? Ознайомтеся зі ст. ст. 122 і 123 КК.

Варіант: Л. не перебував у стані сильного душевного хвилювання і заподіяв дружині умисні середньої тяжкості ушкодження.

Задача № 4

Проживаючи в одній комунальній квартирі, Г. та С. часто сварились, ображали одна одну. Одного разу Г. звинуватила С. у крадіжці її костюма. Та у відповідь образила сусідку, а потім кілька разів ударила, спричинивши легке тілесне ушкодження з короточасним розладом здоров'я. Потерпіла звернулася до суду, який відкрив кримінальне провадження за ч. 2 ст. 125 КК і призначив до розгляду. У період судового розгляду С. придбала для Г. дефіцитні ліки, а також передала їй 700 грн за зниклий костюм. У зв'язку з цим між Г. та С. відбулося примирення, про що вони заявили в суд.

Чи може С. бути звільненою від кримінальної відповідальності?

Варіант: С. не придбала ліки і не передала гроші, а лише попросила вибачення у потерпілої під час останнього слова підсудної, внаслідок чого у залі судового засідання відбулось примирення між потерпілою та підсудною.

Задача № 5

К., під час судового розгляду справи про зґвалтування її Г., офіційно оголосила суду, що вона згодна на звільнення Г. від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням, тому що він відшкодував завдану їй шкоду і вона не має до нього претензій.

Чи може Г. бути звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілою?

Задача № 6

К. був притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 311 КК України. З урахуванням того, що він раніше не судимий, позитивно характеризується за місцем роботи, сприяв розслідуванню, щиро покався та визнав свою вину, було прийнято рішення про звільнення його від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

Чи можливо К. звільнити від кримінальної відповідальності, якщо два роки тому К. вже був звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим?

Задача № 7

С. за вчинення кримінального проступку, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК, був звільнений від кримінальної відповідальності з передачею його на поруки колективу житлово-експлуатаційної контори (ЖЕК) № 3 Київського району м. Одеси, де він працював слюсарем-сантехніком. Протягом перших 6 місяців з дня передачі на поруки він поведив себе належним чином, але потім кілька разів з'являвся на роботу в стані сп'яніння, допустив прогул, а за 2 місяці до закінчення річного строку поручительства вчинив ще одну крадіжку. У зв'язку з цим колектив ЖЕКу прийняв рішення про відмову від поручительства за С. і направив це рішення до відповідного суду.

Яке рішення щодо С. має прийняти суд? Чи може вчинена ним друга крадіжка розглядатись як повторна?

Задача № 8

Л., перевищуючи межі необхідної оборони, застрелив з мисливської рушниць Д. та Ш., які вчинили незакінчений замах на зґвалтування його неповнолітньої доньки. Було відкрито кримінальне провадження за ст. 118 КК. В ході досудового слідства Л. давав правдиві показання стосовно фактичної сторони вчиненого, висловлював готовність матеріально допомогти сім'ям потерпілих, однак свою вину

визнавав частково й у вчиненому не розкаювався. Справа з обвинувальним актом була направлена до суду. Одночасно в суд надійшло клопотання від автотранспортного підприємства, де Л. працював водієм, з проханням передати його на поруки колективу. Під час судового розгляду Л. зберіг позицію, яку він займав на досудовому слідстві, — вину свою визнавав частково й у вчиненому не розкаювався.

Чи може Л. бути звільнений від кримінальної відповідальності? Якщо таке звільнення можливе, який з передбачених у КК його різновидів має бути застосований до Л.?

Варіант: Після надходження клопотання від автотранспортного підприємства Л. змінив позицію — в суді він свою вину визнав повністю та заявив, що щиро розкаюється у вчиненому.

Задача № 9

А. за крадіжку був засуджений на чотири роки позбавлення волі. Через один рік і два місяці після початку відбукання покарання А. втік і був затриманий тільки через 15 років.

Чи підлягає А. звільненню від кримінальної відповідальності?

Задача № 10

Протягом тривалого часу М. злісно ухилявся від сплати аліментів на утримання дитини. У березні 2016 р. дитина померла, а у травні 2020 р. у відношенні М. було відкрито кримінальне провадження за ч. 1 ст. 164 КК.

Чи існують підстави для звільнення М. від кримінальної відповідальності?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022)
3. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова

Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12 // Вісник Верховного Суду України. — 2006. — № 2 (66). — С. 13–16.

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Алерта, 2020. — 360 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Яценко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Володіна [та ін.]. — Х. : Право, 2015. — 528 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — 11-те вид., перероб. та доп. — Київ : Дакор, 2019. — 1384 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 20 січ. 2016 р. / О. М. Литвинов, П. Д. Біленчук, К. І. Беляков [та ін.]. — Київ : Центр учб. літ., 2016. — 536 с.

Додаткова література

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю. В. Баулін. — Київ : Атіка, 2004. — 296 с.
2. Боровик А. Спеціальне звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні злочини / А. Боровик // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2015. — № 3. — С. 51–57.
3. Возьянов Д. К. Примирення винного з потерпілим в інституті звільнення від кримінальної відповідальності: проблеми теорії / Д. К. Возьянов // Держава і право. — 2013. — № 62. — С. 310–316.
4. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : монографія / О. О. Житний. — Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. — 152 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.г
6. Леоненко І. В. Процесуальний порядок звільнення від кримінальної відповідальності на підставах, передбачених Особливою частиною Кримінального кодексу України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / І. В. Леоненко. — К., 2014. — 20 с.

7. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України : монографія / Ю. В. Луценко. — Харків : Право, 2015. — 197 с.
8. Луценко Ю. В. Умови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом / Ю. В. Луценко // Наше право. — 2016. — № 1. — С. 99–106.
9. Панишев С. О. Деякі правові аспекти застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності до юридичних осіб / С. О. Панишев // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — 2013. — № 3. — С. 107–114.
10. Сахнюк С. В. Юридична природа звільнення від кримінальної відповідальності / С. В. Сахнюк // Часопис Київського університету права. — 2015. — № 4. — С. 279–284.
11. Скибицкий В. В. Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания : монография / Скибицкий В. В. — Киев, 1987. — 184 с.
12. Хряпінський П. В. Спеціальне звільнення від відповідальності у кримінальному праві та законодавстві України : навч. посіб. / П. В. Хряпінський. — Запоріжжя : КСК ; Альянс, 2010. — 270 с.
13. Чугуников І. І. Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / І. І. Чугуников ; кер. роботи Ю. П. Аленін ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2001. — 23 с.

ТЕСТИ

1. Звільнення від кримінальної відповідальності — це:

- А) скасування кримінально-правової заборони, виключення діяння з кола кримінально протиправних, передбачених чинним Кримінальним кодексом України, за яким особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з відсутністю в її діях складу кримінального правопорушення;
- В) передбачена законом відмова держави від засудження особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, і від застосування до такої особи обмежень її прав і свобод, визначених Кримінальним кодексом України у вигляді покарання;
- С) вид державного примусу, що виражається насамперед в осуді особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та його діяння об-

винувальним вироком суду, а також у покладанні на винного додаткових позбавлень і обмежень;

- Д) передбачені чинним кримінальним законодавством правомірні, зовнішньо подібні до кримінальних правопорушень, діяння людини, які не є кримінально протиправними внаслідок своєї суспільної корисності або прийнятності, що виключає кримінальну відповідальність особи, яка їх вчинила, за заподіяну шкоду.

2. Залежно від того, правом чи обов'язком суду є звільнення особи від кримінальної відповідальності, виділяють такі види звільнення від кримінальної відповідальності:

- А) дійове каяття, примирення винного з потерпілим, передача особи на поруки, зміна обставини, закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;
- В) загальне та спеціальне;
- С) імперативне і дискреційне;
- Д) безумовне та умовне.

3. До безумовного виду звільнення від кримінальної відповідальності не відноситься:

- А) дійове каяття;
- В) закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності;
- С) звільнення від кримінальної відповідальності з передачею особи на поруки колективу підприємства, установи або організації;
- Д) примирення винного з потерпілим.

4. Щире каяття, як одна з необхідних умов звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, полягає в:

- А) діях винної особи, спрямованих на те, щоб надати допомогу правозастосовним органам у встановленні істини у провадженні, з'ясуванні тих фактичних обставин, які мають істотне значення для розкриття кримінального правопорушення;
- В) угоді винного і потерпілого, результатом якої є прощення потерпілим винного, який заподіяв йому шкоду, при цьому участь у такій угоді потерпілого має бути добровільною, а не вимушеною, а відшкодування завданих збитків (усунення заподіяної шкоди) може бути і неповним, але у будь-якому разі воно має бути достатнім;

- С) діях, які фактично усувають негативні наслідки вчиненого кримінального правопорушення, враховуючи те, що відшкодування збитку або усунення шкоди має бути добровільним і не має обмовлятися якимись умовами, у той же час дії по відшкодуванню збитку або усуненню заподіяної шкоди можуть бути здійснені не тільки винним, але й іншими особами (наприклад, батьками, родичами й ін.);
- Д) тому, що особа визнає свою винуватість за всіма пунктами висунутого проти неї обвинувачення, дає правдиві свідчення, щиро шкодує про вчинене, негативно оцінює кримінальне правопорушення, співчуває потерпілому, демонструє готовність понести покарання.

5. Обов'язковою умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки є:

- А) примирення з потерпілим;
В) активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення;
С) втрата особою суспільної небезпечності;
Д) виправдання довіри колективу.

6. Особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею особливо тяжкого злочину і до дня набрання вироком законної сили минув такий строк:

- А) три роки;
В) п'ятнадцять років;
С) десять років;
Д) п'ять років.

7. Давність не застосовується у разі вчинення:

- А) злочинів проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 436–436², 443–447 Особливої частини Кримінального кодексу України;
В) корупційних кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем;
С) злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109–114² Особливої частини Кримінального кодексу України;
Д) кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи, а також статевої свободи та статевої недоторканності особи, пе-

редбачених статтями 151²–156¹, 301¹–303 Кримінального кодексу України, стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи.

Контрольні запитання

1. У чому полягає суть звільнення від кримінальної відповідальності? Який порядок такого звільнення?
2. Як кваліфікуються передбачені КК випадки звільнення від кримінальної відповідальності?
3. Наявність яких чинників потрібна для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям?
4. За яких умов можливе застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим? У чому суть правової підстави такого звільнення?
5. Якими є умови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки? Що означає умовний характер цього різновиду звільнення? Які сприятливі і несприятливі наслідки передачі особи на поруки?
6. Якими чинниками зумовлюється можливість застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки?
7. У чому полягає давність притягнення до кримінальної відповідальності? Яке значення має цей кримінально-правовий інститут? Як обчислюється давність?

**Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)**

1. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності у праві України та інших європейських держав: порівняльний аспект.
2. Звільнення від кримінальної відповідальності: співвідношення з видами злочинів.
3. Кримінально-правові та процесуальні елементи звільнення від кримінальної відповідальності.
4. Проблеми систематизації окремих різновидів звільнення від кримінальної відповідальності у кримінально-правовій доктрині.
5. Проблеми визначення загальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності в науці кримінального права.

6. Загальна характеристика спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених у нормах Особливої частини КК.
7. Дійове каяття як підстава звільнення від кримінальної відповідальності й обставина, що пом'якшує покарання.
8. Перспективи вдосконалення законодавства щодо звільнення від кримінальної відповідальності.

Тема 14

ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ, МЕТА ТА ВИДИ ПОКАРАННЯ

1. Поняття та ознаки покарання.
2. Загальна характеристика мети покарання.
3. Поняття системи покарання та принципи її побудови
4. Класифікації покарання за чинним законодавством та в науці кримінального права.
5. Поняття та зміст штрафу.
6. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
7. Підстави та порядок призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
8. Підстави та порядок призначення громадських робіт.
9. Підстави та порядок призначення виправних робіт.
10. Підстави та порядок призначення службових обмежень для військово-службовців.
11. Підстави та порядок призначення конфіскації майна.
12. Підстави та порядок призначення арешту.
13. Підстави та порядок призначення обмеження волі.
14. Підстави та порядок призначення тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
15. Підстави та порядок призначення позбавлення волі на певний строк.
16. Підстави та порядок призначення довічного позбавлення волі.

Задача № 1

Заступника начальника райвідділу внутрішніх справ П. засуджено за перевищення влади, що супроводжувалось насильством, за ч. 2 ст. 365 КК до позбавлення волі на строк 5 років. Крім того, суд позбавив П. спеціального звання «майор поліції», а також вніс подання про позбавлення його державних нагород.

Яка юридична природа позбавлення спеціального звання і державних нагород? Чи можна вважати, що суд правильно призначив П. додаткове покарання?

Варіант: П. засуджено за заподіяння умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження колишній дружині за ч. 2 ст. 122 КК.

Задача № 2

К., що працював заступником декана одного з факультетів медичного інституту, визнано винним в одержанні неправомірної вигоди, вчиненому повторно. За ч. 3 ст. 368 КК його засуджено до позбавлення волі на строк 6 років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виховними функціями, на строк 3 роки. Одночасно за вироком суду його позбавлено звання капітана медичної служби запасу, вченого звання доцента та наукового ступеня кандидата медичних наук.

Дайте оцінку вироку суду щодо позбавлення К. військового звання, вченого звання та наукового ступеня.

Задача № 3

Вироком суду від 25 листопада 2019 р. К. засуджено за ч. 3 ст. 185 КК на 3 роки позбавлення волі. На підставі ст. 75 КК його звільнено від відбування покарання з випробуванням із іспитовим строком на 2 роки і відповідно до ст. 77 КК йому призначено додаткове покарання у виді штрафу в розмірі 510 грн.

Чи правильно призначений штраф як додаткове покарання?

Задача № 4

К. була засуджена за крадіжку без обтяжуючих обставин до виправних робіт на строк 1 рік 6 місяців з відрахуванням в дохід держави 20 % заробітку. Через 2 місяці після початку відбування цього покарання вона самовільно залишила місце роботи, виїхала за межі України і повернулась назад через півроку.

Як має бути вирішене питання про відповідальність К.?

Задача № 5

Інваліда 3-ї групи Д. було засуджено за ч. 1 ст. 122 КК до виправних робіт на строк 1 рік 6 місяців. В апеляції він просив замінити виправні роботи на штраф, посилаючись на інвалідність. Потерпіла Г. у запереченні на апеляцію просила залишити вирок без змін, зазначивши, що Д. фактично працює і його інвалідність не може перешкодити відбуванню покарання даного виду.

Як має бути вирішена справа?

Варіант: Д. став інвалідом 2-ї групи через місяць після постановлення вироку.

Задача № 6

Ф. засуджена за ч. 1 ст. 140 КК до обмеження волі на строк 2 роки з позбавленням права займатись медичною практикою на строк 3 роки. У своїй апеляції адвокат засудженої просив виключити з вироку покарання у виді позбавлення права займатись певною діяльністю (медичною практикою), оскільки поряд із обмеженням волі воно передбачене в санкції ч. 1 ст. 140 КК як альтернативне основне покарання і суд не мав права призначати за одне кримінальне правопорушення обидва покарання одночасно.

Чи підлягає задоволенню апеляційна скарга?

Задача № 7

Б., керуючи власним автомобілем, перевищив дозволену швидкість і вчинив наїзд на пішохода. Внаслідок наїзду пішохід отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження. За ч. 1 ст. 286 КК Б. засуджено до арешту на строк 6 місяців. В апеляції Б. просив врахувати його особу і призначити замість арешту виправні роботи, оскільки, хоча йому виповнилось 62 роки, він продовжує працювати слюсарем, позитивно характеризується за місцем роботи і за місцем проживання.

Яке рішення має прийняти апеляційний суд?

Задача № 8

За привласнення чужого майна в особливо великих розмірах Г. у 2012 році було засуджено до позбавлення волі на строк 8 років з конфіскацією всього майна, яке є його власністю. Серед майна був жилий будинок у сільській місцевості, в якому Г. та його сім'я постійно проживали.

Чи підлягає конфіскації такий будинок?

Варіант: Чи підлягає конфіскації такий будинок, у разі вчинення кримінального правопорушення у 2018 році?

Задача № 9

С., керуючи власним автомобілем, на ґрунті особистих неприязних стосунків умисно збив та переїхав К., який від одержаних ушкоджень помер на місці події. За ч. 1 ст. 115 КК С. було засуджено до позбавлення волі на строк 10 років. У вироку суду також зазначено, що автомобіль як знаряддя кримінального правопорушення підлягає конфіскації. Вважаючи вирок суду неправильним,

С. подав апеляцію, в якій просив змінити вирок, виключивши з нього припис щодо конфіскації автомобіля, оскільки за умисне вбивство без обтяжуючих обставин конфіскація майна законом не передбачена.

Чи підлягає апеляція задоволенню?

Задача № 10

Після святкування свого дня народження К., якому в цей день виповнилось 18 років, взяв участь у груповій хуліганській бійці. Під час бійки К. завдав двох ударів ножом у груди Ф. і одного удару в живіт Ш. Ф. помер у лікарні наступного дня, а Ш. — через п'ять днів. К. пред'явлено обвинувачення за пунктами 1 і 7 ч. 2 ст. 115 КК.

Чи може суд у разі визнання К. винним за пред'явленням обвинуваченням призначити йому покарання у виді довічного позбавлення волі?

Задача № 11

Вироком суду від 1 лютого 2019 р. Д. засуджено за ч. 1 ст. 190 КК 2001 р. на 1 рік обмеження волі. Як видно з матеріалів справи, Д. має дочку А., 27 вересня 2014 року народження.

Чи правильно суд призначив покарання Д.?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).

Основна література

1. Актуальні проблеми кримінального права : навч. посіб. / В. М. Попович, П. А. Трачук, А. В. Андрушко, С. В. Логін. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 256 с.
2. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посіб. / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. — К. : Баїте, 2014. — 944 с.

3. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2020. — 656 с.

Додаткова література

1. Актуальні проблеми кримінального права : навч. посіб. / за ред. В. М. Поповича. — Київ : Юрінком Інтер, 2009. — 256 с.
2. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.) : навч. посіб. / І. Й. Бойко. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013.
3. Галабала М. В. Кримінально-правова наука незалежної України. Проблеми Загальної частини / М. В. Галабала. — Київ, 2013.
4. Гончар Т. О. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посіб. / Т. О. Гончар, Є. Л. Стрельцов, О. А. Чуваков. — Харків : Одіссей, 2013. — 264 с.
5. Дмитрук М. М. Кримінальний проступок: правова природа та ознаки : монографія / М. М. Дмитрук. — Одеса : Юридична література, 2014. — 221 с.
6. Інститут покарання в кримінальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Донецьк : Ноулідж (Донецьке відділення), 2013.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 4-те вид., перероб. і доп. — Харків : Право, 2010. — 456 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
9. Наукове та законодавче забезпечення реалізації концепції кримінальних проступків : монографія / відп. ред. С. В. Ківалов, В. О. Туляков. — О. : Юрид. література, 2014.
10. Пироженко О. С. Покарання, що обмежують майнові права засуджених, за кримінальним правом України / О. С. Пироженко. — Харків : НікаНова, 2012. — 294 с.

11. Полянський Є. Ю. Теорія і практика призначення покарання в кримінально-правовій доктрині та законодавстві США : монографія / Є. Ю. Полянський. — Одеса 2011. — 171 с.
12. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины / Ю. А. Пономаренко. — Харьков : Финн, 2009. — 344 с.

ТЕСТИ

1. Кара, як властивість будь-якого кримінального покарання, знаходить своє вираження у:

- A) засудженні, негативній оцінці з боку держави як вчиненого кримінального правопорушення, так і самої особи винного;
- B) певному правовому статусі засудженого, пов'язаному з різного роду правообмеженнями та іншими несприятливими наслідками, протягом певного, визначеного в законі строку;
- C) передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, що визначається видом і строком покарання, наявністю фізичних, майнових і моральних позбавлень і обмежень;
- D) тому, що покарання може бути застосовано лише за вироком суду від імені держави, що надає йому публічного характеру.

2. Мета спеціального запобігання полягає у:

- A) тому, щоб шляхом активного примусового впливу на свідомість засудженого внести корективи в його соціально-психологічні властивості, нейтралізувати негативні, криміногенні настанови, змусити додержуватися положень кримінального закону;
- B) такому впливі покарання на засудженого, що позбавляє його можливості знову вчиняти кримінальні правопорушення;
- C) фізичних і моральних позбавленнях і обмеженнях, що зобов'язаний перетерпіти засуджений як відплату за вчинене кримінальне правопорушення;
- D) такому впливі покарання, що забезпечує попередження вчинення кримінального правопорушення з боку інших осіб.

3. До покарань, які можуть призначатися і як основні, і як додаткові, належать:

- A) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна;

- B) службові обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;
- C) штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- D) громадські роботи, виправні роботи.

4. У залежності від того, на обмеження якого суб'єктивного права засудженого вони направлені, покарання можна розділити на:

- A) основні покарання, додаткові покарання, покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові;
- B) покарання, які можуть бути призначені тільки у випадках, передбачених у санкції статті, покарання, яке може бути призначене як у випадках, коли воно передбачене у санкції, так і на підставі статті Загальної частини, покарання, яке не передбачається у санкціях статей Особливої частини і призначається виключно на підставі статті Загальної частини;
- C) покарання, пов'язані з позбавленням волі, майнові покарання, покарання, направлені на обмеження права на працю, комплексні покарання;
- D) строкові і безстрокові покарання.

5. Покарання у виді арешту полягає в:

- A) ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу;
- B) триманні засудженого в умовах ізоляції на строк від одного до шести місяців;
- C) триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці;
- D) триманні в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців на строк від шести місяців до двох років.

6. Довічне позбавлення волі не застосовується зокрема до:

- A) неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до осіб з інвалідністю першої і другої груп;
- B) осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок та до жінок, які мають дітей віком до семи років;

- С) осіб, визнаних особами з інвалідністю першої або другої групи, вагітних жінок, осіб, які досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців строкової служби;
- Д) осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

7. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від:

- А) двох до п'яти років;
- В) шести місяців до двох років;
- С) одного до п'яти років;
- Д) одного до трьох років.

Контрольні запитання

1. Яким є законодавче визначення покарання та якими ознаками характеризується цей особливий захід державного примусу?
2. Що таке мета покарання? Яка мета покарання закріплена у КК?
3. У чому полягає система покарань, які її ознаки та значення?
4. Що означають загальні і спеціальні покарання? Чим характеризуються покарання строкові, безстрокові та разові?
5. У чому полягає суть основних, додаткових покарань і таких, що можуть застосовуватися як основні і як додаткові? Які покарання належать до кожної з цих груп? З якими правообмеженнями пов'язане застосування кожного покарання?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

1. Покарання як особлива форма державно-правового впливу, його роль у протидії злочинності.
2. Спірні питання щодо мети покарання в теорії кримінального права.
3. Проблеми ієрархії цілей покарання при застосуванні окремих видів покарань.
4. Інститут покарання у праві країн світу.
5. Історія і соціальна зумовленість системи покарань.
6. Система покарань у вітчизняному кримінальному законодавстві: поняття, значення, тенденції розвитку.

7. Система покарань за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аспект. 9 Теоретичні проблеми класифікації покарань у кримінальному праві.
8. Покарання майнового характеру: загальна характеристика і проблеми застосування.
9. Теорія і практика застосування в Україні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
10. Покарання, альтернативні позбавленню волі: світовий досвід і перспективи його використання в Україні.
11. Соціально-правові проблеми застосування позбавлення волі.
12. Співвідношення смертної кари й довічного позбавлення волі.
13. Додаткові види покарань: кримінально-правовий і кримінально-виконавчий аспекти.

Тема 15

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

1. Загальні засади призначення покарання.
2. Обставини, що пом'якшують покарання.
3. Обставини, що обтяжують покарання.
4. Обставини, що характеризують тяжкість вчиненого кримінального правопорушення та особу правопорушника.
5. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
6. Призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом.
7. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
8. Призначення покарання за сукупністю вироків.
9. Правила складання покарань та зарахування строків попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарання.

Задача № 1

С., перевозячи будівельні матеріали на автомобілі «КамАЗ», рухався зі швидкістю, що перевищувала дозволену, посередині дороги. Це призвело до зіткнення з зустрічним автомобілем «BMW», водій якого М. та його п'ятирічний син одержали тяжкі ушкодження, від яких того ж дня померли в лікарні.

За ч. 3 ст. 286 КК С. було засуджено до позбавлення волі на строк 10 років. Призначаючи це покарання, суд визнав такими, що обтяжують покарання, обставини: а) злочином заподіяно тяжкі наслідки; б) його вчинено щодо малолітнього.

В апеляції адвокат засудженого вказав: при призначенні покарання суд не врахував те, що: а) потерпілий М. також значно перевищив дозволену швидкість; б) С. раніше судимим не був, за місцем роботи і проживання характеризується позитивно, порушення правил безпеки дорожнього руху допустив уперше, брав участь у наданні допомоги потерпілим. Крім того, на думку адвоката, суд не повинен був враховувати вказані ним обставини як такі, що обтяжують покарання.

Дайте оцінку вироку суду і доводам апеляції.

Задача № 2

К. засуджений за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України.

Чи має право суд при призначенні покарання визнати обтяжуючою обставиною вчинення К. злочину відносно жінки, яка свідомо для нього знаходиться в стані вагітності?

Задача № 3

М., споживши наркотичну речовину, керував особистим автомобілем «Nissan» в стані сп'яніння і вчинив при цьому порушення правил дорожнього руху, що призвело до спричинення пішоходові С. тяжкої шкоди здоров'ю.

Чи має право суд при призначенні покарання М. визнати стан наркотичного сп'яніння обставиною, що обтяжує покарання?

Задача № 4

К. викрадав з квартир підприємців цінне майно, нажите, як йому здавалося, злочинним шляхом, яке він потім реалізовував на речовому ринку, а отримані гроші поштовим переказом відправляв до дитячих будинків і шкіл-інтернатів.

Чи є в даній ситуації пом'якшуючі вину К. обставини?

Задача № 5

Вироком суду В. В., раніше неодноразово судимого, засуджено за ч. 1 ст. 115 КК на 7 років позбавлення волі. В. В. визнано винним у тому, що він у стані сп'яніння, перебуваючи в домоволодінні та розпиваючи спиртні напої з В., посварився з останнім та умисно позбавив життя, наніс йому два удари стільцем у життєво важливий орган — голову В., заподіявши тяжкі тілесні ушкодження, в результаті яких настала смерть потерпілого.

Призначаючи покарання засудженому, суд зазначив в якості обставини, що пом'якшує покарання, явку з повинною В. В. Водночас суд зазначив, що В. В. характеризується негативно як особа, що підтримує відносини з особами, схильними до вживання спиртних напоїв та вчинення правопорушень, раніше неодноразово судимий, вчинив злочин у нетверезому стані.

Чи обґрунтовано призначив суд покарання В. В.?

Задача № 6

Вироком суду М. засуджено за ч. 2 ст. 121 КК на 8 років позбавлення волі за те, що він, будучи у стані алкогольного сп'яніння, за місцем свого проживання на ґрунті неприязних стосунків, що раптово ви-

никли, умисно завдав своїй матері Б. три удари руками по голові та численні удари ногами в груди, спричинивши їй тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть потерпілої.

При призначенні покарання засудженому суд врахував в якості обставини, що обтяжує покарання, настання тяжких наслідків у вигляді смерті потерпілої.

Чи обґрунтоване врахування судом цієї обтяжуючої обставини?

Задача № 7

Б. здійснив закінчений замах на крадіжку в особливо великих розмірах, вчинену з проникненням у житло за попередньою змовою групою осіб. За ч. 2 ст. 15 і ч. 5 ст. 185 КК його засуджено до позбавлення волі на строк 7 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Призначаючи таке покарання, суд зазначив у вироку, що він враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, його стадію, щире каяття Б., а також його особу — Б. вчинив злочин вперше, позитивно характеризується за місцем проживання.

На вирок суду прокурор подав апеляцію з проханням скасувати вирок у зв'язку з невідповідністю призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого. На думку прокурора, суд не врахував те, що Б. вчинив особливо тяжкий злочин, повністю здійснив злочинний намір щодо заволодіння майном, заподіяв майнову шкоду потерпілому у великих розмірах. Крім того, він вчинив злочин у складі групи за попередньою змовою, з проникненням у житло, був одним з двох його співвиконавців. За таких обставин йому не повинна була призначатись мінімальна міра покарання, передбачена санкцією ч. 5 ст. 185 КК.

Дайте оцінку вироку суду та доводам, викладеним у апеляції.

Задача № 8

В. замовив Г. умисне вбивство своєї дружини за 50 тис. гривень. Г. здійснив посягання на життя потерпілої, але злочин до кінця не довів — дружині було спричинено тяжке тілесне ушкодження. За ч. 3 ст. 15, п.п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК Г. засуджено до позбавлення волі на строк 12 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. За ч. 4 ст. 27, ч. 3 ст. 15, п.п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК В. засуджено до позбавлення волі на строк 10 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю.

На вирок суду в частині призначення покарання В. прокурор подав апеляцію. В ній він зазначив, що суд не врахував ряд обставин

вчинення злочину, зокрема: злочин є особливо тяжким, він вчинений з корисливих мотивів, В. був його ініціатором (замовником). Як замовник В. виконав усі дії, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця, злочином завдані тяжкі наслідки, в діях В. мають місце дві обтяжуючі обставини, передбачені ч. 2 ст. 115 КК. За таких обставин, на думку прокурора, В. не могла бути призначена мінімальна міра покарання, передбачена ч. 2 ст. 115 КК.

Наскільки обґрунтованими є доводи прокурора?

Задача № 9

Протягом двох днів, перебуваючи в стані сп'яніння, П. вчинив злочини, передбачені ч. 3 ст. 296 КК та ч. 4 ст. 296 КК, щодо своєї дружини та її родичів (усього по справі п'ять потерпілих, серед них одна малолітня дитина). Призначаючи покарання за ці злочини, суд врахував такі обставини, як сумлінне ставлення П. до праці, наявність на утриманні тяжко хворої дитини, а також поведінку його дружини, яка, на думку суду, сприяла виникненню ненормальних відносин у сім'ї. Розцінивши вказані обставини як виняткові та врахувавши особу П., суд призначив йому більш м'яке покарання, ніж передбачено законом: за ч. 3 ст. 296 КК — 1 рік 6 місяців виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20 %; за ч. 4 ст. 296 КК — 2 роки виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20 %. Остаточне покарання за сукупністю злочинів: 2 роки виправних робіт з відрахуванням із заробітку засудженого 20 %.

Дайте оцінку вироку суду.

Варіант: З урахуванням наведених у вироку обставин П. був засуджений за ч. 3 ст. 296 КК до 1 року 6 місяців позбавлення волі, за ч. 4 ст. 296 КК — до 2 років 6 місяців позбавлення волі, а за сукупністю злочинів — до 3 років позбавлення волі.

Задача № 10

Ш. визнано винним у тому, що він, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, учинив розбійний напад на Є. із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я потерпілого, і заволодів його майном на суму 415 грн. Судовим слідством встановлено, що Ш. визнав себе винним, має на утриманні неповнолітню дитину, позитивно характеризується за місцем роботи та проживання, відшкодував заподіяну Є. шкоду, попередня судимість на підставі ст. 89 КК погашена.

Вироком суду Ш. був засуджений за ч. 1 ст. 187 КК на 3 роки позбавлення волі. Прокурор порушив питання про скасування вироку суду на підставі того, що суд обрав Ш. міру покарання, порушивши вимоги закону, — недостатньо врахував ступінь суспільної небезпечності вчиненого ним кримінального правопорушення, даних про його особу й те, що він вже був засуджений за вчинення аналогічного кримінального правопорушення.

Чи обґрунтовані доводи прокурора?

Задача № 11

Л. визнана винною у викраденні та збуті наркотичних засобів у великих розмірах. За ч. 2 ст. 308 КК її засуджено до 5 років позбавлення волі, за ч. 2 ст. 307 КК — до 6 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є її власністю.

В яких межах може бути визначене остаточне покарання Л.?

Варіант: За ч. 2 ст. 308 КК Л. засуджено до 8 років позбавлення волі, за ч. 2 ст. 307 КК — до 8 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є її власністю.

Задача № 12

Працівник поліції Ш. під час сварки з дружиною заподіяв їй умисне тяжке тілесне ушкодження, а сусідці О., яка намагалась сховати дружину в своїй квартирі, — умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я. За ч. 1 ст. 121 КК його засуджено до 5 років 6 місяців позбавлення волі, за ч. 2 ст. 125 КК — до 2 років обмеження волі. Остаточне покарання: позбавлення волі на строк 7 років з позбавленням Ш. спеціального звання — капітан міліції.

Дайте оцінку вироку суду.

Задача № 13

Г. визнано винним у вчиненні трьох кримінальних правопорушень і засуджено: за ч. 1 ст. 185 КК — до штрафу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за ч. 2 ст. 186 — до 5 років позбавлення волі; за ч. 2 ст. 187 КК — до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю.

Який порядок призначення остаточного покарання за сукупністю трьох і більше кримінальних правопорушень? В яких межах може бути призначене остаточне покарання Г.?

Задача № 14

М. було засуджено за ч. 2 ст. 187 КК до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Відбуваючи покарання, він через 3 роки заподіяв іншому засудженому С. умисне тяжке тілесне ушкодження способом, що мав характер особливого мучення. За ч. 2 ст. 121 КК його засуджено до 10 років позбавлення волі. До цього покарання суд повністю приєднав невідбуту частину покарання за попереднім вироком і визначив остаточне покарання — 17 років позбавлення волі.

Чи правильно суд призначив М. остаточне покарання?

Варіант: Попереднім вироком М. був засуджений до 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, що є його власністю, за ч. 3 ст. 187 КК.

Задача № 15

Неодноразово судимий М. за ч. 4 ст. 296 КК був засуджений до 7 років позбавлення волі. Після оголошення вироку він, не погодившись з обраною мірою покарання, висловив погрозу вбивством судді і прокуророві. За скоєння цих злочинів М. був засуджений: за ч. 1 ст. 377 КК — до 3 років позбавлення волі, за ч. 1 ст. 345 КК — до 3 років позбавлення волі.

Як слід призначити М. остаточне покарання? Яке максимальне покарання може бути йому призначено?

Рекомендована література

Нормативна-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Про Положення про порядок здійснення помилювання : Указ Президента України від 21.04.2015 № 223/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/223/2015>

4. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 01.10.1996 № 392/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>
6. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості : Постанова Пленуму Верховного суду України від 26 грудня 2003 р. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03#Text>

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Зінченко І. О. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини у питаннях і відповідях : наук.-практ. посіб. / І. О. Зінченко. — К. : Атіка, 2013. — 240 с.
3. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. — Харків, 2016. — 328 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : НікаНова, 2015. — 400 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. — Харків : Право, 2015. — 528 с.
6. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник. — Харків : Право, 2015. — 680 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина. Альбом схем : навч. посіб. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 212 с.
8. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 576 с.
9. Кримінальне право. Особлива частина : підручник. — Київ : Дакор, 2015. — 786 с.
10. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посіб. для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримін. право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

Додаткова література

1. Андреев А. В. Законотворчі та правозастосовні проблеми звільнення від покарання з випробуванням / А. В. Андреев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 4. — С. 236–245.
2. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву // Бажанов М. И. Избранные труды / сост. В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитонова, Е. В. Шевченко ; отв. ред. В. Я. Таций. — Харьков : Право, 2012. — 1244 с.
3. Богатирьев І. Г. Місце та роль звільнення від відбування покарання з випробуванням у системі видів звільнення від покарання, передбачених КК України / І. Г. Богатирьев // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. — 2010. — № 1. — С. 152–158.
4. Брящей Р. І. Звільнення від покарання як форма кримінально-правового реагування на вчинення злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Р. І. Брящей. — Київ, 2016. — 20 с.
5. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування : монографія / О. П. Горох ; за наук. ред. А. А. Музики. — Київ : Дакор, 2019. — 676 с.
6. Горох О. Проблеми судової практики звільнення від покарання за тяжкою хворобою / О. Горох // Вісник прокуратури. — 2015. — № 12. — С. 106–115.
7. Дудоров О. О. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: поняття, правова природа, значення / О. О. Дудоров // Вісник Запорізького національного університету. — 2011. — № 1. — С. 204–211.
8. Дудоров О. О. Спеціальні засади призначення покарання / О. О. Дудоров // Слово Національної школи суддів України. — 2012. — № 1 (1). — С. 121–135.
9. Дудоров О. О. Спеціальні засади призначення покарання (продовження) О. О. Дудоров // Слово Національної школи суддів України. — 2013. — № 1 (2). — С. 67–83.
10. Зінченко І. О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання : монографія / І. О. Зінченко, В. І. Тютюгін. — Харків : Фінн, 2008. — 336 с.
11. Копотун І. М. Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності / І. М. Копотун // Вісник Кримінологічної асоціації України. — Х.: ХНУВС, 2011. — С. 157–160.

12. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошниченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
13. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова, А. Х. Степанюка. — Київ : Дакор, 2015. — 632 с.
14. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні : монографія / А. С. Макаренко. — Одеса : Юридична література, 2013. — 264 с.
15. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування : монографія / Є. О. Письменський. — Луганськ : Віртуальна реальність, 2011. — 386 с.
16. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України / Є. О. Письменський. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. — 214 с.
17. Письменський Є. О. Звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності: кримінально-правовий аспект / Є. О. Письменський // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 1. — С. 81–92.
18. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Є. О. Письменський. — К., 2014. — 39 с.
19. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання : навч. посіб. / М. В. Романов. — Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. — 90 с.
20. Скибицкий В. В. Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания / В. В. Скибицкий. — Киев : Наук. думка, 1987. — 184 с.
21. Туляков В. О. Призначення покарання / В. О. Туляков, А. С. Макаренко // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2013. — № 1 (1). — С. 208–227.
22. Тютюгін В. І. Новітнє теоретико-прикладне дослідження інституту звільнення від покарання та його відбування / В. І. Тютюгін // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 2. — С. 311–318.

23. Харченко В. Сучасні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України / В. Харченко // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 5. — С. 91–92.
24. Ященко А. М. Звільнення від покарання та від його відбування «idem per idem» / А. М. Ященко // Наше право. Our law. — 2013. — № 1, ч. 1. — С. 110–115.

ТЕСТИ

1. Під «призначенням покарання» розуміється:

- A) правомірна загроза застосування за вчинення кримінального правопорушення покарання, встановленого у кримінально-правовій санкції;
- B) захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого;
- C) застосування кримінально-правової санкції, яке полягає в обранні конкретної міри покарання щодо особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення;
- D) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, повинна зазнати певних обмежень особистого або майнового характеру, що забезпечується примусовою силою держави.

2. До спеціальних правил призначення покарання не відноситься:

- A) призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання;
- B) зобов'язання врахування ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, даних про особу винного та обставин, які пом'якшують і обтяжують покарання;
- C) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом;
- D) призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.

3. При призначенні покарання обставиною, яка його пом'якшує, визнається вчинення кримінального правопорушення:

- A) неповнолітнім;
- B) з використанням малолітнього;

- С) щодо особи похилого віку;
- Д) особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння.

4. За вчинення замаху на кримінальне правопорушення:

- А) строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;
- В) загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині Кримінального кодексу України;
- С) строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України;
- Д) особа не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.

5. Система абсолютного складання призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень полягає в:

- А) обмеженні суми покарань певною межею;
- В) поглинанні й підвищенні покарання до певної межі;
- С) поглинанні, за яким більш суворе покарання, призначене за одне із кримінальних правопорушень, що входять у сукупність, поглинає менш суворе;
- Д) правилі: скільки кримінальних правопорушень, стільки й покарань, які підлягають повному складанню.

6. При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, у випадку, якщо хоча б одне із кримінальних правопорушень є особливо тяжким злочином:

- А) визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу України, яка передбачає більш суворе покарання;
- В) не може перевищувати п'ятнадцяти років;
- С) може бути більшим п'ятнадцяти років, але не може перевищувати двадцяти п'яти років;

- Д) визначається у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині Кримінального кодексу України.

7. При складанні покарань за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків одному дню позбавлення волі відповідає:

- А) два дні виправних робіт;
- В) чотири години арешту;
- С) вісім годин громадських робіт;
- Д) три дні обмеження волі.

Контрольні запитання

1. Коли здійснюється призначення покарання?
2. Що являють собою загальні засади призначення покарання? Які положення їх утворюють?
3. У чому полягає суть обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання, та яке кримінально-правове значення вони мають? Якими є особливості призначення покарання за наявності обставин, котрі пом'якшують покарання, передбачених пунктами 1, 2 ст. 66 КК, за відсутності обставин, що обтяжують покарання, і при визнанні підсудним своєї вини?
4. Які специфічні обставини має врахувати суд при призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення і за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті? Якими є законодавчі обмеження щодо строку і розміру покарання за готування до кримінального правопорушення та за замах на кримінальне правопорушення?
5. За яких підстав суд може призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом?
6. Якими є стадії призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень? В яких межах визначається остаточно покарання за сукупністю кримінальних правопорушень? Які правила призначення покарання за розірваної сукупності?
7. Коли має місце призначення покарання за сукупністю вироків? Якими є порядок і межі призначення покарання за сукупністю вироків?

1. Інститут призначення покарання у європейському кримінальному законодавстві.
2. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом країн світу.
3. Наука кримінального права про юридичну природу обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання.
4. Призначення покарання за сукупністю злочинів і сукупністю вироків: спільне та відмінне.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ. СУДИМОСТЬ ТА ЇЇ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

1. Поняття звільнення від покарання та його відбування.
2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: його правові наслідки та види:
 - а) звільнення від відбування покарання з випробуванням, передбачене ст. 75 КК;
 - б) звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
3. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
4. Звільнення від покарання за хворобою.
5. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
6. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акту про помилування.
7. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
8. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
9. Поняття та правові наслідки судимості.
10. Строки погашення судимості.
11. Порядок обчислення строків погашення судимості.
12. Зняття судимості.

Задача № 1

Ш. за зараження венеричною хворобою завідомо неповнолітньої був засуджений до 2 років позбавлення волі. Враховуючи те, що Ш. щиро розкаявся та позитивно характеризується за місцем роботи, суд прийняв рішення про звільнення його від відбування покарання з випробуванням протягом 3 років. Суд, призначивши покарання з випробуванням, поклав на Ш. обов'язок пройти курс лікування від венеричної хвороби. Протягом випробного строку Ш. систематично ухилявся від призначеного курсу лікування та 2 рази протягом місяця притягувався до адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство та порушення правил дорожнього руху.

Яке рішення повинен прийняти суд? Чи зміниться воно, якщо припустити, що порушення правил дорожнього руху, що вчинив Ш. на особистому автомобілі, призвело до загибелі людини за необережністю?

Задача № 2

Г., припиняючи спробу К. і М. незаконно заволодіти його автомобілем, пострілами з мисливської рушниці заподіяв обом тяжкі тілесні ушкодження. Було відкрито кримінальне провадження за ст. 124 КК. На досудовому слідстві й під час судового розгляду Г. давав правдиві показання стосовно фактичної сторони вчиненого ним, але вини своєї не визнавав і у вчиненому не розкався. Заперечував він і проти звільнення від кримінальної відповідальності з будь-яких підстав, вважаючи, що діяв у межах необхідної оборони. Матеріалами справи встановлено, що Г. позитивно характеризується за місцем роботи та проживання, більше 15 років утримує хвору дружину, допомагає старим батькам.

Чи може Г. у випадку його засудження за ст. 124 КК бути звільнений від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК?

Задача № 3

Місцевим судом Х. засуджено за ч. 5 ст. 27, ч. 5 ст. 190 КК за пособництво в шахрайстві, вчиненому в особливо великих розмірах. Йому призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Розглянувши справу за апеляцією засудженого, апеляційний суд встановив, що Х. уперше вчинив кримінальне правопорушення, виконував у ньому як співучасник не основну роль, є інвалідом 2 групи, у вчиненому щиро розкався. Такі обставини, на думку апеляційного суду, свідчать про можливість виправлення засудженого без відбування покарання. На підставі цього апеляційний суд вирок місцевого суду змінив, застосувавши щодо Х. на підставі ст. 75 КК звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Дайте оцінку рішення апеляційного суду.

Задача № 4

Вироком суду від 1 вересня 2015 р. Г. було засуджено за ч. 1 ст. 309 КК на 1 рік позбавлення волі, за ч. 2 ст. 307 КК — на 5 років позбавлення волі з конфіскацією майна, що є його особистою власністю, і на підставі ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень остаточно визначено йому 5 років позбавлення волі з конфіскацією

зазначеного майна. Відповідно до ст. 75 КК засудженого звільнено від відбування основного покарання з випробуванням із іспитовим строком 3 роки та покладено на нього обов'язки, передбачені у ст. 76 КК, а також залишено покарання у вигляді конфіскації майна.

Чи правильно суд застосував додаткове покарання при звільненні від відбування основного покарання?

Задача № 5

Вироком суду від 10 березня 2018 р. Д. було засуджено за ч. 2 ст. 364 КК на 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 2 роки, за ч. 2 ст. 366 КК — на 2 роки позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 1 рік. На підставі ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень засудженій призначено остаточно покарання у виді 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади строком на 2 роки. Відповідно до ст. 75 КК її звільнено від відбування основного та додаткового покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки.

Чи правильно суд звільнив Д. від відбування додаткового покарання?

Задача № 6

П. була засуджена за ч. 2 ст. 119 КК до позбавлення волі на строк 7 років. Через 2 роки після початку відбування покарання вона завагітніла і через 6 місяців після цього була звільнена від відбування покарання на підставі ст. 83 КК. Народивши дитину, П. разом з батьками забезпечувала належні умови для її виховання, однак через рік дитина померла.

Яке рішення може прийняти суд щодо П. після смерті дитини? Якщо суд замінить невідбуту частину позбавлення волі обмеженням волі, чи може суд зарахувати у строк відбування обмеження волі час, протягом якого П. не відбувала покарання?

Варіант 1: Через рік після народження дитини П. передала її у дитячий будинок, у зв'язку з чим контролюючий орган вніс подання до суду про направлення П. для відбування покарання, призначеного за вироком.

Який строк позбавлення волі має відбувати П., якщо суд прийме відповідне рішення?

Варіант 2: Через рік після народження дитини П. вчинила розбещення неповнолітньої і була засуджена за ч. 1 ст. 156 КК до обмеження волі на строк 3 роки.

Яке максимальне покарання може бути призначене П. за сукупністю вироків?

Задача № 7

Ш. був засуджений за ч. 2 ст. 190 КК до обмеження волі на строк 4 роки. Через рік після початку відбування покарання він захворів на тяжку хворобу, що перешкоджала подальшому відбуванню покарання. У зв'язку з цим суд звільнив Ш. від подальшого відбування покарання на підставі ч. 2 ст. 84 КК. Через 2 роки Ш. одужав.

Яке рішення має прийняти суд щодо Ш. після його одужання?

Варіант: Ш. був засуджений за ч. 2 ст. 190 КК до позбавлення волі на строк 2 роки, а одужав через 3 роки.

Задача № 8

К. за вбивство, вчинене з особливою жорстокістю з мотиву релігійної ненависті, засуджена до позбавлення волі строком на 15 років. Після проголошення вироку, але до вступу вироку в законну силу було встановлено, що К. вагітна.

Як має вирішуватися питання про виконання вироку щодо засудженої К.?

Задача № 9

Відмовивши в умовно-достроковому звільненні від відбування покарання Г., засудженому за ч. 2 ст. 121 КК за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, до позбавлення волі на строк 7 років, суд у постанові зазначив, що той вчинив умисний тяжкий злочин, а строк, який він відбув, не є достатнім для його виправлення. З матеріалів справи видно, що Г. відбув 4 роки 9 місяців, має позитивні характеристики, до роботи ставиться сумлінно, є членом секції внутрішнього порядку.

Чи правильно вирішив цю справу суд?

Задача № 10

Х. був засуджений за ч. 3 ст. 286 КК до основного покарання у виді позбавлення волі на строк 10 років. Перебуваючи у кримінально-виконавчій установі, він став на шлях виправлення, і через 5 років 2 місяці невідбута частина позбавлення волі була замінена йому обмеженням волі на строк 5 років.

Чи дотримані в цьому випадку правила заміни невідбутої частини покарання більш м'яким? Який строк обмеження волі має відбутися Х., щоб бути умовно-достроково звільнений і від цього покарання?

Варіант І: Відбувши 1 рік обмеження волі, Х. вчинив умисне вбивство і був засуджений за ч. 1 ст. 115 КК до позбавлення волі на строк 13 років 6 місяців.

Яке максимальне покарання може бути призначене Х. за сукупністю вироків?

Задача № 11

К. за незаконне заняття медичною практикою, що призвело з небережності до смерті людини, була засуджена до 3 років позбавлення волі. Через 1 рік 2 місяці вона звернулася до суду з проханням про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Чи може бути задоволене прохання К.? Які підстави і порядок передбачає кримінальний закон для умовно-дострокового звільнення від покарання? Чи можливо в даному випадку заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням?

Задача № 12.

Гр. Ю. засуджений 21.10.2014 року Приморським районним судом м. Одеси за ст. 186 ч. 2 КК України до 4 років позбавлення волі.

Засуджений гр. Ю. звернувся в суд із заявою про застосування до нього амністії відповідно до ст. 6 Закону України «Про амністію у 2014 році». 19 квітня 2014 року вступив в силу Закон України № 1185-VII від 08.04.2014 року «Про амністію у 2014 році».

Статтею 6 Закону України «Про амністію у 2014 році» передбачено скорочення на половину невідбутої частини покарання засудженими, що відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, та інші покарання, не пов'язані з позбавленням волі, які не підлягають звільненню від відбування покарання на підставі ст. ст. 1–5 цього Закону.

Стаття 11 Закону України «Про амністію у 2014 році» передбачає, що особам, яким скорочується невідбута частина покарання, визначення нового строку покарання обчислюється з дня набрання чинності цим Законом.

На день набрання чинності Закону України «Про застосування амністії в Україні» невідбута частина покарання засудженого ОСО_БА_1 становить 2 роки 9 місяці 5 днів, якщо скорочення на половину має становити 1 рік 4 місяці 20 днів.

Суд вирішив скоротити гр. Ю. наполовину невідбуту частину покарання 2 роки 9 місяці 5 днів, призначеного вироком Городоцького районного суду від 21.10.2014 року на підставі статті 6 Закону України «Про амністію у 2014 році».

Чи правильно суд застосував закон про амністію?

Задача № 13

Б., засудженому до 4 років позбавлення волі, у зв'язку з його виправленням невідбута частина покарання — 1,5 роки позбавлення роки — була заміненa більш м'яким покаранням — обмеженням волі на 1,5 роки.

Яка тривалість строку погашення судимості у даному випадку?

Задача № 14

Щодо П. було відкрито кримінальне провадження за ч. 5 ст. 27 і ч. 3 ст. 191 КК, і був обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою. Досудове розслідування і судовий розгляд тривали більше року, але пособництво з боку П. у привласненні чужого майна, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, так і не було доведено. В результаті суд засудив його за ч. 1 ст. 367 КК із застосуванням ч. 2 ст. 69 КК до штрафу в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на підставі ч. 5 ст. 72 КК повністю звільнив від відбування покарання.

Чи буде П. визнаватись таким, що має судимість, після набрання вироком законної сили?

Задача № 15

Г. був засуджений за ч. 3 ст. 368 КК до позбавлення волі на строк 10 років з позбавленням права обіймати певні посади на строк 3 роки та з конфіскацією всього майна, що є його власністю. Через 7 років 8 місяців він був умовно-достоково звільнений від відбування як основного, так і додаткового покарання. Через 4 роки після звільнення Г. звернувся до суду з клопотанням про зняття з нього судимості.

Чи може суд зняти з Г. судимість, якщо він довів своє виправлення?

Варіант: Г. був умовно-достоково звільнений лише від основного покарання.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 р. — URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_211
4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1994 р. № 20/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>
6. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 1 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text>
7. Про умовно-достоково звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>
8. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text>

Основна література

1. Гришук В. К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження : монографія / В. К. Гришук, О. Ф. Пасека. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. — 248 с.
2. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків : Константа, 2017. — 448 с.
3. Крижановський М. В. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : монографія / М. В. Крижановський. — Харків : Право, 2020. — 231 с.
4. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 328 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Яценко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020. — 428 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2020. — 71 с.
8. Куц В. М. Юридична особа як об'єкт застосування кримінально-правових заходів : монографія / В. М. Куц, В. С. Сотниченко. — Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2017. — 249 с.
9. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: історія, стан, тенденції / В. В. Лень. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2010. — 212 с.
10. Музика А. А. Примусові заходи медичного і виховного характеру / А. А. Музика. — Київ : НАВС України, 1997. — 127 с.
11. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування : навч. посіб. / Л. М. Палюх. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — 214 с.
12. Яценко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Палюх. — Харків : НікаНова, 2014. — 388 с.

Додаткова література

1. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування : монографія / О. П. Горох ; за наук. ред. А. А. Музики. — Київ : Дакор, 2019. — 676 с.
2. Кримінально-правові заходи в Україні : підручник / за ред. О. В. Козаченка. — Миколаїв : Іліон, 2015. — 216 с.
3. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. — 92 с.
4. Мирошніченко Н. М. Вікова осудність неповнолітніх у кримінально-правовій доктрині України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Н. М. Мирошніченко. — Одеса, 2013. — 228 с.
5. Мирошніченко Н. М. Деякі пропозиції вдосконалення законодавства щодо заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх / Н. М. Мирошніченко // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / ред. О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. — Миколаїв : Іліон, 2016.
6. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування : монографія / Є. О. Письменський. — Луганськ : Віртуальна реальність, 2011. — 386 с.
7. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України / Є. О. Письменський. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014. — 214 с.
8. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання : навч. посіб. / М. В. Романов. — Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. — 90 с.
9. Юношев О. В. Примусове лікування від наркоманії: за і проти (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) / О. В. Юношев. — Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2007.

ТЕСТИ

1. Звільнення від покарання та його відбування означає:

- А) відмову держави від засудження особи і від застосування до такої особи обмежень її прав і свобод у вигляді покарання;

- В) дострокове звільнення засудженого від подальшого відбування призначеного йому покарання за умови, що він своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення;
- С) притягнення винного до кримінальної відповідальності, призначення судом покарання, але усунення засудженого від фактичного відбування цього покарання;
- Д) бажаність менш суворих умов продовження виправного впливу на засудженого, який став на шлях виправлення, для закріплення досягнутих результатів.

2. До умовного звільнення від покарання належить:

- А) звільнення від покарання за хворобою;
- В) звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності;
- С) звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку;
- Д) звільнення від відбування покарання з випробуванням.

3. Испитовий строк при звільненні від відбування покарання з випробуванням встановлюється судом тривалістю від:

- А) шести місяців до двох років;
- В) одного до п'яти років;
- С) одного року до трьох років;
- Д) одного до шести місяців.

4. У разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за нетяжкий злочин особа звільняється від відбування покарання, якщо з дня набрання чинності обвинувальним вироком його не було виконано в такий строк:

- А) п'ятнадцять років;
- В) п'ять років;
- С) три роки;
- Д) десять років.

5. Помилування як спеціальний вид звільнення від покарання:

- А) здійснюється Президентом України;
- В) встановлюється Кримінальним процесуальним кодексом України;
- С) оголошується законом України;
- Д) застосовується виключно судом.

6. Особа визнається такою, що має судимість з дня:

- А) її затримання;
- В) відбуття основного і додаткового покарання;
- С) набрання законної сили обвинувальним вироком;
- Д) з'явлення засудженого для відбування покарання.

7. Особи, засуджені за вчинення кримінального проступку, визнаються такими, що не мають судимості:

- А) якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- В) якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- С) якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового кримінального правопорушення;
- Д) після відбуття покарання.

Контрольні запитання:

1. Що таке судимість? У чому полягає доцільність застосування цього інституту? Який характер мають несприятливі наслідки судимості?
2. У чому суть погашення судимості? Якими є умови застосування цієї форми припинення судимості?
3. Від чого залежать диференційовані строки погашення судимості? Від якого моменту їх починають обчислювати?
4. Що означає зняття судимості та які особливості другої форми припинення судимості?
5. Що означає звільнення від покарання та його відбування? Хто здійснює таке звільнення?
6. На які види поділяють передбачені законом випадки звільнення від покарання та його відбування? Якими є умови та підстави звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності?
7. Що таке звільнення від відбування покарання з випробуванням та якими чинниками зумовлюється можливість застосування цього різновиду звільнення? У чому полягають сприятливі та несприятливі наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням?

ванням? Яка специфіка звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років?

8. Що слід розуміти під давністю виконання обвинувального вироку?
9. У чому полягає суть умовно-дострокового звільнення від відбування покарання? Які умови, підстави та наслідки застосування цього інституту? За яких умов та підстав можлива заміна невідбутої частини покарання більш м'яким?
10. Якими є умови звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, котрі мають дітей віком до трьох років? У межах якого строку встановлюється це звільнення та які правові наслідки воно має?
11. На які різновиди поділяється звільнення від покарання за хворобою та чим вони характеризуються? Які наслідки має одужання осіб, звільнених від покарання або його відбування за хворобою?
12. Що таке амністія та якими є її види?
13. У чому суть помилування і чим воно відрізняється від амністії?

***Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)***

1. Судимість та її наслідки.
2. Погашення і зняття судимості за законодавством України.
3. Регламентація судимості в зарубіжному кримінальному законодавстві.
4. Інститут звільнення від покарання та його відбування у праві країн світу.
5. Співвідношення положень кримінального і кримінального процесуального законів, які регламентують звільнення від покарання та його відбування.
6. Питання систематизації окремих видів звільнення від покарання та його відбування.
7. Амністія і помилування як підстави звільнення від покарання.

Тема 17

ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

1. Поняття та підстави застосування примусових заходів медичного характеру.
2. Види примусових заходів медичного характеру.
3. Особливості продовження, зміни або припинення примусових заходів медичного характеру.
4. Поняття примусового лікування, його юридична природа та кримінально-правовий зміст.
5. Поняття та підстави застосування спеціальної конфіскації.
6. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
7. Поняття, правова природа, підстави застосування обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Задача № 1

За незакінчений замах на умисне вбивство Г. щодо М. було відкрито кримінальне провадження за ч. 3 ст. 15 і ч. 1 ст. 115 КК. Під час судового розгляду цієї справи в нього розвинувся реактивний психоз. Згідно з висновком стаціонарної судово-психіатричної експертизи М. потребував застосування примусових заходів медичного характеру. У зв'язку з цим суд звільнив його від кримінальної відповідальності й застосував до нього примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з посиленням наглядом.

Чи правильно суд вирішив справу М.?

Задача № 2

За умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження при перевищенні меж необхідної оборони щодо Т. було відкрито кримінальне провадження за ст. 124 КК. На стадії досудового розслідування судово-психіатрична експертиза встановила, що він страждає на шизофренію в параноїдальній формі, а тому щодо вчиненого ним суспільно небезпечного діяння є неосудним. У зв'язку з надмірною агресивністю й озлобленістю хворого комісія лікарів-психіатрів визнала, що відносно Т. необхідно застосувати примусовий захід медичного характеру у виді госпіталізації до психіатричного закладу з суворим наглядом.

Як має вирішити справу суд?

Задача № 3

А., знаходячись у будівлі слідчого ізолятора, познайомився з Б. і, представившись начальником даного закладу, під приводом звільнення з-під варті брата Б. отримав від потерпілого 250 гривень і сховався. Було встановлено, що аналогічним чином він поступив з К. і Г., отримавши від них 500 гривень. За висновком експертів-психіатрів А. психічно хворий і потребує лікування на психіатричному стаціонарі.

Чи є підстави для застосування до А. примусових заходів медичного характеру? Хто правомочний вирішувати питання про застосування примусових заходів медичного характеру? Якщо в даному випадку є підстави для застосування примусових заходів медичного характеру, то до психіатричного стаціонару якого типу необхідно помістити А.?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.10.2003 року № 7 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>

Основна література

1. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Р. В. Вереша. — Київ : Правова єдність, 2016. — 363 с.
2. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. — Харків, 2016. — 328 с.
3. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : НікаНова, 2015. — 400 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник. — Харків : Право, 2015. — 680 с.

5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2020.
6. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навч. посіб. — Київ : Правова єдність ; Алерта, 2015. — 576 с.
7. Кримінальне право. Особлива частина : підручник. — Київ : Дакор, 2015. — 786 с.
8. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. С. Макаренко ; кер. роботи В. О. Туляков ; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2012. — 20 с.
9. Шульга А. М. Кримінальне право України: основні питання та відповіді : посібник для підгот. до форм контролю з навч. дисципліни «Кримін. право України» / А. М. Шульга. — Харків : Майдан, 2014. — 276 с.

Додаткова література

1. Андреев А. В. Законотворчі та правозастосовні проблеми звільнення від покарання з випробуванням / А. В. Андреев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 4. — С. 236–245.
2. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву // Бажанов М. И. Избранные труды / сост. В. И. Тютюгин, А. А. Байда, Е. В. Харитонов, Е. В. Шевченко ; отв. ред. В. Я. Таций. — Харьков : Право, 2012. — 1244 с.
3. Берш А. Я. Примусові заходи медичного характеру за кримінальним законодавством України : монографія / А. Я. Берш. — Одеса : Юридична література, 2022. — 164 с.
4. Богатирьов І. Г. Місце та роль звільнення від відбування покарання з випробуванням у системі видів звільнення від покарання, передбачених КК України / І. Г. Богатирьов // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. — 2010. — № 1. — С. 152–158.
5. Брящей Р. І. Звільнення від покарання як форма кримінально-правового реагування на вчинення злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 Р. І. Брящей. — Київ, 2016. — 20 с.
6. Винник А. О. Спеціальна конфіскація у кримінальному праві : монографія / А. О. Винник. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. — 196 с.

7. Горох О. Проблеми судової практики звільнення від покарання за тяжкою хворобою / О. Горох // Вісник прокуратури. — 2015. — № 12. — С. 106–115.
8. Дудоров О. О. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання: поняття, правова природа, значення / О. О. Дудоров // Вісник Запорізького національного університету. — 2011. — № 1. — С. 204–211.
9. Дудоров О. О. Спеціальні засади призначення покарання / О. О. Дудоров // Слово Національної школи суддів України. — 2012. — № 1 (1). — С. 121–135.
10. Дудоров О. О. Спеціальні засади призначення покарання (продовження) / О. О. Дудоров // Слово Національної школи суддів України. — 2013. — № 1 (2). — С. 67–83.
11. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб : монографія / М. В. Крижановський, А. М. Ященко. — Харків : Право, 2020. — 264 с.
12. Копотун І. М. Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності / І. М. Копотун // Вісник Кримінологічної асоціації України. 2015. С. 157–160.
13. Кримінальне право України. Загальна частина. Закон. Злочин. Відповідальність : [навч. посіб. / В. О. Туляков, Н. А. Мирошніченко, Д. О. Балобанова] ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — Одеса : Юридична література, 2014. — 125 с.
14. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова, А. Х. Степанюка. — Київ : Дакор, 2015. — 632 с.
15. Кримінально-правові заходи в Україні : підручник / за ред. О. В. Козаченка. — Миколаїв : Іліон, 2015. — 216 с.
16. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні : монографія / А. С. Макаренко. — Одеса : Юридична література, 2013. — 264 с.
17. Письменський Є. О. Звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності: кримінально-правовий аспект / Є. О. Письменський // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 1. — С. 81–92.
18. Письменський Є. О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Є. О. Письменський. — К., 2014. — 39 с.

19. Полянський Є. Ю. Теорія і практика призначення покарання в кримінально-правовій доктрині та законодавстві США : монографія / Є. Ю. Полянський. — Одеса, 2011. — 171 с.
20. Романов М. В. Звільнення від відбування покарання : навч. посіб. / М. В. Романов. — Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. — 90 с.
21. Туляков В. О. Призначення покарання / В. О. Туляков, А. С. Макаренко // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2013. — № 1 (1). — С. 208–227.
22. Тютюгін В. І. Новітнє теоретико-прикладне дослідження інституту звільнення від покарання та його відбування / В. І. Тютюгін // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 2. — С. 311–318.
23. Харченко В. Сучасні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України / В. Харченко // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 5. — С. 91–92.
24. Ященко А. М. Звільнення від покарання та від його відбування «idem per idem» / А. М. Ященко // Наше право. Our law. — 2013. — № 1, ч. 1. — С. 110–115.

ТЕСТИ

1. До обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, не відноситься можливість покладення на засудженого судом такого обов'язку, як:

- А) заборона листування, телефонних переговорів з постраждалою особою, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
- В) проходження курсу лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;
- С) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо протиправні дії вчинено стосовно неї або у її присутності;
- Д) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де постраждала особа може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин.

2. Заходи, передбачені ч. 1 ст. 91¹ Загальної частини чинного Кримінального кодексу України («Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство»), застосовуються до особи:

- А) яка вчинила кримінальне правопорушення у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років;
- В) якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років;
- С) яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку;
- Д) яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 21-річного віку.

3. Цілями примусових заходів медичного характеру, відповідно до чинного кримінального законодавства України, визнаються:

- А) обов'язкове лікування, а також запобігання вчиненню особою суспільно небезпечних діянь;
- В) забезпечення інтересів особи, яке полягає в одержанні не тільки належного виховання, а й лікування, соціальної, психологічної допомоги, захисту від жорстокого поводження, насильства та експлуатації;
- С) не тільки кара, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами;
- Д) виправлення і ресоціалізація засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

4. Надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку може бути застосоване судом:

- А) щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги і лікування у примусовому порядку;
- В) щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на життя інших осіб, і за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства, але потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах посиленого нагляду;

- С) стосовно особи, яка страждає на психічні розлади і вчинила суспільно небезпечне діяння, якщо особа за станом свого психічного здоров'я не потребує госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги;
- Д) щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на життя інших осіб, а також щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння становить особливу небезпеку для суспільства і потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах суворого нагляду.

5. Примусове лікування може бути застосоване судом:

- А) замість покарання до осіб, що страждають психічними хворобами (розладами), які вчинили суспільно небезпечні діяння, передбачені кримінальним законом;
- В) одночасно з призначенням покарання до осіб, які вчинили в стані неосудності, обмеженої осудності, а також в стані осудності суспільно небезпечні діяння, але захворіли психічною хворобою до постанови вироку суду або під час відбування покарання;
- С) поряд з покаранням, з дотриманням прав і законних інтересів людини і громадянина, при знаходженні особи в спеціальних медичних установах, під примусовим амбулаторним спостереженням або лікуванням у психіатра;
- Д) незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

6. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні:

- А) до Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим грошей, майнових прав та іншого майна, яке належить засудженій особі на праві власності;
- В) у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи згідно з Кримінальним кодексом України;
- С) за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених Кримінальним кодексом України;
- Д) у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженої особи.

7. До юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі заходи кримінально-правового характеру:

- A) штраф, конфіскація майна, ліквідація;
- B) штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- C) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна;
- D) штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк.

Контрольні запитання

- 1. Що таке примусові заходи медичного характеру та до якої категорії осіб вони можуть бути застосовані? У чому полягає суть надання амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку, госпіталізації до психіатричного закладу зі звичайним, посиленням і суворим наглядом?
- 2. Якими є підстави і порядок продовження, зміни та припинення застосування примусових заходів медичного характеру?
- 3. Що означає примусове лікування і в яких місцях воно здійснюється?
- 4. У чому полягає суть спеціальної конфіскації та чим вона відрізняється від конфіскації майна як виду покарання?
- 5. За яких підстав та які заходи кримінально-правового характеру можуть застосовуватися до юридичних осіб? У яких випадках юридична особа звільняється від застосування до неї примусових заходів кримінально-правового впливу?
- 6. Якими є особливості призначення заходів кримінально-правового характеру юридичним особам?

***Завдання для індивідуальної роботи
(теми рефератів або есе, або презентації тощо)***

- 1. Правове регулювання примусових заходів медичного характеру та примусового лікування як комплексного міжгалузевого інституту.
- 2. Забезпечення прав людини при застосуванні примусових заходів медичного характеру.
- 3. Примусові заходи медичного характеру у кримінальному законодавстві України та інших держав: порівняльний аспект.

- 4. Перспективи вдосконалення законодавства щодо примусових заходів медичного характеру та примусового лікування.
- 5. Проблеми запровадження інших примусових заходів кримінально-правового впливу в Україні.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

1. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
2. Види покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.
3. Особливості призначення покарання неповнолітнім.
4. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.
5. Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх.
6. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання.
7. Поняття та види примусових заходів виховного характеру.
8. Погашення та зняття судимості неповнолітніх.

Задача № 1

15-річний Б., який ніде не вчився і не працював, а також не мав самостійного доходу, власних коштів та іншого майна, на яке може бути звернене стягнення, вчинив кримінальні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 122, ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 289 КК України.

Які види покарань можуть бути призначені Б. за кожний з учинених ним кримінальних правопорушень без застосування ст. 69 КК? В яких межах йому може бути призначено остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень?

Задача № 2

16-річний П. визнаний судом винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 296, ч. 2 ст. 187, ч. 4 ст. 187, п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

Яка максимальна міра покарання може бути призначена П. за кожне з учинених ним кримінальних правопорушень?

Задача № 3

16-річний К. був засуджений за ч. 1 ст. 185 КК України до позбавлення волі на строк 2 роки зі звільненням від відбування покарання з випробуванням 1 рік. У період іспитового строку він взяв участь у груповій хуліганській бійці, під час якої кастетом заподіяв С. умисне тяжке тілесне ушкодження.

Яке максимальне покарання може бути призначено К. за кожне з учинених ним кримінальних правопорушень? В яких межах може бути

призначено остаточне покарання за сукупністю кримінальних правопорушень? В яких межах може бути призначено остаточне покарання за сукупністю вироків?

Задача № 4

Неповнолітній Г. 8 грудня 2018 року, перебуваючи на вулиці міста, на ґрунті неприязних стосунків умисно наніс декілька ударів дерев'яною палицею по руках С. В результаті чого С. отримав середньої тяжкості тілесні ушкодження. Дії винного суд кваліфікував за ч. 1 ст. 122 КК України як умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, що спричинило тривалий розлад здоров'я.

Призначаючи покарання, суд врахував характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого Г. кримінального правопорушення, що до тяжких не відноситься, дані про особу підсудного, який характеризується позитивно, до кримінальної відповідальності притягується вперше, думку потерпілого, який на суворому покаранні не наполягає. Враховуючи це, суд дійшов висновку, що виправлення та перевиховання неповнолітнього підсудного Г. можливе без ізоляції його від суспільства, та призначає покарання у межах санкції статті, за якою він притягується до відповідальності, із застосуванням ст. 104 КК України.

Чи повинен суд, призначаючи покарання, враховувати думку потерпілого? Чи правильно суд визначив мету покарання? Чи були насправді підстави для звільнення підсудного від відбування покарання?

Задача № 5

За вчинені у 17-річному віці кримінальні правопорушення Р. був засуджений: за ч. 1 ст. 308 КК — до позбавлення волі на строк 4 роки; за ч. 3 ст. 307 КК — до позбавлення волі на строк 8 років; за ч. 2 ст. 309 КК — до позбавлення волі на строк 3 роки; за сукупністю кримінальних правопорушень — до позбавлення волі на строк 10 років.

Через який строк Р. може бути умовно-достроково звільнений від відбування покарання, якщо доведе своє виправлення? Який строк має пройти після такого звільнення для того, щоб Р. визнавався таким, що не має судимості за кожне із учинених ним кримінальних правопорушень?

Задача № 6

15-річний Є. отримав в подарунок від батька автомобіль. З цієї нагоди син організував вечірку, запросивши своїх однокласників. Ви-

пивши неабияку кількість спиртного, підлітки вирішили покататися по нічному місті. Батько Є., почувши це, забрав ключі від машини. У сварці, що виникла між батьком і сином, Є.-молодший схопив кухонний ніж і наніс батьку 8 проникаючих ножових поранень в область шиї і живота. Від отриманих пошкоджень батько через 40 хвилин помер.

Вирішити питання про кримінальну відповідальність Є., якщо у момент вчинення злочину він був: а) осудний; б) страждав психічним розладом, що не виключає осудності; в) неосудний.

Чи можливе застосування до Є. покарання у вигляді довічного позбавлення волі?

Задача № 7

З. в 17-річному віці з ревнощів вбив свою однокласницю П. Труп потерпілої розчленував, загорнув в поліетилен і викинув у річку. Через 8 років дане суспільне небезпечне діяння було розкрито.

Чи можливе притягання З. до кримінальної відповідальності? Як вирішується питання звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності?

Задача № 8

17-річний О. був засуджений за ч. 1 ст. 152 КК до позбавлення волі на строк 3 роки, за ч. 2 ст. 153 КК — до позбавлення волі на строк 5 років, а за сукупністю злочинів — до позбавлення волі на строк 7 років.

Через який строк він може бути умовно-достроково звільнений від відбування покарання, якщо доведе своє виправлення?

Задача № 9

Суд засудив Ч., який вчинив кримінальні правопорушення у неповнолітньому віці: за ч. 3 ст. 185 КК — на 4 роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК — на 3 роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 185 КК — на 2 роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 289 КК — на 5 років позбавлення волі. На підставі ст. 70 КК за сукупністю кримінальних правопорушень йому остаточно визначено 5 років позбавлення волі. Відповідно до статей 75 і 76 КК засудженого звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки та покладено на нього обов'язок повідомляти органи кримінально-виконавчої системи про зміну місця проживання, роботи або навчання.

Чи правильно суд застосував ст. ст. 75, 76 КК?

Задача № 10

14-річний К., захоплюючись органічною хімією, викрав зі шкільного хімічного кабінету декілька реактивів і три прилади для того, щоб проводити досліди в домашніх умовах. Сума викраденого склала 1500 гривень.

Розглядаючи дану справу, суд з урахуванням характеру і мотивів вчинення кримінального правопорушення і особи К. прийшов висновку, що виправлення винного можливо без застосування кримінального покарання.

Яке рішення може винести суд в цьому випадку?

Задача № 11

16-річний К., зайшовши до їдальні, побачив, що касир відійшла від каси, розмовляє з іншою працівницею їдальні, а каса відкрита. Скориставшись цим, він у присутності інших осіб взяв із каси гроші на загальну суму 650 грн. і вийшов з їдальні. Один зі свідків сказав про це касиру, і К. затримали. Було відкрито кримінальне провадження за ч. 1 ст. 186 КК. На досудовому слідстві та під час судового засідання К. давав правдиві показання, щиро розкаювався у вчиненому, на заняттях у школі та вдома поводив себе належним чином.

Чи може бути К. звільнений від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру у першому і другому варіанті? Означтеся зі ст. 186 КК України.

Варіант: Коли К. брав з каси, один з учнів порадив йому цього не робити. У відповідь К. пригрозив його побити, якщо той заважатиме або розповість про вчинене.

Задача № 12

20 травня 2016 року неповнолітній О. був звільнений від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Через рік після цього звільнення О. на вокзалі викрав сумку з речами.

Чи можна звільнити неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру?

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями станом на 16.05.2022).
3. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 р. — URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_211
4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1994 р. № 20/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>
6. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 1 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text>
7. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 15.05.2006 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06#Text>
8. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02#Text>

Основна література

1. Березовська Н. Л. Покарання, пов'язані з виправно-трудовим впливом, що застосовуються до неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Н. Л. Березовська ; кер. роботи Н. А. Мирошниченко ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2010. — 18 с.
2. Березовська Н. Л. Покарання неповнолітніх і виправно-трудовий вплив : монографія / Н. Л. Березовська ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». — О. : Фенікс, 2011. — 250 с.
3. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / Литвинов О. М., Житний О. О., Клемпарський М. М. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2016. — 238 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. / А. М. Ященко, В. Б. Харченко, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2019. — 480 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. — 428 с.
6. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / А. А. Васильєв, О. О. Житний, Є. О. Гладкова [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова. — Харків : Право, 2020. — 71 с.
7. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування : навч. посіб. / Л. М. Палюх. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — 19 с.
8. Триньова Я. О. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх : навч. посіб. / Я. О. Триньова. — Київ, 2014. — 398 с.
9. Юзікова Н. С. Злочинність неповнолітніх: закономірності розвитку, теорія та практика запобігання і протидії їй в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Н. С. Юзікова ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2017. — 38 с.

Додаткова література

1. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні : монографія / В. М. Бурдін. — Київ : Атіка, 2004. — 240 с.
2. Дмитришина Т. І. Призначення покарання неповнолітнім: концептуальні основи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Т. І. Дмитришина. — Одеса, 2016. — 205 с.

3. Єремій Г. О. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності : монографія / Г. О. Єремій, П. В. Хряпінський ; під заг. ред. П. В. Хряпінського. — Запоріжжя : Альянс, 2012. — 178 с.
4. Кримінально-правові заходи в Україні : підручник / за ред. О. В. Козаченка. — Миколаїв : Іліон, 2015. — 216 с.
5. Лень В. В. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування : монографія / В. В. Лень, М. М. Книга. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2011. — 91 с.
6. Литвинов О. М. Міжнародні та європейські стандарти застосування покарання до неповнолітніх : науковий нарис / О. М. Литвинов, Є. С. Назимко ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; Донецький юридичний інститут МВС України, Кримінологічна асоціація України. — К. : Дакор, 2015. — 76 с.
7. Мирошніченко Н. М. Вікова осудність неповнолітніх у кримінально-правовій доктрині України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Н. М. Мирошніченко. — Одеса, 2013. — 228 с.
8. Мирошніченко Н. М. Деякі пропозиції вдосконалення законодавства, щодо заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх / Н. М. Мирошніченко // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / ред. О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. — Миколаїв : Іліон, 2016.
9. Назимко Є. С. Зарубіжний досвід кримінально-правової регламентації інституту покарання неповнолітніх : монографія / Є. С. Назимко ; вст. слово та заг. ред. О. М. Литвинова ; Донецький юридичний інститут МВС України, Кримінологічна асоціація України. — К. : КНТ, 2015. — 308 с.
10. Назимко Є. С. Інститут покарання неповнолітніх у кримінальному праві України. Генеза, міжнародні та європейські стандарти, ювенальна пеналогія : монографія / Є. С. Назимко ; вст. слово О. М. Литвинова. — К. : Юрінком Інтер, 2016. — 384 с.
11. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування : навч. посіб. / Л. М. Палюх ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — 214 с.
12. Триньова Я. О. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх : навч. посіб. / Я. О. Триньова. — Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2014. — 92 с.

ТЕСТИ

1. Під «неповнолітньою особою», відповідно до чинного законодавства, розуміється:

- А) дитина віком до 14 років;
- В) особа у віці від 14 до 18 років;
- С) особа віком від 16 до 18 років;
- Д) особа, яка досягла 18-річного віку, але не досягла 21-річного віку.

2. Застосування примусових заходів виховного характеру, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, здійснюється внаслідок вчинення суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України, особою:

- А) якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років;
- В) яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла вісімнадцятирічного віку;
- С) після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність;
- Д) що вчинила кримінальне правопорушення у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років.

3. До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, судом не може бути застосований такий вид покарання, як:

- А) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- В) конфіскація майна;
- С) виправні роботи;
- Д) штраф.

4. Згідно ст. 101 Кримінального кодексу України («Арешт»), покарання у виді арешту неповнолітнього встановлюється на строк від:

- А) двох місяців до одного року;
- В) одного до шести місяців;
- С) п'ятнадцяти до сорока п'яти днів;
- Д) тридцяти до ста двадцяти годин.

5. До примусових заходів виховного характеру, що застосовуються до неповнолітнього у разі можливості його звільнення від покарання із застосуванням таких заходів, не відноситься:

- А) передача під нагляд трудового колективу;
- В) прохання про вибачення публічно або в іншій формі;
- С) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки;
- Д) застереження.

6. До неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням:

- А) застосовується із призначенням більш м'якого покарання в межах строків, установлених у Загальній частині Кримінального кодексу України для відповідного виду покарання, яке не має перевищувати невідбутого строку покарання, призначеного вироком;
- В) може бути застосована, якщо засуджений сумлінною поведінкою та ставленням до праці та навчання довів своє виправлення;
- С) можлива лише після фактичного відбуття засудженим не менше половини строку покарання, призначеного судом;
- Д) не застосовується.

7. Такими, що не мають судимості, визнаються неповнолітні засуджені до позбавлення волі за тяжкий злочин, якщо з дня відбуття покарання вони не вчинять нового кримінального правопорушення протягом:

- А) п'яти років;
- В) двох років;
- С) трьох років;
- Д) одного року.

Контрольні запитання

- 1. Чому стосовно неповнолітніх правопорушників передбачено пільгові умови їх кримінальної відповідальності і покарання?
- 2. Якими є умови й підстави звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру? У чому полягають окремі різновиди цих заходів?
- 3. Якою є специфіка звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у віці до вісімнадцяти років, у зв'язку із закінченням строків давності?

- 4. Які покарання можуть бути призначені неповнолітнім? Чим зумовлюються особливості призначення покарання цій категорії осіб?
- 5. У чому полягає специфіка звільнення неповнолітніх від покарання та його відбуття?
- 6. Із чим пов'язані особливості погашення і зняття судимості у застосуванні до осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до повноліття?

Завдання для індивідуальної роботи (теми рефератів або есе, або презентації тощо)

- 1. Неповнолітні як особливі суб'єкти кримінально-правового впливу.
- 2. Посилена кримінально-правова охорона неповнолітніх як вияв гуманізму вітчизняного кримінального закону.
- 3. Законодавство України та інших держав про кримінальну відповідальність неповнолітніх: порівняльний аспект.

ЗМІНИ ДО ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ВНЕСЕНІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ СТАНОМ

1. Передумови прийняття, зміст та значення змін, внесених до Кримінального кодексу України у зв'язку із введенням в Україні та під час воєнного стану.
2. Загальна характеристика змін до Загальної частини Кримінального кодексу України, внесених у зв'язку із введенням в Україні та під час воєнного стану.
3. Кримінально-правова характеристика та аналіз окремих змін до Загальної частини Кримінального кодексу України, внесених у зв'язку із введенням в Україні та під час воєнного стану (ст. 43¹, абз. 5 ч. 1 ст. 55, ст. 96³, ч. ч. 2 ст. 96³, 4 ст. 86, п. 4 ч. 1 ст. 96³, ч. ч. 5 ст. 49, 4 ст. 68, п. 3 ч. 1 ст. 96³, абз. 5 ч. 1 ст. 55).

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n6>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022 № 2110-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n6>
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України

- від 03.03.2022 № 2113-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#n2>
6. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#n18>
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n2>
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2124-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#n5>
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2149-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20#n2>
10. Про внесення зміни до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв : Закон України від 24.03.2022 № 2150-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#n2>
11. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги : Закон України від 24.03.2022 № 2155-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#n2>
12. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2160-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n6>
13. Про внесення змін до статті 114² Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розпо-

- всюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації : Закон України від 01.04.2022 № 2178-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-20#n2>
14. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14.04.2022 № 2198-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n6>
15. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
16. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 № 2102IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
17. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» : Закон України від 15.03.2022 № 2119-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20#n5>
18. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» : Закон України від 21.04.2022 № 2212-IX. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2212-20#n3>
19. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
20. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 14.03.2022 № 133/2022. — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332022-41737>
21. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 18.04.2022 № 259/2022. — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2592022-42237>
22. Роз'яснення щодо відповідальності за мародерство та інші злочини, скоєні під час воєнного стану / Міністерство юстиції України. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-shchodo-vidpovidalnosti-za-maroderstvo-ta-inshi-zlochiny-skoyeni-pid-chas-voyennogo-stanu>
23. Роз'яснення щодо забезпечення права участі цивільних осіб у захисті України / Уповноважений Верховної Ради України з

прав людини. — URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/rozyasnennya-shchodo-zabezpechennya-prava-uchasti-civilnih-osib-u-zahisti-ukrayini

Основна література

1. «Бойовий імунітет» як одна із гарантій захисту прав військовослужбовців, та окремі питання системи військової юстиції в Україні : аналітична доповідь. — Київ, 2021. — URL: https://defence.org.ua/wpcontent/uploads/2022/02/CDS_Combat_Immunity_ukr_web-1.pdf
2. Кравчук О. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання / О. Кравчук, Д. Михайленко // Юридична практика. — URL: <https://pravo.ua/voiennyi-stan-iaak-obstavyna-iaaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/>
3. Стрельцов Є. Л. Складні процеси реформування кримінального права України / Є. Л. Стрельцов // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. — 2018. — № 15. — С. 85–94.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. Пошук законопроектів : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/vzayemodiya-z-vr-ukrayini/bills-search>
2. Пошук законопроектів, зареєстрованих Верховною Радою України. — URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo>; <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2>
3. Законодавство України : Офіційний вебпортал Парламенту України. — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
4. Всі документи : Офіційне інтернет-представництво Президента України. — URL: <https://www.president.gov.ua/documents/all>
5. Офіційні документи : Рада національної безпеки і оборони України. — URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Documents/>
6. Закони/Постанови : газета Верховної Ради України «Голос України». — URL: <http://www.golos.com.ua/laws>

ТЕСТИ

1. Відповідно до змін, внесених згідно із Законами № 2108-IX від 03.03.2022, № 2198IX від 14.04.2022, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, передбачених статтями 111¹ («Колабораційна діяльність»), 111² («Пособництво державі-агресору») Кримінального кодексу України, призначається на строк:

- A) п'ять років;
- B) від десяти до п'ятнадцяти років;
- C) до десяти років;
- D) від одного до трьох років.

2. Ліквідація, як один з видів заходів кримінально-правового характеру, що може бути застосований до юридичних осіб, з огляду на зміни, внесені згідно із Законом № 2108-IX від 03.03.2022, застосовується у разі вчинення їх уповноваженими особами кримінального правопорушення, передбаченого статтею:

- A) 111¹ («Колабораційна діяльність»);
- B) 201² («Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»);
- C) 436² («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників»);
- D) 114² («Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану»).

3. Зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2113-IX від 03.03.2022, не можуть бути звільнені від відбування покарання та бути повністю звільнені законом про амністію від відбування покарання особи, визнані винними у вчиненні:

- A) не виплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, вбивства через необережність;

- B) порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, незаконному заволодінні транспортним засобом;
- C) незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, хуліганства;
- D) державної зради, диверсії.

4. Доповненням положень Загальної частини Кримінального кодексу України новою статтею 43¹ («Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України») згідно із Законом № 2124-IX від 15.03.2022 було розширено перелік:

- A) різновидів звільнення від відбування покарання;
- B) видів звільнення від покарання;
- C) обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння;
- D) підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

5. Стаття 49 Загальної частини Кримінального кодексу України («Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності») зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2160-IX від 24.03.2022 року, передбачає, що давність не застосовується у разі вчинення:

- A) мародерства;
- B) порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками;
- C) несанкціонованого поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану;
- D) образи честі і гідності військовослужбовця, погрози військовослужбовцю.

6. Внаслідок змін, внесених Законом № 2160-IX від 24.03.2022 року, у положення ст. 68 Загальної частини Кримінального кодексу України, було передбачено можливість застосування довічного позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин, передбачений у статті:

- A) 435¹ («Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю»);

- В) 436² («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників»);
- С) 201² («Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»);
- Д) 114² («Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану»).

7. Змінами, внесеними Законом № 2198-ІХ від 14.04.2022 року, було встановлено можливість призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання на строк від десяти до п'ятнадцяти років за вчинення:

- А) пособництва державі-агресору;
- В) незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- С) створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут;
- Д) привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Контрольні запитання

1. Чи всі Закони України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України», які були прийняті з 24 лютого 2022 року, передбачали внесення змін до Загальної частини КК України?
2. Чи були передбачені зміни в Особливу частину КК України, а також в його Прикінцеві та перехідні положення?
3. Чи була доповнена Загальна частина КК України новими статтями?
4. Положення про застосування якого виду покарання із Розділу Х Загальної частини КК України зазнали уточнення?
5. Чи вносились зміни у положення про застосування давності у разі вчинення окремих видів злочинів?
6. Чи зазнали змін положення Загальної частини КК України стосовно підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру?

До всіх розділів

1. Актуальні проблеми кримінального права : навч. посібник / В. М. Попович, П. А. Трачук, А. В. Андрушко, С. В. Логін ; М-во освіти і науки України. — К. : ЮрІнком Інтер, 2009. — 256 с.
2. Бажанов М. И. Избранные труды / М. И. Бажанов. — Харьков : Право, 2012. — 1244 с.
3. Баулін Ю. В. Вибрані праці / Ю. В. Баулін. — Харків : Право, 2013. — 928 с.
4. Берзін П. С. Київська школа кримінального права (1834—1960 роки): історико-правове дослідження : монографія / П. С. Берзін. — [2-ге вид., перероб. і доп.]. — К. : Дакор, 2012. — 1144 с.
5. Галабала М. В. Кримінально-правова наука незалежної України. Проблеми загальної частини : монографія / М. В. Галабала. — К. : ЮрІнком Інтер, 2013. — 240 с.
6. Горностай А. В. Кримінальна відповідальність за замах на злочин : монографія / А. В. Горностай. — Х. : Юрайт, 2013. — 232 с.
7. Гришук В. К. Вибрані наукові праці / В. К. Гришук. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. — 824 с.
8. Гришук В. К. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник / В. К. Гришук. — К. : Ін Юре, 2006. — 568 с.
9. Дудоров О. О. Вибрані праці з кримінального права / О. О. Дудоров ; переднє слово В. О. Навроцького. — Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. — 952 с.
10. Дудоров О. О. Кримінальне право : навч. посібник / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк. — К. : Ваіте, 2014. — 944 с.
11. Житний О. О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз) : монографія / О. О. Житний ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х. : Одисей, 2013. — 376 с.
12. Кваліфікація злочинів : навч. посібник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. — К. : Істина, 2010. — 430 с.
13. Колос М. І. Кримінальне право в Україні (Х — початок ХХІ століття) : монографія : у 2 т. / М. І. Колос. — К. : Острог, 2011. — Т. 1. — 448 с.
14. Колос М. І. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник / М. І. Колос. — К. : Атіка, 2007. — 608 с.

15. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посібник / М. Й. Коржанський. — [3-тє вид., доп. та перероб.]. — К. : Атіка, 2007. — 592 с.
16. Кримінальне право України: навчально-методичний посібник / кол. авторів : С. В. Ківалов, С. В. Албул, Д. О. Балобанова [та ін.] ; відп. ред. В. О. Туляков. — Одеса : Юридична література, 2014. — 612 с.
17. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини : навч. посібник / Т. О. Гончар, Є. Л. Стрельцов. — Х. : Одіссей, 2014. — 240 с.
18. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / О. М. Алієва, Л. К. Гаврильченко, Т. О. Гончар, Л. Д. Заркуа [та ін.]. — [4-тє вид.]. — Х. : Одіссей, 2009. — 312 с.
19. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.]. — [4-тє вид., перероб. і доп.]. — Х. : Право, 2010. — 456 с.
20. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) : посібник / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. — К. : Центр учбової літератури, 2015. — 312 с.
21. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник / П. П. Михайленко, В. В. Кузнецов, В. П. Михайленко, Ю. В. Опалінський. — К. : Карпук С. В., 2006. — 440 с.
22. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник / Р. В. Вереша. — К. : Алерта, 2014. — 352 с.
23. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. С. Матишевський. — К. : А. С. К., 2001. — 352 с.
24. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, О. О. Дудоров та ін. — [5-тє вид., перероб. та доп.]. — К. : Атіка, 2009. — 408 с.
25. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — [5-тє вид., перероб. та доп.]. — Х. : Одіссей, 2008. — 800 с.
26. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. — [5-тє вид., доп.]. — Х. : Право, 2013. — Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. — 376 с.
27. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко. — [5-тє вид., перероб.]. — К. : Алерта, 2013. — 320 с.

28. Марчак В. Я. Обмежена осудність : навч. посібник / В. Я. Марчак. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ; Рута, 2013. — 458 с.
29. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посібник. / В. О. Навроцький. — [2-тє вид.]. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 512 с.
30. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Гришук [та ін.]. — [9-тє вид., перероб. та доп.]. — К. : Юридична думка, 2012. — 1316 с.
31. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. — К. : Юрінком Інтер, 2016. — 1064 с.
32. Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / М. І. Панов. — К. : Ін Юре, 2010. — 812 с.
33. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження : монографія / А. В. Савченко. — К. : КНТ, 2007. — 596 с.
34. Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна частина (у схематичних діаграмах) : посібник / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. — К. : Інтерсервіс, 2013. — 160 с.
35. Сердюк П. П. Теоретичні й методологічні проблеми сучасного кримінального права : монографія / П. П. Сердюк. — Запоріжжя : Акцент Інвест-Трейд, 2012. — 800 с.
36. Судово-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. А. В. Савченка. — К. : Центр учбової літератури, 2013. — 1272 с.
37. Сучасне кримінальне право України: наукові нариси: монографія / авт. кол.; під ред. Н. А. Мирошниченко, Є. Л. Стрельцов. — О.: Юрид. література, 2017. — 488 с.
38. Тестові завдання з кримінального права: для підготовки до ЗНО для вступу до магістратури: навчальний посібник / Д. О. Балобанова, І. М. Горбачова, В. П. Кедик та ін. ; передмова С. В. Ківалова ; відп. ред. Є. Л. Стрельцов ; НУ ОЮА. — Одеса : Юридична література, 2019. — 260 с.
39. Тростюк З. А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України : монографія / З. А. Тростюк. — К. : Атіка, 2003. — 144 с.

40. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. — К. : Юрінком Інтер, 2013. — 712 с.
41. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студ. вищих навч. закл. / П. Л. Фріс. — [2-ге вид., доп. і перероб.]. — К. : Атіка, 2009. — 512 с.
42. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія / М. І. Хавронюк. — К. : Юрисконсульт, 2006. — 1048 с.
43. Чернишова Н. В. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посібник / Н. В. Чернишова. — К. : Атіка, 2003. — 288 с.
44. Шевчук А. Кримінальне право України (Особлива частина) : для студ. вищ. навч. закл. / А. Шевчук, М. Дякур ; Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці : Рута, 2013. — 471 с.
45. Яценко С. С. Основні питання Загальної частини кримінального права іноземних держав : навч. посібник / С. С. Яценко. — К. : Дакор, 2013. — 168 с.
46. Яценко А. М. Застосування заходів кримінально-правового характеру : монографія / А. М. Яценко. — Х. : НікаНова, 2014. — 388 с.

Тематика курсових робіт
з курсу
«Кримінальне право України.
Загальна частина»
(денна/заочна форма навчання)

1. Принципи кримінального права України: поняття та кримінально-правове значення.
2. Принцип диференціації кримінальної відповідальності.
3. Принцип індивідуалізації покарання.
4. Поняття і види кримінально-правових відносин.
5. Предмет і метод кримінального права України.
6. Поняття, ознаки і значення кримінального закону (закону про кримінальну відповідальність).
7. Поняття, структура і види кримінально-правових норм.
8. Диспозиції кримінально-правових норм.
9. Санкції кримінально-правових норм та їхні види.
10. Набрання і втрата чинності кримінальним законом.
11. Зворотна дія кримінального закону у часі.
12. Чинність кримінального закону в просторі.
13. Тлумачення кримінального закону: поняття та кримінально-правове значення.
14. Види тлумачення кримінального закону за його обсягом.
15. Види тлумачення кримінального закону залежно від його юридичного значення.
16. Види тлумачення кримінального закону залежно від сфери його дії.
17. Види тлумачення кримінального закону залежно від способів з'ясування його змісту.
18. Поняття й ознаки кримінального правопорушення.
19. Класифікація кримінальних правопорушень і її кримінально-правове значення.
20. Суспільна небезпечність як ознака кримінального правопорушення.
21. Кримінальний проступок: поняття та місце у системі правопорушень.
22. Поняття кримінальної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.

23. Підстава кримінальної відповідальності.
24. Форми кримінальної відповідальності.
25. Родовий об'єкт кримінального правопорушення і його значення.
26. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення: поняття, види і значення.
27. Предмет кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення.
28. Поняття потерпілого від кримінального правопорушення.
29. Поняття і ознаки суспільно небезпечної бездіяльності.
30. Поняття і ознаки суспільно небезпечної дії.
31. Поняття і ознаки причинного зв'язку у кримінальному праві.
32. Загальна характеристика теорій причинного зв'язку у кримінальному праві.
33. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення, її критерії і значення.
34. Поняття і ознаки суб'єкта кримінального правопорушення.
35. Обмежена осудність: поняття та кримінально-правове значення.
36. Поняття і критерії неосудності.
37. Вік як ознака суб'єкта кримінального правопорушення.
38. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.
39. Поняття, ознаки і значення суб'єктивної сторони кримінального правопорушення.
40. Поняття, зміст та значення вини.
41. Умисел і його види.
42. Відмінність кримінальної протиправної самовпевненості від непрямого умислу.
43. Відмінність кримінальної протиправної недбалості від випадку (казусу).
44. Необережність і її види.
45. Помилка за кримінальним правом України: поняття, кримінально-правове значення.
46. Юридична помилка та її види.
47. Фактична помилка та її види.
48. Поняття і види стадій вчинення кримінального правопорушення.
49. Поняття і форми готування до кримінального правопорушення.
50. Відмінність готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення.
51. Закінчене кримінальне правопорушення.
52. Поняття і види замаху на кримінальне правопорушення.

53. Співучасть у кримінальному правопорушенні: поняття та ознаки.
54. Види співучасників кримінального правопорушення, критерії і значення їхнього виокремлення.
55. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення.
56. Організатор кримінального правопорушення.
57. Підбурювач до кримінального правопорушення.
58. Пособник кримінального правопорушення.
59. Відмінність підбурювача до кримінального правопорушення від організатора кримінального правопорушення та інтелектуального пособника кримінального правопорушення.
60. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб як форма співучасті у кримінальному правопорушенні.
61. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою як форма співучасті у кримінальному правопорушенні.
62. Вчинення кримінального правопорушення організованою групою як форма співучасті у кримінальному правопорушенні.
63. Вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією як форма співучасті у кримінальному правопорушенні.
64. Відмінність пособника від виконавця (співвиконавця), організатора і підбурювача до кримінального правопорушення.
65. Підстави і межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення.
66. Поняття і види причетності до кримінального правопорушення.
67. Поняття та форми множинності кримінальних правопорушень.
68. Поняття та види одиничного кримінального правопорушення.
69. Поняття, види та кримінально-правове значення сукупності кримінальних правопорушень.
70. Повторність кримінальних правопорушень: поняття, види та кримінально-правове значення.
71. Поняття, види та кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень.
72. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння: поняття та ознаки.
73. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння: види та підстави виокремлення.
74. Умови правомірності необхідної оборони.
75. Умови правомірності крайньої необхідності.
76. Уявна оборона (оборона від уявного посягання).

77. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
78. Діяння, пов'язане з виправданим ризиком, як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
79. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
80. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
81. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття, види та співвідношення з іншими кримінально-правовими інститутами.
82. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
83. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
84. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності.
85. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
86. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.
87. Поняття і ознаки покарання.
88. Поняття, ознаки і значення системи покарань.
89. Мета покарання.
90. Загальні засади призначення покарання.
91. Обставини, які пом'якшують покарання: система та врахування під час призначення покарання.
92. Обставини, які обтяжують покарання: система та врахування під час призначення покарання.
93. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення.
94. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
95. Позбавлення волі на певний строк як вид покарання.
96. Довічне позбавлення волі як вид покарання: загальна характеристика та проблеми реалізації.
97. Спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру.
98. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

99. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.
100. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
101. Призначення покарання за сукупністю вироків.
102. Звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності.
103. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
104. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
105. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
106. Звільнення від відбування покарання за хворобою.
107. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
108. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.
109. Амністія в Україні: поняття та підстави застосування.
110. Помилування в Україні: поняття та підстави застосування.
111. Судимість в Україні: поняття та правове значення.
112. Дострокове зняття судимості.
113. Виникнення і припинення судимості.
114. Поняття і умови погашення судимості.
115. Обмежувальні заходи: загальна характеристика та підстави застосування.
116. Примусові заходи медичного характеру: поняття, мета та підстави застосування.
117. Примусове лікування: поняття, мета та підстави застосування.
118. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.
119. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
120. Особливості застосування покарання до неповнолітніх.
121. Звільнення неповнолітнього від відбування покарання з випробуванням.
122. Звільнення неповнолітнього від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
123. Умовно-дострокове звільнення неповнолітнього від відбування покарання.
124. Особливості припинення судимості у неповнолітніх.
125. Призначення покарання неповнолітнім, визнаним винними у вчиненні кримінального правопорушення.

Перелік питань до заліку
з навчальної дисципліни
«Кримінальне право України. Загальна частина»

1. Поняття кримінального права. Предмет кримінального права.
2. Поняття і види кримінальних правовідносин, їх структура.
3. Виникнення, зміна і припинення кримінальних правовідносин.
4. Метод кримінального права.
5. Завдання кримінального права.
6. Система кримінального права.
7. Загальна і Особлива частини кримінального права.
8. Поняття, значення і система Загальної частини кримінального права.
9. Єдність Загальної і Особливої частин кримінального права.
10. Кримінальне право і суміжні галузі права, зв'язок і відмінність між ними.
11. Наука кримінального права, її предмет і функції.
12. Методи науки кримінального права.
13. Зв'язок науки кримінального права із суміжними юридичними науками.
14. Роль кримінально-правової науки.
15. Завдання, що стоять перед наукою кримінального права в сучасний період.
16. Кримінальне право як навчальна дисципліна.
17. Поняття і значення принципів кримінального права.
18. Необхідність законодавчого визначення видів та змісту принципів кримінального права і його практичне значення.
19. Кримінально-правова наука про систему, види і зміст принципів кримінального права.
20. Характеристика принципів кримінального права.
21. Кримінально-правова наука про джерела кримінального права і їх види.
22. Закон про кримінальну відповідальність як джерело кримінального права.
23. Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки і значення.

24. Співвідношення термінів «закон про кримінальну відповідальність», «кримінальний закон», «кримінальний кодекс», «кримінальне законодавство», «кримінальне право».
25. Чинний Кримінальний кодекс України, його система і загальна характеристика. Система закону про кримінальну відповідальність.
26. Загальна і Особлива частини закону про кримінальну відповідальність.
27. Структура статей Загальної і Особливої частин закону про кримінальну відповідальність.
28. Диспозиція і санкція, їх види.
29. Стаття закону про кримінальну відповідальність і норма кримінального права.
30. Поняття, структура і види кримінально-правових норм.
31. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.
32. Поняття території України.
33. Місце вчинення кримінального правопорушення.
34. Визнання кримінального правопорушення таким, що вчинене на території України.
35. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо осіб.
36. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо громадян України, іноземних громадян і осіб без громадянства у випадку вчинення ними кримінального правопорушення на території України.
37. Поняття громадянина України, іноземного громадянина і особи без громадянства.
38. Кримінальна відповідальність за вчинений на території України кримінальне правопорушення осіб, які не підсудні у кримінальних справах судам України.
39. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо громадян України, іноземних громадян і осіб без громадянства у випадку вчинення ними злочину за межами України.
40. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами.
41. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі.
42. Набрання і втрата чинності законом про кримінальну відповідальність.

43. Час вчинення кримінального правопорушення.
44. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі.
45. Види законів про кримінальну відповідальність, що мають зворотну дію у часі.
46. Межі зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі.
47. Закони про кримінальну відповідальність, що не мають зворотної дії у часі.
48. Шляхи усунення і встановлення злочинності діяння, пом'якшення і посилення кримінальної відповідальності, іншого поліпшення і погіршення кримінально-правового становища особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
49. Проміжний закон про кримінальну відповідальність і його чинність.
50. Зупинення чинності закону про кримінальну відповідальність.
51. Правові наслідки засудження особи за межами України.
52. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.
53. Види тлумачення та їх характеристика.
54. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність Конституційним Судом України.
55. Роз'яснення Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ з питань застосування закону про кримінальну відповідальність, їх юридична природа і значення.
56. Поняття і ознаки кримінального правопорушення. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень.
57. Поняття і ознаки кримінального проступку.
58. Класифікація, її критерії і кримінально-правове значення.
59. Поняття середньої тяжкості, тяжкого і особливо тяжкого злочину.
60. Ступінь тяжкості кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачено одночасно декілька основних видів покарань.
61. Поняття кримінальної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.
62. Форми кримінальної відповідальності.
63. Початок і закінчення кримінальної відповідальності.
64. Кримінальна відповідальність і заходи кримінально-правового характеру, співвідношення між ними.
65. Поняття заходів кримінально-правового характеру, їх види та загальна характеристика.
66. Підстава кримінальної відповідальності.

67. Поняття і значення складу кримінального правопорушення.
68. Кримінальне правопорушення і склад кримінального правопорушення. Елементи і ознаки складу кримінального правопорушення. Види складів кримінального правопорушення.
69. Склад кримінального правопорушення і кваліфікація кримінального правопорушення.
70. Поняття кваліфікації кримінального правопорушення.
71. Значення правильної кваліфікації кримінального правопорушення.
72. Поняття і значення об'єкта складу кримінального правопорушення.
73. Механізм заподіяння шкоди об'єктові складу кримінального правопорушення.
74. Класифікація об'єктів складу кримінального правопорушення, її критерії і значення.
75. Загальний об'єкт складу кримінального правопорушення і його значення.
76. Родовий об'єкт складу кримінального правопорушення і його значення.
77. Безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення і його значення. Основний, додатковий і факультативний безпосередній об'єкт складу кримінального правопорушення.
78. Об'єкт і предмет складу кримінального правопорушення.
79. Поняття предмета кримінального правопорушення, його відмінність від об'єкта складу кримінального правопорушення, знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення.
80. Значення предмета кримінального правопорушення.
81. Потерпілий від кримінального правопорушення.
82. Поняття, ознаки і значення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
83. Кримінально протиправне діяння. Форми кримінально протиправного діяння. Поняття і ознаки кримінально протиправної дії.
84. Форми кримінально протиправної дії. Поняття і ознаки кримінально протиправної бездіяльності.
85. Кримінальна відповідальність за бездіяльність.
86. Значення непереборної сили, фізичного і психічного примусу для вирішення питання про кримінальну відповідальність особи.
87. Кримінальне правопорушення і наслідки. Поняття, види і значення злочинних наслідків.
88. Матеріальні і формальні склади кримінального правопорушення.

89. Причинний зв'язок між злочинним діянням і суспільно небезпечними наслідками та його значення.
90. Кримінально-правові теорії причинного зв'язку та їх філософські основи.
91. Поняття і ознаки причинного зв'язку в кримінальному праві.
92. Спосіб, знаряддя, засоби, обстановка, час, місце вчинення кримінального правопорушення та їх кримінально-правове значення.
93. Поняття й ознаки суб'єкта складу кримінального правопорушення.
94. Суб'єкт складу кримінального правопорушення й особа кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення особи злочинця.
95. Суб'єкт складу кримінального правопорушення — фізична особа.
96. Вік як ознака суб'єкта складу кримінального правопорушення.
97. Обставини, покладені в основу визначення віку, з досягненням якого особа може вважатися суб'єктом складу кримінального правопорушення.
98. Момент досягнення особою віку, з якого може настати кримінальна відповідальність.
99. Встановлення віку особи при відсутності документів про її народження.
100. Осудність як ознака суб'єкта складу кримінального правопорушення.
101. Поняття осудності та її зміст.
102. Поняття і критерії неосудності.
103. Кримінально-правове значення неосудності.
104. Правові наслідки захворювання особи після вчинення нею кримінального правопорушення на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними.
105. Поняття і кримінально-правове значення обмеженої осудності.
106. Відповідальність за кримінальне правопорушення, вчинене у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, та її обґрунтування в теорії кримінального права.
107. Поняття спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення.

108. Ознаки, що характеризують спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення.
109. Види (класифікація) спеціальних суб'єктів складу кримінального правопорушення.
110. Службова особа як спеціальний суб'єкт складу кримінального правопорушення.
111. Поняття, ознаки і значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
112. Поняття і зміст вини. Значення вини.
113. Форми вини, критерії і значення їх виділення.
114. Умисел і його види. Прямий і непрямий умисел, їх інтелектуальний і вольовий моменти.
115. Визначений (конкретизований) і невизначений (неконкретизований) умисел.
116. Види визначеного умислу. Відповідальність за діяння, вчинені з простим, альтернативним і невизначеним умислом.
117. Необережність і її види. Кримінально-протиправна самовпевненість, її інтелектуальний і вольовий моменти.
118. Відмінність кримінально протиправної самовпевненості від непрямого умислу.
119. Кримінальна протиправна недбалість, її інтелектуальний і вольовий моменти.
120. Критерії кримінально протиправної недбалості. Відмінність кримінально протиправної недбалості від кримінально протиправної самовпевненості.
121. Випадок (казус): поняття, відмінність від кримінально протиправної недбалості і кримінально-правове значення.
122. Кримінальне правопорушення з двома формами вини. Типи таких кримінальних правопорушень.
123. Мотив і мета кримінального правопорушення, їх кримінально-правове значення.
124. Емоційний стан особи під час вчинення кримінального правопорушення та його кримінально-правове значення. Помилка в кримінальному праві.
125. Юридична і фактична помилки, їх види і кримінально-правове значення. Відмінність помилки від відхилення дії.
126. Поняття і види стадій вчинення кримінального правопорушення, критерії і значення їх виділення. Кримінальні правопорушення, в яких можливі стадії їх вчинення.

127. Значення правильного встановлення стадії вчиненого кримінального правопорушення.
128. Закінчене кримінальне правопорушення.
129. Момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень і практичне значення правильності його встановлення.
130. Поняття і ознаки готування до кримінального правопорушення.
131. Відмінність готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення.
132. Поняття і ознаки замаху на кримінальне правопорушення.
133. Види замаху. Закінчений і незакінчений замах.
134. Поняття і види непридатного замаху.
135. Відмінність замаху на кримінальне правопорушення від готування до кримінального правопорушення і від закінченого кримінального правопорушення.
136. Підстави і межі кримінальної відповідальності за готування до кримінального правопорушення і за замах на кримінальне правопорушення.
137. Кваліфікація попередньої кримінально протиправної діяльності. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця.
138. Поняття і ознаки добровільної відмови.
139. Стадії вчинення кримінального правопорушення, на яких можлива добровільна відмова.
140. Форми добровільної відмови.
141. Значення добровільної відмови.
142. Підстави й умови усунення кримінальної відповідальності при добровільній відмові від доведення кримінального правопорушення до кінця.
143. Дійове каяття і його відмінність від добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця.
144. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні, її об'єктивні і суб'єктивні ознаки.
145. Відмінність співучасті від об'єктивно зв'язаних необережних кримінально протиправних діянь кількох осіб, від дій, які об'єктивно сприяли вчиненню кримінального правопорушення, але суб'єктивно не були спрямовані на це, від необережного сприяння умисному кримінально протиправному діянню, від вчинення кримінального правопорушення двома чи більше особами за відсутності спільності посягання.

146. Значення інституту співучасті.
147. Види співучасників кримінального правопорушення, критерії і значення їх виділення.
148. Поняття виконавця (співвиконавця) кримінального правопорушення, об'єктивні і суб'єктивні ознаки, що характеризують його діяння.
149. Посереднє виконання кримінального правопорушення.
150. Поняття організатора кримінального правопорушення, об'єктивні і суб'єктивні ознаки, що характеризують його діяння.
151. Поняття підбурювача кримінального правопорушення, об'єктивні і суб'єктивні ознаки, що характеризують його діяння.
152. Провокація кримінального правопорушення.
153. Відмінність підбурювання до кримінального правопорушення від діянь виконавця і організатора кримінального правопорушення та загальних закликів до кримінально протиправної діяльності.
154. Поняття пособника кримінального правопорушення, об'єктивні і суб'єктивні ознаки, що характеризують його діяння.
155. Інтелектуальне і фізичне пособництво. Відмінність пособника від виконавця, організатора і підбурювача кримінального правопорушення.
156. Форми співучасті у кримінальному правопорушенні, критерії і значення їх виділення.
157. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією.
158. Характеристика форм співучасті.
159. Підстави і межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення.
160. Кваліфікація діянь співучасників кримінального правопорушення.
161. Відповідальність співучасників при незакінченому кримінальному правопорушенні і при невдалій співучасті.
162. Екссес співучасника кримінального правопорушення. Види екссесу.
163. Вплив екссесу на кримінальну відповідальність співучасників кримінального правопорушення.
164. Відповідальність за співучасть у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом.

165. Добровільна відмова при співучасті, її особливості і вплив на кримінальну відповідальність співучасників кримінального правопорушення.
166. Поняття причетності до кримінального правопорушення, її відмінність від співучасті у кримінальному правопорушенні.
167. Види причетності до кримінального правопорушення.
168. Умови відповідальності за задалегідь не обіцяне приховування кримінального правопорушення.
169. Відповідальність за задалегідь не обіцяне сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності.
170. Умови відповідальності за задалегідь не обіцяне придбання, отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом.
171. Потурання кримінальному правопорушенню. Поняття потурання кримінальному правопорушенню й умови відповідальності за цей вид причетності до кримінального правопорушення.
172. Поняття й ознаки множинності кримінального правопорушення. Відмінність множинності кримінального правопорушення від одиничного кримінального правопорушення. Поняття одиничного кримінального правопорушення.
173. Види одиничних кримінальних правопорушень їх характеристика.
174. Множинність кримінального правопорушення і конкуренція кримінально-правових норм.
175. Кримінально-правове значення множинності кримінального правопорушення. Види множинності кримінального правопорушення, критерії і значення їх виділення.
176. Поняття і ознаки сукупності кримінального правопорушення. Види сукупності кримінального правопорушення. Кримінально-правове значення сукупності кримінального правопорушення.
177. Поняття, ознаки і види повторності кримінального правопорушення.
178. Відмінність повторності кримінального правопорушення від продовжуваного і триваючого кримінального правопорушення.
179. Кримінально-правове значення повторності кримінального правопорушення.
180. Поняття, ознаки, види і кримінально-правове значення рецидиву кримінального правопорушення.
181. Поняття й ознаки обставин, що виключають кримінально протиправне діяння.

182. КК і наука кримінального права про види обставин, що виключають кримінально протиправне діяння.
183. Необхідна оборона. Поняття необхідної оборони і її значення. Умови правомірності необхідної оборони. Провокація необхідної оборони. Перевищення меж необхідної оборони. Об'єктивні і суб'єктивні ознаки кримінально караного перевищення меж необхідної оборони.
184. Уявна оборона (оборона від уявного посягання). Поняття та ознаки уявної оборони. Вплив уявної оборони на кримінальну відповідальність особи за заподіяну нею у такому стані шкоду.
185. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Умови правомірності затримання такої особи. Відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення.
186. Крайня необхідність. Поняття крайньої необхідності й умови її правомірності. Відповідальність за перевищення меж крайньої необхідності. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.
187. Фізичний або психічний примус. Відповідальність за шкоду, заподіяну під впливом фізичного або психічного примусу.
188. Виконання законного наказу або розпорядження. Поняття законного і кримінально протиправного наказу чи розпорядження. Кримінально-правові наслідки виконання і невиконання явно кримінально протиправного наказу або розпорядження.
189. Діяння, пов'язане з виправданим ризиком. Поняття виправданого і невинуватого ризику. Кримінальна відповідальність за шкоду, заподіяну в умовах невинуватого ризику.
190. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Умови правомірності заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка виконувала таке завдання.
191. Поняття, умови, підстави і правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності. Види звільнення від кримінальної відповідальності.
192. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Умови і підстави такого звільнення.
193. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Умови і підстави застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності.

194. Звільнення від кримінальної відповідальності у
195. відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. зв'язку з передачею особи на поруки. Умови і підстави застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності.
196. Притягнення переданої на поруки особи за вчинене нею кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної
197. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
198. Строки давності і їх обчислення. Зупинення і переривання перебігу давності.
199. Застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі. Особи, до яких давність не застосовується.
200. Звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила військовий злочин, із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі закону України про амністію.
201. Поняття і ознаки покарання. Відмінність покарання від інших видів державного примусу і заходів громадського впливу.
202. Мета покарання. Поняття мети покарання. Законодавче визначення мети покарання і його значення. Мета покарання за чинним КК і її характеристика. Наука кримінального права про мету покарання.
203. Ефективність покарання. Поняття ефективності покарання, її критерії та показники. Умови підвищення ефективності покарання.
204. Поняття, ознаки і значення системи покарань.
205. Види покарань. Класифікація покарань.
206. Основні і додаткові покарання. Покарання, що можуть застосовуватись і як основні, і як додаткові.
207. Штраф. Поняття і розміри штрафу. Майно, що не може бути вилучене при стягненні штрафу. Заміна штрафу іншим покаранням.
208. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Підстави і порядок застосування цього покарання.
209. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Підстави і умови застосування цього покарання, його

- строки. Формулювання у вироку покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
210. Громадські роботи. Поняття покарання у виді громадських робіт і його строк. Особи, яким громадські роботи не призначаються.
211. Виправні роботи. Поняття і строки виправних робіт. Розмір відрахування із заробітку засудженого до виправних робіт. Особи, до яких виправні роботи не застосовуються. Заміна виправних робіт особам, які стали після постановлення вироку суду непрацездатними.
212. Службові обмеження для військовослужбовців. Зміст, строки, підстави і умови застосування цього покарання.
213. Конфіскація майна. Поняття конфіскації майна та її види. Умови застосування конфіскації майна. Майно, що не підлягає конфіскації. Відмінність конфіскації майна як кримінального покарання від спеціальної конфіскації, стягнення безпідставно придбаного майна, відшкодування заподіяної злочином шкоди.
214. Арешт. Поняття покарання у виді арешту і його строк. Особи, до яких арешт не застосовується.
215. Обмеження волі. Поняття покарання у виді обмеження волі і його строк. Особи, до яких обмеження волі не застосовується.
216. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Підстави і умови застосування цього покарання, його строки.
217. Позбавлення волі на певний строк. Поняття цього покарання і його строк. Довічне позбавлення волі. Кримінальне правопорушення, за вчинення яких встановлюється це покарання, і випадки, коли воно застосовується. Особи, до яких довічне позбавлення волі не застосовується.
218. Загальні засади призначення покарання, їх поняття і зміст.
219. Призначення покарання у межах санкції статті Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення, і відповідно до положень його Загальної частини.
220. Врахування при призначенні покарання ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особи винного і обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання.
221. Види обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, їх характеристика.
222. Призначення покарання, необхідного й достатнього для виправлення особи та попередження нових кримінальних правопорушень.

- 223. Призначення більш суворого виду покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення.
- 224. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
- 225. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом за дане кримінальне правопорушення. Види, підстави і умови такого пом'якшення покарання.
- 226. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.
- 227. Призначення покарання за сукупністю кримінального правопорушення. Умови і правила призначення покарання за сукупністю кримінального правопорушення.
- 228. Призначення більш суворого покарання, ніж передбачено відповідними статтями Особливої частини КК за вчинене кримінальне правопорушення.
- 229. Призначення покарання за сукупністю вироків. Умови і правила призначення покарання за сукупністю вироків. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарання.
- 230. Поняття, правові наслідки і види звільнення від покарання.
- 231. Звільнення від покарання особи, яка перестала бути суспільно небезпечною. Звільнення від покарання у зв'язку із закінченням строків давності.
- 232. Строки давності і їх обчислення. Зупинення і переривання перебігу давності.
- 233. Звільнення від призначеного покарання у зв'язку з набранням чинності законом, що усуває караність вчиненого особою діяння.
- 234. Звільнення від відбування покарання. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
- 235. Підстави застосування звільнення від відбування покарання. Іспитовий строк при звільненні від відбування покарання з випробуванням, його тривалість, початок перебігу і значення.
- 236. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Контроль за поведінкою таких осіб.
- 237. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням.
- 238. Підстави звільнення засудженого від відбування призначеного йому покарання.

- 239. Підстави направлення засудженого для відбування призначеного йому покарання.
- 240. Наслідки вчинення засудженим протягом іспитового строку нового кримінального правопорушення.
- 241. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.
- 242. Обов'язки, що можуть покладатися на засуджену, та контроль за її поведінкою. Звільнення засудженої від відбування призначеного покарання.
- 243. Підстави направлення засудженої для відбування призначеного покарання.
- 244. Кримінально-правові наслідки вчинення засудженою в період іспитового строку нового кримінального правопорушення.
- 245. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
- 246. Строки давності та їх обчислення. Зупинення і переривання строків давності.
- 247. Давність виконання обвинувального вироку, яким особа засуджена до довічного позбавлення волі.
- 248. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Умови і порядок застосування цього виду звільнення від відбування покарання.
- 249. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, до якої було застосовано умовно-дострокове звільнення від покарання, протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення.
- 250. Звільнення від відбування покарання за хворобою. Види такого звільнення.
- 251. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Контроль за поведінкою особи, звільненої від відбування покарання.
- 252. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, звільненою від відбування покарання нового кримінального правопорушення.
- 253. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, умови і порядок її застосування. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, яка відбуває більш м'яке покарання, нового кримінального правопорушення.
- 254. Пом'якшення призначеного засудженому покарання.

255. Можливість звільнення від покарання, його відбування, заміни покарання або його невідбутої частини більш м'яким покаранням і пом'якшення призначеного засудженому покарання на підставі закону України про амністію та акта про помилування.
256. Поняття і правове значення судимості.
257. Виникнення і припинення судимості. Правові наслідки припинення судимості. Способи припинення судимості.
258. Поняття й умови погашення судимості. Строк погашення судимості і порядок його обчислення.
259. Обчислення строку погашення судимості при засудженні за сукупністю кримінального правопорушення і вироків, умовно-достроковому звільненні від покарання, заміні покарання більш м'яким покаранням, прийнятті закону, що пом'якшує караність діяння.
260. Дострокове зняття судимості.
261. Поняття, юридична природа, загальна характеристика та мета інших заходів кримінально-правового характеру.
262. Види інших заходів кримінально-правового характеру.
263. Примусові заходи медичного характеру. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру.
264. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. Види цих заходів, підстави і порядок їх застосування, продовження, зміни і припинення.
265. Примусове лікування осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.
266. Спеціальна конфіскація. Поняття та ознаки спеціальної конфіскації, її відмінність від конфіскації майна як виду покарання.
267. Випадки застосування спеціальної конфіскації. Майно, що підлягає спеціальній конфіскації. Майно, щодо якого спеціальна конфіскація не застосовується.
268. Застосування спеціальної конфіскації у випадку, якщо майно, що підлягало їй, було повністю або частково перетворене в інше майно, та у разі відсутності цього майна внаслідок його використання, відчуження, неможливості виділення з набутого законним шляхом майна або з інших причин.
269. Застосування спеціальної конфіскації у випадку, якщо майно, що підлягало їй, було передано особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, іншій фізичній або юридичній особі.

270. Поняття, ознаки і мета заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. Відмінність цих заходів від покарання.
271. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.
272. Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру.
273. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.
274. Заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються лише як основні і лише як додаткові.
275. Штраф як захід кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичних осіб. Розміри штрафу.
276. Призначення штрафу із розстрочкою виплати певними частинами.
277. Конфіскація майна. Поняття конфіскації майна та умова її застосування.
278. Ліквідація юридичної особи. Умови застосування цього заходу кримінально-правового характеру.
279. Юридичні особи, до яких ліквідація не застосовується. Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.
280. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю кримінального правопорушення.
281. Звільнення юридичної особи від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру.
282. Закінчення строків давності як підстава звільнення юридичної особи від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру.
283. Строки давності та їх обчислення. Зупинення і переривання перебігу давності.
284. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
285. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
286. Види примусових заходів виховного характеру та строк, на який вони призначаються.
287. Наслідки ухилення неповнолітнього від застосування до нього примусових заходів виховного характеру.

- 288. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітнього у зв'язку із закінченням строків давності.
- 289. Строки давності і їх обчислення. Зупинення і переривання перебігу давності. Особливості застосування до неповнолітніх покарання.
- 290. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх, і особливості їх призначення.
- 291. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання. Види і підстави такого звільнення. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.
- 292. Іспитовий строк при звільненні від відбування покарання неповнолітніх з випробуванням. Обов'язки, які покладає суд на неповнолітнього, звільненого від відбування покарання з випробуванням.
- 293. Звільнення неповнолітніх від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
- 294. Умови і підстави застосування цього виду звільнення від покарання.
- 295. Види примусових заходів виховного характеру та їх характеристика. Тривалість примусових заходів виховного характеру.
- 296. Призначення неповнолітньому вихователя. Звільнення неповнолітнього від покарання у зв'язку із закінченням строків давності.
- 297. Строки давності і їх обчислення. Зупинення і переривання цих строків.
- 298. Звільнення неповнолітнього від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
- 299. Строки давності та їх обчислення. Зупинення і переривання строків давності.
- 300. Особливості звільнення неповнолітніх від відбування призначеного покарання. Умовно-дострокове звільнення неповнолітнього від відбування покарання.
- 301. Умови і порядок застосування умовно-дострокового звільнення до неповнолітнього.
- 302. Кримінально-правові наслідки вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового кримінального правопорушення.

- 303. Особливості припинення судимості у неповнолітніх. Умови погашення судимості у неповнолітніх.
- 304. Строк погашення судимості і порядок його обчислення.
- 305. Дострокове зняття судимості з неповнолітнього за кримінальне правопорушення, вчинений ним у віці до вісімнадцяти років.

Перелік питань до екзамену
з навчальної дисципліни
«Кримінальне право України. Загальна частина»

1. Поняття, предмет, завдання і система кримінального права.
2. Принципи кримінального права.
3. Поняття кримінального закону, його ознаки і значення. Чинний КК України, його загальна характеристика.
4. Структура статей Загальної і Особливої частин Кримінального кодексу України. Диспозиція та санкція, їх види.
5. Чинність кримінального закону за колом осіб. Вирішення питання про кримінальну відповідальність осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за законодавством іноземної держави і перебувають на території України, та виконання вироків, винесених іноземними судами чи міжнародними судовими установами.
6. Чинність кримінального закону у просторі. Місце вчинення кримінального правопорушення.
7. Чинність кримінального закону у часі. Зворотна дія кримінального закону.
8. Поняття і ознаки кримінального правопорушення. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень.
9. Класифікація кримінальних правопорушень і її кримінально-правове значення.
10. Поняття, елементи та значення складу кримінального правопорушення. Види складів кримінальних правопорушень.
11. Поняття і значення об'єкта кримінального правопорушення. Механізм заподіяння шкоди об'єкту кримінального правопорушення.
12. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення «по вертикалі».
13. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення «по горизонталі».
14. Поняття предмета кримінального правопорушення, його відмінність від об'єкта кримінального правопорушення, знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення. Потерпілий від кримінального правопорушення.

15. Поняття і значення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Обов'язкові та факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.
16. Суспільно небезпечне діяння, його форми.
17. Суспільно небезпечні наслідки: поняття, види і значення. Матеріальні і формальні склади кримінальних правопорушень.
18. Поняття, ознаки і значення причинного зв'язку у кримінальному праві.
19. Спосіб, засоби, знаряддя, обстановка, час, місце вчинення кримінального правопорушення і їх кримінально-правове значення.
20. Поняття й ознаки суб'єкта кримінального правопорушення. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.
21. Поняття, критерії та кримінально-правове значення неосудності.
22. Обмежена осудність і її кримінально-правове значення.
23. Поняття та значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Поняття і значення вини.
24. Поняття форм вини. Кримінальне правопорушення з двома формами вини.
25. Умисел і його види.
26. Необережність і її види. Випадок (казус) як невинне спричинення шкоди.
27. Кримінальна протиправна самовпевненість. Її відмінність від непрямого умислу і кримінальної протиправної недбалості.
28. Мотив, мета кримінального правопорушення, емоційний стан особи під час вчинення кримінального правопорушення та їх кримінально-правове значення.
29. Помилки: види та кримінально-правове значення.
30. Поняття та ознаки готування до кримінального правопорушення. Відмінність готування до кримінального правопорушення від виявлення наміру вчинити кримінальне правопорушення і від замаху на кримінальне правопорушення.
31. Поняття і ознаки замаху на кримінальне правопорушення. Види замаху. Відмінність замаху від готування до кримінального правопорушення і закінченого кримінального правопорушення.
32. Поняття і види стадій вчинення кримінального правопорушення. Закінчене кримінальне правопорушення. Момент закінчення окремих видів кримінальних правопорушень і практичне значення правильності його встановлення.

33. Поняття і ознаки добровільної відмови при незакінченому кримінальному правопорушенні та її кримінально-правове значення. Дійове каяття і його відмінність від добровільної відмови при незакінченому кримінальному правопорушенні.
34. Поняття і ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні. Значення співучасті у кримінальному правопорушенні.
35. Поняття виконавця (співвиконавця) кримінального правопорушення. Опосередковане виконання кримінального правопорушення. Експес виконавця. Його види.
36. Поняття організатора кримінального правопорушення. Відмінність організатора кримінального правопорушення від інших співучасників.
37. Поняття підбурювача до кримінального правопорушення. Відмінність підбурювача від виконавця, організатора та пособника кримінального правопорушення.
38. Поняття пособника кримінального правопорушення. Інтелектуальне та фізичне пособництво.
39. Підстави і межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення. Відповідальність співучасників при незакінченому кримінальному правопорушенні і при невдалій співучасті.
40. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб та групою осіб за попередньою змовою.
41. Вчинення кримінального правопорушення організованою групою.
42. Вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією.
43. Особливості добровільної відмови співучасників та її вплив на кримінальну відповідальність співучасників кримінального правопорушення.
44. Причетність до кримінального правопорушення та її види (за КК України та у кримінально-правовій науці). Відмінність причетності до кримінального правопорушення від співучасті.
45. Поняття, ознаки та значення множинності кримінальних правопорушень. Відмінність множинності від одиничного кримінального правопорушення і конкуренції кримінально-правових норм.
46. Види одиничних кримінальних правопорушень і їх характеристика.
47. Повторність кримінальних правопорушень: поняття, види і кримінально-правове значення.

48. Сукупність кримінальних правопорушень: поняття, види і кримінально-правове значення.
49. Рецидив кримінальних правопорушень: поняття, види і кримінально-правове значення.
50. Необхідна оборона як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
51. Уявна оборона як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
52. Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
53. Крайня необхідність як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
54. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
55. Діяння, пов'язане з ризиком, як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
56. Виконання наказу або розпорядження як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
57. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння.
58. Поняття, ознаки та види заходів кримінально-правового впливу.
59. Поняття кримінальної відповідальності. Форми кримінальної відповідальності.
60. Поняття і види звільнення від кримінальної відповідальності.
61. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.
62. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.
63. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.
64. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки.
65. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.
66. Поняття, ознаки і мета покарання.
67. Поняття, ознаки і значення системи покарань. Класифікація покарань.

68. Покарання, що можуть застосовуватись лише як додаткові, та їх характеристика.
69. Штраф як вид покарання за КК України.
70. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид покарання за КК України.
71. Громадські роботи та виправні роботи як види покарань за КК України.
72. Службові обмеження для військовослужбовців. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
73. Арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі як види покарань за КК України.
74. Загальні засади призначення покарання.
75. Обставини, які пом'якшують покарання, та обставини, які обтяжують покарання. Їх загальна характеристика.
76. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.
77. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.
78. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
79. Призначення покарання за сукупністю вироків.
80. Поняття та види звільнення від покарання. Їх загальна характеристика.
81. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
82. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
83. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.
84. Звільнення від відбування покарання за хворобою. Види такого звільнення.
85. Поняття і правові наслідки судимості.
86. Виникнення і припинення судимості.
87. Обмежувальні заходи.
88. Примусові заходи медичного характеру. Примусове лікування.
89. Спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру.
90. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

91. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
92. Види основних покарань, які застосовуються до неповнолітніх, і особливості їх призначення.
93. Додаткове покарання та покарання, яке може бути призначене і як основне, і як додаткове неповнолітнім, їх характеристика.
94. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання та від його відбування.
95. Особливості припинення судимості у неповнолітніх.

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ/виконання письмового завдання	Критерії оцінювання
5	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, правильно відповідає на усі додаткові запитання викладача.
4	У Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, відповідає на усі додаткові запитання викладача, але при цьому не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	У цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обгрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, відповідає частково на усі додаткові запитання викладача, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Не у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обгрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки.
1	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача.

Шкала оцінювання (визначення рейтингу): національна та ECTS Підсумки складання екзамену (заліку)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	Зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Вивчення кримінального права, зокрема Загальної частини, передбачає набуття поглиблених професійних юридичних знань зокрема з цієї дисципліни та блоку кримінально-правових дисциплін взагалі. Основна мета такого вивчення — створення умов отримання студентами специфічних поглиблених знань у сфері кримінальної юстиції, на придбання випускниками Національного університету «Одеська юридична академія» додаткових знань, умінь і навиків у сфері конкретних кримінально-правових відносин, які необхідні їх подальшої професійної діяльності.

Викладання кримінального права та інших дисциплін кримінально-правової спеціалізації здійснюється з урахуванням сучасних вимог до професії юриста, нових освітніх технологій, необхідності зміцнення зв'язку юридичної науки з практикою. Наявність таких знань надасть змогу молодим юристам якісно працювати в судових та правоохоронних органах, органах адвокатури тощо.

Кримінальне право України. Загальна частина : практичні заняття : навчально-методичний посібник / А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ін.] ; відп. ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцов ; НУ ОЮА. — Одеса : Астропринт, 2022. — 220 с.

ISBN 978–966–927–873–9

Посібник охоплює всі теми, передбачені навчальним планом, із Загальної частини кримінального права. Він допоможе студентам у стислий термін за допомогою викладача та самостійно отримати знання та практичні навички, які дозволять їм правильно застосовувати кримінальний закон у правоохоронній практиці та правильно кваліфікувати кримінальні правопорушення.

Призначено для студентів денної, заочної форм навчання та другої вищої освіти за спеціальністю «Право».

УДК 343(477) (075.8)

Навчальне видання

*Серія «Сила права * Power of Law»*

**БЕРШ Анастасія Яківна
КЕДИК Вероніка Петрівна
КУЗЬМІН Едуард Едуардович
та ін.**

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Практичні заняття

Навчально-методичний посібник

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Технічний редактор *М. М. Бушин*
Дизайнер обкладинки *О. А. Кунтарас*
Коректор *І. В. Шепельська*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 12,79.

Тираж ____ прим. Зам. № ____ (58).

Видавництво і друкарня «Астропринт»

65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21

Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.